

WESTERN ROMAN
LASSO
cijena 150d broj 695

L. J. Coburn:

PRVI METAK

L. J. Coburn:

PRVI METAK

**VJESNIKOVA
PRESS
AGENCIJA**

Glavni i odgovorni urednik Milivoj Pašiček
Izdavač: NIŠPRO VJESNIK (v. d. predsjednika
Poslovnog odbora Vjekoslav Koprivnjak) –
OOUR Informativno-revijalna izdanja (direktor
Stevo Maoduš)

Predsjedavajući Savjeta: dr Ivan Krtalić

Adresa redakcije, izdavač i tiskare: 41000 Za-
greb, Avenija bratstva i jedinstva 4

Telefoni: 041/526-099, 515-555 i 519-555

Telex: 21 121 YU VSK

Kolegij redakcije: Berislav Grabušnik (graf. ur.),
Marija Jurela (urednik), Pavle Lugarić (zamjenik gl.
i odg. urednika), Milivoj Pašiček, Biserka Pupavac
(pomoćnik gl. i odg. urednika)

Tisak: NIŠPRO »Vjesnik«, OOUR Novinska rotaci-
ja i OOUR TM

Urednik: Milivoj Pašiček
Grafički urednik: Ivica Bartolić

L. J. COBURN: PRVI METAK
Naslov originala: THE FIRST SHOT
Prijevod: Božica Juriša
Recenzija: Ida Biard
Copyright: GPA
Naklada: 64.479 primjeraka,
Laso 695 izlazi 7. 2. 1987.

I

— Zbog uvredljivog ponašanja prema gospodici Rachel Lowel, pomoćni farmerski radnik Jed Carter kažnjava se s pedeset udaraca bičem. Odmah.

— Nisam je ni taknuo. Ništa joj nisam učinio. Ali, kako me gledala!

— Jedan!

Teški je kožnati remen zavijždao kroz zrak poput munje, ostavljajući na širokim plećima tamni trag. Cijelo se tijelo udarenoga zgrčilo trzajući se iz debele užadi kojim su mu ruke bile privezane za vrh masivne ograde.

— Dva!

Skupina robova koji su ga okruživali jaukne tiho gotovo uglas. Drugi je udarac duboko zarezao kožu i iz nje poteče krv crveno obojivši bijele pamučne hlače.

— Tri!

Treći je udarac šibnuo preko drugog, ostavljajući krvavi znak X na muškarčevim leđima. Nicodemus Austell, čovjek s bičem u ruci, bio je izvršitelj kazni na plantaži. Visok, poduže kovrčave kose, što mu je padala preko ovratnika umašćene radne košulje. Radio je kod Lowelovih gotovo osam godina i stekao je glas gruboga ali po-

štenog čovjeka. Većina robova ga se bojala. Ostali su ga mrzili. Ali obavljao je svoj posao.

— Četiri!

Na primjer sad. Kći pokojnog Harveyja Lowela, hirovita Rachel, optužila je Jeda, jednog od najboljih radnika na farmi, da ju je mjerkao pogledom dok je prolazila pored njega na svom vrancu. Nicodemus je o tome imao vlastito mišljenje, koje je zadržao za sebe. Sad kad je stari Lowel bio mrtav, gospodica Rachel je izdavala naredbe. Njezina majka Martha zadovoljavala se time da ostane kod kuće ili da vodi društveni život u Washingtonu. Ne, Nicodemus neće iznositi svoje mišljenje naprečac. I koža će mu ostati cijela.

— Pet!

Carter se prvi put oglasio. Isпустиo je dah koji je istjerao bolni udarac bičem. Austell je uzdahnuo i stao je trenutak da obriše znoj sa čela. Ljeto šezdeset i prve bilo je vruće čak i u svježini Blue Ridge planinama u Virginiji.

— Sest, sedam!

Ovaj puta uzdah se pretvorio u jauk. Crna je koža sad bila rasječena i krvava na mnogim mjestima. Robovi su utihnuli,

znajući iz gorkog iskustva kako će završiti jutro.

Nicodemus šmrkne. Pao mu je na um stih stare pjesme o tome kako dalje odavde brda nisu bila viša, ali su doline bile sve dublje i dublje. Tako će biti i za Jedadiaha Cartera. Deset udaraca bičem bila je uobičajena kazna za beznačajne uvrede poput ljenčarenja ili vršenja nužde bez dozvole. Dvadeset za odgovaranje ili krađu. Trideset za ponovljeni bezobrazluk i prljavštinu u kući. Ili za ozljedu stoke zbog nemara.

– Osam! Devet! Deset!

Na trenutak je Nicodemus pomislio da će se crnac onesvijestiti. Bilo je neobično kako su često najveći i najjači najbrže, popuštali dok bi neki slabašan starac podnosio bičevanje za bičevanjem i opet se vraćao. Jedan ili dvojica pomoćnih radnika, koji su ovdje radili petnaest ili dvadeset godina, imali su leđa poput preorane njive.

– Jedanaest! Dvanaest!

Četrdeset se udaraca davalo za izuzetno veliku grubost ili bezobrazluk, veliku krađu, sabotazu. Ponekad za pokušaj bijega, ukoliko se bjegunac prije dobro ponašao. Ali takva bi mu kazna onemogućila rad u polju nekoliko tjedana. Bolje ga je opasati bodljikavim ovratnikom, tako da je rob prisiljen spavati sjedeći, a ne može se ni sâm hraniti. Nekoliko dana na kukuruznoj kaši i vodi dovest će u red i najponosnijeg crnca.

– Trinaest! Četrnaest! Petnaest! Šesnaest!

Pedeset udaraca bičem bila je prokleta visoka kazna. Nicodemus se pitao što se uistinu dogodilo dolje kraj potoka. Prema

riječima gospođice Rachel, ona je upravo napajala konja kad joj je prišao Jed i rekao stvari koje ona kao dama ne može ponoviti, a i gledao ju je na određeni način.

Jad nije bio prvi. Bio je i September Charleston. Još jedan snažan čovjek, kojeg je gospođica Lowel ustrijelila pod sličnim okolnostima. Rekla je da ju je napao i pokušao silovati. Ali njegova je odjeća bila uredna. I Nicodemus je zatim uz večernju vatru čuo razgovore o tome kako je bijela gospođica razgovarala sa Septemberom. Kako je sišla s konja i kako je pri tome – pričali su – izazovno podigla suknju mameći Septembra. Rob se pokušao udaljiti. A onda je ona izvadila mali pištolj iz pojasa i ustrijelila ga.

Nicodemus je promatrao djevojku kako raste i postaje sve više divlja, čak i dok joj je otac bio živ. I zbog toga je vjerovao onome što su pričali crnci. Dije lom i zbog toga što je znao da čovjek koji je ubijen s leđa, pogođen u zatiljak bez tragova baruta na rani, nije sigurno pokušavao nikoga silovati.

– Dvadeset! Dvadeset jedan! Dvadeset dva!

– Gazda, Jed se onesvijestio! – doviknuo je glas iz skupine. Na Lowelovoj je farmi bilo oko trideset robova. Dvadeset pomoćnih radnika, ostalo žene s djecom.

– Dvadeset tri! Dvadeset četiri! Samo se pretvara!

Pedeset udaraca bičem! To je po njegovu mišljenju bilo zbilja previše. Čuo je za crnce koji su bježali dva ili tri puta i prošli sa samo dvadeset udaraca i možda žigosanjem. Jed je morao

zaista nešto napraviti pa da se Rachel tako naljuti na njega. Ruke su sada beživotno visjele iz omći, a krv je kapala na prašnjavo tlo.

— Dvadeset pet! Dvadeset šest! Dvadeset sedam!

Nicodemus ponovo zastane osjećajući kako mu znoj teče niz leđa, preko trbuha i bedara. Na trenutak se ponovo prisjeti Rachele i njegove ruke čvršće stegnu držak biča, jer mu se pred očima pojavila slika gole gospodarice kako se kupala u šumi. Kad se sjetio njezinih čvrstih, oblikih grudiju, oblikih bedara, obuzelo ga je uzbuđenje.

— Dvadeset osam! Dvadeset devet! Trideset!

Do vraga! Krv je sad tekla na sve strane. U djeliću sekunde zapitao se neće li ovo bičevanje ubiti Jeda Cartera.

— Trideset jedan! Trideset dva! Trideset tri!

Možda će crnac umrijeti. Cijena robova bila je povezana s cijenom pamuka. Lowelovo imanje, međutim, nije bilo veliko poput drugih imanja smještenih južnije. Ako je cijena pamuka bila dvadeset centi za funtu, onda je dobar radnik stajao tisuću i dvjesto dolara. Bilo je to mnogo novca i Nicodemusa je boljelo što će Jed Carter biti uništen samo zbog ponosa i divljačke požude Rachele Lowell.

— Trideset četiri! Trideset pet! Trideset šest! Trideset sedam!

Kod posljednja dva udarca rob više nije pokazivao znakove života. Jednostavno je visio, no Nicodemus je bio dovoljno blizu da čuje tiho krkljanje u snaž-

nim plućima. Zapažao je i nepravilan puls na vratu.

— Gazda Austelle, vi ste ga ubili!

Znao je čiji je to glas, ali se pravio da ga ne prepozna. Stara je Rosie bila najstarija među ženama. Jedva da je još imala snage obavljati svoj osamsatni posao. Prestara je da rađa. A to je značilo da će je gospodica Rachel uskoro uočiti. Onda će je Nicodemus jedne noći morati povesti u šetnju i gurnuti je u vodu Fisher Creeka.

— Nije mrtav. Vidim da diše. Samo još trinaest udaraca i gotovo. Možete ga uzeti, staviti mu soli na rane i pustiti da se dan, dva odmara.

— Pustite ga! Poštedite ga barem ovih zadnjih deset, gazda. Gospodica Lowell neće nikad saznati od nas. Možete biti sigurni u to. Molimo vas, Austelle.

Na trenutak je Nicodemus mirno stajao. Nije bila u pitanju nikakva humanitarna velikodušnost koja ga je natjerala da oklijeva. Nije on bio od onih koji su željeli ukinuti ropstvo i izjednačiti crnce i bijelce, Bila je to jednostavno pomisao da je izmrcvario dragocjenu robu, koja će morati biti zamijenjena novom.

Možda Rachel Lowell neće saznati o tome. Nijedan od robova neće progovoriti, u to je bio više nego siguran.

Možda...

Glas što je dolazio iz pozadine, od staje presječe mu misli. Glas mek poput baršuna. Ali baršuna u kojem su bodlje.

— Posljednji broj koji sam čula bio je trideset sedam. Stvari

bi krenule vrlo loše po tebe, Nicodemuse, ukoliko sljedeći broj što ga izgovoriš ne bi bio trideset osam.

S velikim naporom volje uspio se svladati da se ne okrene. Držeći bič u desnoj, lijevom je kopao po džepu tražeći maramicu da obriše znoj s lica.

— Samo sam zastao da predahnem, gospodice Lowell. Prokleta je naporno bičevati crnca po ovoj vrućini.

Nadao se da ona ne zapauzava drhtaj u njegovu glasu. No Racheli nije ništa moglo promaknuti.

— Umoran, Austelle? Tako snažan čovjek kao ti? Možda bismo vam trebali naći neki lakši posao. Na primjer, kopanje temelja za nove sobe tamo straga.

— Dobro mi je, gospodice Lowell. Oprostite, nastavit ću.

Prokleta kuja. Njoj je zapravo bilo potrebno da je jedan od ovih snažnih crnaca zgrabi i rastrga na komade.

Kratak prekid na trenutak je osvijestio Jeda Cartera i on se pomaknuo i jauknuo. Pokušao je pomaknuti stopala i stati na noge. Uže mu se bilo usjeklo u zglobove.

— Ništa nisam učinio. Kunem se svime što mi je najsvetije na svijetu da ništa nisam učinio.

Agonija u glasu prodrila je čak i u kamenito srce Nicodemusa Austella. Napola se okrenuo prema djevojci pitajući se da li bi ona mogla pokazati malo milosrđa.

Rachel Lowell je očito bila na jahanju. Nosila je usku bijelu pamučnu bluzu. Duga joj je crna kosa bila čvrsto povezana vrpcom. Skandalizirajući stare virdžinijske gospođe, nosila je

uske muške hlače, krojene po njezinoj mjeri. Pripijale su se uz bedra tako da je Nicodemusu zastajao dah. Ulaštene crne kožnate čizme za jahanje, sa sjajnim i opasnim meksičkim mamuzama, upotpunjavale su sliku. U ruci je imala bič.

— Budući da si ti ionako premoran da završiš posao, Austelle, ja ću ti pokazati kako se to radi. Naučit ću ove odvratne crnčuge kako da poštuju svoje gospodare. Mići mi se s puta!

— Ali ja...

Gledala ga je ledenim pogledom i on obori pogled i stane sa strane. Čulo se tiho mrmljanje u skupini robova, koje je ona gledala jednako prezirno, raširenih nogu udarajući vrhom biča po čizmi.

— Vi, crno smeće, čuli ste valjda kako neki tamo na sjeveru misle da s vama treba postupati kao sa sebi ravnima, a ne kao stokom, što i jeste. Dakle, mogu vam reći da mi možda živimo blizu njih u Washingtonu, ali nema nade da ti oslobodioci robova odnosu pobjedu. Oni su slabi, a mi jaki. Fina gospoda, nema što. Mi ćemo pobijediti i sve će ostati kako je. Zauvijek.

Povisila je glas, gotovo vrišteći, i Nicodemus se pitao, kao i prije, da li je ona uopće normalna. Njezina je majka bila vrlo lijepa četrdesetogodišnjakinja, no pričalo se da su ona i Harvey Lowell bili bratić i sestrična.

— A sada o ovome ovdje. Jesam li rekla pedeset?

Mislim da će šezdeset biti pravednija kazna za diranje bijele žene. Zar ne, Austelle?

— Rekli ste da vas je samo pogledao...

Znao je istog trenutka da je pogriješio i opsovao je u sebi želeći da povuče što je rekao.

— Tako dakle, gospodine Austell? Ja nisam imala pravo, zar ne? Nije me dotakao. Samo me je gledao. I ti to znaš bolje od mene, je li, Austelle?

— Ne, gospođice Lowell, ali ja...

— Ti si otpušten, Austelle. Dođi večeras u kuću i ja ću te isplatiti, na stražnjim vratima. Do viđenja.

— Ali ja sam radio za vašeg oca...

— Do viđenja, Austelle. I ako se pojaviš na Lowellovu imanju poslije toga natjerat ću pse na tebe. Do viđenja!

Zatreptao je očima, u koje mu je tekao znoj, i bacio okrvavljeni bič u prašinu. Pogledao je bespomoćno, obješeno tijelo Jeda Cartera. Red ukočenih, svećanih crnih lica, koja nisu ođavala osjećaje. Znajući da čak i čovjek poput Nicodemusa može biti slomljen jednim potezom.

— Vrlo dobro, gospođice Lowell. A što se tiče moje plaće, možete je zadržati i kupiti njome malo savjesti jer vlastite nemate ni grama.

Mogao je to dovikivati i nebu, jer ona na njega više nije obraćala pažnje. Zasukala je rukav bluze i odmjeravala udaljenost s koje će udarci biti snažniji.

— Ostani još malo da vidiš kako treba crnca kazniti, a ne gladiti kao što ti radiš. Možda vjeruješ da ih treba osloboditi, Nicodemuse?

I protiv svoje volje zastao je i promatrao. Udarci su ovaj put pronalazili nov prostor ispod struka. Jed ponovo zajauče.

— Ovaj je bič već nagnao na

živost jednog ždrijepca, danas, a ovo će biti drugi. Moj konj najbolje reagira kad ga udarim.

Premda naviknut na nezamislivu grubost na robovskim farmama, čak je i Nicodemus zatreptao kad je djevojka zamahnula svom snagom i pogodila nisko najbolnije mjesto. Carter se trgnuo na užetu i ograda je zaškripala tako da se Nicodemus u jednom tjeskobnom trenutku zapitao neće li se čovjek osloboditi. Zavriskao je visoko i bolno, a zatim pao onesviješten. Ili mrtav.

— Zaokružiti ćemo ovo na trideset. Krasna okrugla brojka. Znači, još trideset. No, ovaj nespretni crnac je svojom krvlju uprskao moje čizme. To vrijedi još deset udaraca.

Lice joj je bilo rumeno, a oči sjajne od uzbuđenja i uživanja.

— Odlazim, gospođice Lowell. Mislim da ste vi bolesna žena. Zastala je prije sljedećeg udarca i smiješeći se pogledala preko ramena.

— Možda. Možda je ovo bolesna zemlja. Ali mislim da će doći vjetar koji će nas očistiti od svih grijeha. Nacija kao što je naša i treba da bude čista. Moj zaručnik Caleb Thorn iz Washingtona misli isto kao i ja. Svakako, vrući vjetar treba da puhne kroz zelenu dolinu i oslobodi je svih problema.

— Vražju mater, gospođice Lowell. Ja odoh na sjever. Čujem da je zrak tamo čistiji nego ovdje.

Ponovo ga je ignorirala i vratila se svome poslu, istjerujući posljednje mrvice života iz bespomoćna čovjeka. Udarajući žestinom koju je Nicodemus čuo

i s udaljenosti od stotinu koraka.

A strpljivi su robovi i dalje gledali. Usamljena bijela žena, koju su mogli rastrgati da su htjeli. Nicodemuš je znao da su glasovi o ratu istiniti. Nije ga bilo briga za crnce, ali ako im je itko mogao pomoći, mogli su to bijelci. Sami su bili previše poraženi.

Tup zvuk biča ga je pratio sve do spavaonice i na putu s Lowellova imanja. A zatim na sjever. Dok je koračao, pitao se kakav je to zaručnik Rachele Lowell. Taj sjevernjak, Caleb Thorn.

Kakav bi to čovjek, dovraga, mogao biti?

II

Zvuk rukavice bio je neobično glasan među zveckanjem porculanskih šalica i tihim, otmjenim razgovorom.

– Tvrdim da se samo kukavica može šaliti na račun hrabrih muškaraca u trenutku kad nam prijeti rat.

Riječi je izgovorio mladi oficir u novoj i čistoj uniformi. Poručničke su se oznake sijale na suncu što je dopiralo iz daljine preko rijeke Potomac. Daleko od pospanoga grada sa šezdeset tisuća stanovnika: Washingtona.

Njegov ga je protivnik nadvisivao za nekoliko centimetara. Bio je visok metar osamdeset i pet. Lijep, plavokos muškarac, trom poput bogataškog psića. Takav je bio Caleb Thorn, no nije bio mezimče. Bilo je već pet mrtvih, koji su završili s metkom ili oštricom mača u srcu, što je moglo posvjedočiti da je Caleb Thorn bio pas otrovna ujeda.

Sad je stajao smiješeći se površno na ljutitog oficira i samo je istanjena crta njegovih usana pokazivala da se trudi da prikrije razbuktali bijes. Na njegovu je licu točno ispod desnog oka bio mali ožiljak i crven trag što ga je preko njega ostavila rukavica koja ga je udarila.

– Dakle?

– Dakle: što?

– Kažem da ste kukavica. Zar nećete niša poduzeti da se obranite?

– Ja ću...

– Što ćete vi?

– Ubit ću vas zbog toga, poručniče Janson, ako je to vaše ime. Ubit ću vas za pola sata na proplanku među drvećem, iza jezera. Molim vas, izaberite sekundante, a ja ću svoje.

– Cale! Pa tvoj je rođendan! Tvoj dvadeset i prvi, i ja ti to ne mogu dopustiti.

Okrenuo se prema glasu i na licu mu se pojavila zabrinutost. S poluosmijehom gledao je sjedokosu ženu što se kroz gužvu elegantnih Vašingtonaca probijala prema njemu.

– Mama, molim te, ne uzbuđuj se zbog mene. Znaš da sam sada zreo i da mogu učiniti što želim. Isto tako mogu srediti ovu lutkicu bez kapi znoja.

– Calebe! Kako se to izražavaš.

Njegova ga majka blago udari lepezom po nadlaktici. On se nasmije. Prisutne su majke sve to vidjele i njihova su srca bila osvojena. I proklele su činjenicu što je ovaj lijep i bogat mlađić već bio obećan jednoj djevojci. Razmažena mala djevojka s juga. Ona crnokosa Rachel Lowell.

– Draga mama, imaš jednu

veliku kap znoja na vrhu svoga elegantnog nosa. Dopusti da ti je skinem poljupcem.

— Oh, ti nevaljalče!

Ali pružila je ruke i dopustila da je zagrlji, osjećajući da ostaje bez daha od njegova snažna stiska. Poljubio je vrh njezina nosa ovlaš i zatim je ponovo pustio. Odmakla se od njega zbunjeno se kikoćući.

No Caleb je znao da time osvaja i starije i mlađe žene. One starije mislile su o njemu kao ući vrlo dobrom sinu, a mlađe su ga slijedile nadaju se da će i njih uzeti u naručje i tako poljubiti.

— Donijet ću ti njegove uši, kao što to čine Španjolci kad se bore s bikovima. U kutiji od ružina drva, ukrašenoj srebrom i slonovačom.

— Cale!

Ponovo ga je pokušala udariti lepezom, ali je već otišao. Kretao se lakoćom među ljudima, uz blage naklone i osmijehe na sve strane. Bilo je to elegantno kretanje kao u mačke, uvijek na vrhovima prstiju, balansirajući poput boksača, spreman da zada udarac ili da ga primi.

Rachel je također bila tamo. Stigla je kočijom kroz zemlju koja je ključala pričama o ratu. Pričalo se da su pristaše otcjepljenja pucali na pristaše ujedinjenja u nekoj maloj tvrđavi blizu Mobilea. To je bilo prije gotovo tri mjeseca, u siječnju, blizu Fort Pickensa.

Zatim samo dan poslije toga, plovio je parobrod prekrasna imena »Zvijezda zapada« duž obale nedaleko od Charlestona, vozeći zalihe u malu prljavu tvrđavu Fort Sumer, u koju ju je jednom poveo siroti, dragi tata.

I vojnici iz Južne Karoline zapucali su na brod.

Ali otad se ništa nije događalo. A već je bio 13. travanj. Možda, dakle, neće biti nikakve borbe. Države juga će se jednostavno odvojiti i osnovati vlastitu robovlasničku državu.

Rachel se nasmiješi Caleb ugleđavši ga kako se dogovara sa svojim sekundantom. Još jedan visoki Virdžinijac, Thomas Harkness. Rat bi mogao biti zabavan, pomislila je. Njezino je tijelo zadrhtalo pri uzbudljivoj pomisli da će, oputi li se prema obližnjem šumarku, moći vidjeti svoga voljenoga Caleba kako ubija čovjeka koji ga je uvrijedio. Sasvim joj je pri tome izmakla činjenica da je zapravo Caleb vrijeđao.

Mogućnost skorog sukoba bila je zapravo pravi povod dvoboja. Iako je Washington bio praktično opredjeljen za Sjever, mnoge od bogatih vašingtonskih obitelji samo su na riječima podržavale pokret za ukidanje ropstva. Oslobodili su crnce, ali su ih zadržali na svojim farmama na bijednoj plaći i još ih bičevali ako bi pokušali prekoračiti liniju.

Mladi poručnik Patrick Janson — upravo je stekao taj čin — bio je pun mladenačkog žara, željan da se baci u vatru bitke, da se proslavi i oslobodi porobljene mase dekadentnog Juga.

Caleb Thorn je osjećao da ga taj pubertetski entuzijizam zabavlja, i nakanio je, iz puste dosade, razbiti mjehur od sapunice Jansonova poštovanja, rugajući se profesionalnim vojnicima i ismijavajući mogućnost rata.

— Kad bi došlo do rata, onda bi svi mi galopirali okolo poku-

šavajući osvetiti onog ludaka Johna Browna.

— Brown je bio hrabar čovjek — odvratio je Janson.

— Budala. Odmetnik i budala. Sad kad njegovo tijelo trune u grobu, s ožiljcima od užeta za vješanje, možda će se i njegov duh smiriti i ostaviti sve nas na miru.

— Imao sam čast sresti čestitog oficira koji je zapovijedao četom koja je uhvatila sirotog Browna: Roberta E. Leeja.

— Čuo sam da je on jedan od ustanika.

— To nije istina.

— I kao svi vojnici ima kokošju pamet i hrabrosti koliko i zec.

Rukavica je udarila snažno preko Calebova ljepuškasta lica.

— Calebe, dušo!

— Mama, upravo rješavam pitanje časti i dogovaram pojednosti s Thomasom.

Njegova majka, Jolene Thorn, zastala je čekajući strpljivo da njezin jedinac završi razgovor. Premda su bili vrlo bliski, nije joj bilo ni nakraj pameti da ga prekine i ozlovolji. Čudljivi je mladić bio sasvim različit od svoje sestre Dorotheje. Kao što je bila sretno dijete, tako je danas postala i sretna žena. Udala se i upravo dobila lijepog dječaka.

Jolene nije voljela o sebi razmišljati kao o baki. Ogledala se oko sebe i u blještavom skupu uhvatila pogled Racheline majke Marthe. Ona je zacijelo mlađih godina, pomisli. Obučena u svijetli brokat, pokušavala je djelovati mnogo mlađom nego je uistinu bila. Calebovoj majci nije promaklo ni to da je gospođa Lowell dobacivala budalaste

zavodničke poglede njezinu jedincu. Kakva glupost!

— Neka izabere oružje koje želi.

— Ali, Calebe. Tebe su uvrijedili!

— Zaista, Thomas? — pogledao je upitno Harknessa. — Neki se s tim ne bi složili. Ne želim steći ime čovjeka koji gura ljude u takve situacije samo da bi ih izmrcvario. Želim častan dvoboj. Neka Janson izabere.

— Njegov čovjek kaže da će dečko vjerojatno izabrati sablje. Čini se da s pištoljima nije osobito vješt.

— Vrlo dobro — kimne Caleb.

— Hoće li možda upotrijebiti onu mesarsku sabljetinu?

Harkness se osmijehne osmijehom dječaka koji upravo promatra svog prijatelja dok ovaj bezdušno trga krila nekoj muhi.

— Mislim da će je upotrijebiti, Cale. Da upitam njegova sekundanta?

— Ne. Pružit ću mu priliku koliko god mogu, ali sigurno neću sâm prisloniti pištolj na vlastiti potiljak i povući obarač. Upotrijebit ću svoj rapir. Sad kad je odabrao mačeve kao oružje, zacijelo neće ulaziti u pojednosti. Znam dobro te mlade, nadobudne ratnike. Ne vide dalje od svog nosa.

Harkness se nasmijao i odjurio dodirujući obod svog šešira u znak pozdrava i poštovanja prema damama. Caleb ga je pratio kako odlazi, osjećajući da ga istodobno ovratnik sve više guši, a vrućina postaje sve nepodnošljivija. Rachel je tvrdila da je na jugu još toplije.

— Calebe? Čini se da si neka-mo odlutao u mislima. O čemu razmišljaš?

— Draga mama, upravo sam razmišljao o ljupkoj ljepotici

koja će postati gospoda Thorn.

— O Rachel? Ali ipak ćeš ostaviti malo mjesta za svoju majku u svom srcu, zar ne, dragi moj dječake?

— Mama — nasmiješio se prijekorno — mogla si isto tako pitati da li će sunce izlaziti na zapad. Nitko ne može zauzeti tvoje mjesto u mom srcu.

Nagnuo se da je poljubi, no njegova je majka u tom trenutku opazila da im se približava Rachel Lowell i povukla se korak natrag.

— Evo tvoje ljepotice, Calebe. Čuvaj je. Mnogo je bogatstva skupljeno u njezinim rukama.

— Ispričala mi je kako je neki dan izbičevala jednoga svog roba do smrti jer ju je pokušao napastovati.

— Ako je zaista to pokušao, a ne sumnjam u njezine riječi, onda nam je trebala to reći. Uvjeren sam da biste ti i nekoliko tvojih prijatelja pokazali tim ušljivcima kako se poštuju dame.

Rachel se napokon uspjela probiti kroz sve veću gužvu, otpuhujući prezrivo poput kakva nakićena konjičkoga kapetana. Uzdignuta nosa zamalo je stala na rub vlastite haljine.

— Zaboga, Rachel, dušo. Cal mi je uporavo pričao da te je jedan od tvojih robova napao. Ispričaj kako se to dogodilo...

Dvije su se žene udaljile ruku pod ruku čavrljajući povjerljivo i sasvim zaboravivši na Cala. On je otpuhnuo i zamišljeno protrljao mali ožiljak ispod oka. Isključio se na trenutak, prisjećajući se kako je jednom prije pet godina njegov pijani otac, Samuel Thorn, pokušao, tko zna koji put, utjerati malo očinskog poštovanja u svog sina.

Jolene se, kao i mnogo puta

dotad, umiješala, pokušavajući spasiti sina od dobrih batina. I Samuel je udario i nju. Pljusnuo ju je nadlanicom tako da joj je zlatni prsten što ga je imao na ruci rasjekao usnu.

Caleb je protrljao ožiljak još jednom i oči su mu sjevnule prisjećajući se. Skočio je tada na svog oca i pogodio ga šakom tako da je ovaj oteturao gotovo do ulaznih vrata. Crni je sluga stajao s poslužavnikom, na kojem su bile čaše pune crvenog vina. Ruke su mu se toliko tresle da je vino prolijevao na sag. Mrlje se još i sada mogu vidjeti.

Netko ga je dozivao, no Caleb je bio zaključan u dalekoj tamnoj sobi svog sjećanja, proživljavajući ponovo trenutke kad se prvi put suprotstavio svom ocu.

Samuel ga je pogledao sablasno problijedivši. Još je bio u šoku kad je ponovo krenuo prema sinu dohvativši usput kristalnu čašu za vino. Caleb ga je promatrao dok se ukočeno približavao, ne pokušavajući se uopće zaštititi.

Jolene je bila poluonesvijestena od straha i užasa gledajući kako njezin muž podiže kristalnu čašu i baca je sinu u lice.

Kristal je poletio zrakom i razbio se pogodivši Caleba u obraz. U posljednjem se trenutku on okrenuo da ga staklo ne pogodi u oči. Ali pogodilo ga je u desnu jagodicu i ostavilo mu dubok ožiljak ispod oka.

Od toga trenutka Caleb više nikad nije progovorio ni riječi s ocem. Sve do njegove smrti, neobičnoga nesretnog slučaja, što su ga vašingtonske tračerice mjesecima prožvakavale. Smrt Samuela Thorna bio je jedan od najneobičnijih događaja...

— Calebe! Posljednji put te

upozoravam da se pripremiš. Janson je na putu prema odbačenom mjestu i ti moraš biti ondje za pet minuta.

Okrenuo se prema Harknessu i njegov je prijatelj gotovo ustuknuo pred izrazom ogorčenog bijesa što ga je ugledao na ineče ozbiljnom Calebovu licu. Crveni ožiljak na licu mu je potamnio, a oči su mu bile poluzatvorene kao da je u mislima već odavno prerastao svoj dvadeset i prvi rodendan.

— Thomas... ja... oprosti. Bio sam tisuće kilometara daleko. Da, razumije se da idem. Dopusti da još nešto kažem svojoj majci. I pobrini se, molim te, da žene i djeca nemaju onamo pristupa. Ne želim da cijeli Washington gleda tog zvekana kako umire. Povedi djecu na vožnju kočijom po Georgetownu, a dame neka popiju čaj u vrtu. Što se tiče gospode, može ih doći koliko hoće. Nije dovoljno da pitanje časti bude sređeno na pošten način, već to mora biti i viđeno.

Harkness je stajao zbunjen tolikim naredenjima, no Caleb se već udaljio i uputio se prema svojoj majci.

— Mama!

— Cal. Tražila sam te. Moram s tobom razgovarati prije toga smiješnog dvoboja.

— Požuri, mama. Moram biti na mjestu dvoboja vrlo brzo, a sablja mi je još u sobi.

Uhvatila ga je pod ruku snažnim stiskom, vodeći ga dalje od znatiželjnih pogleda i ušiju.

— Call, ja sam se raspitala o tom mladiću, Jansonu. Znaš li tko je on?

— Ne — odmahnuo je glavom. — Priznajem da me to baš i ne zanima. Znam da nije iz neke od najpoznatijih obitelji, i to

je sve. Mislim da mu otac ima prodavaonicu ili tako nešto.

— On je oficir.

— Onda je provincijski major kojem straga vire duge gaće.

— Call, pripazi malo na svoj jezik.

Nasmiješio se i blago pecnuo po obrazu.

— Ako je to sve, mama, onda moram ići. Zaista mi je žao što sam pokvario ovako lijepu zabavu, ali barem će imati o čemu pričati ove zime. Ukoliko prije ne dode do rata.

— To nije sve, Cale. Razgovarala sam s Emily Greenford, a ona zna sve o vojsci. Uvjerava me da je otac Patricka Jansona konjički potpukovnik i cijenjen je zbog mnogih velikih podviga.

— Jedina velika stvar kojom će se baviti idućih mjeseci bit će oplakivanje vlastitog sina, mama. Baš mi se... fućka za te vojničke karijeriste, koji uživaju u svojim manevrima i ratnim igrama. Ako ikad bukne rat, nastojat ću da budem što dalje. Ako ne bukne, mislim da nemam razloga da se bojim tog čovjeka.

— Nadam se da imaš pravo, Calebe. A sad idi i završi taj svoj dvoboj, a ja ću moliti da se vratiš neozlijeđen.

Još ju je jednom poljubio prije nego što je potrčao prema velikoj bijeloj kući.

— Ne boj se mama. Sve će biti u redu.

Jolene Thorn je lako odmahнула glavom i vratila se ponovo ostalim damama, razmišljajući već o novom traču.

— Želite li se povući iz cijeloga ovog slučaja, poručniče Janson? Jeste li pripravnici ispričati se gospodinu Thornu i priznati svoju grešku?

Caleb je stajao i šuteći pratio kako teku uobičajene proceduralne brbljarije. Borio se dosad u više od tuceta dvoboja, ubio polovicu svojih protivnika, a prisustvovao je dva ili tri puta većem broju dvoboja. Nikad do sad, međutim, nije čuo da se strana koja je izazvala dvoboj povukla i ispričala. Bilo je nezamislivo da se netko ispriča i ostane u društvu. Bolje brza smrt nego duga sramota.

— Ostajem kod onoga što sam rekao — odgovorio je Janson sigurno, poigravajući se desnom rukom pozlaćenim privjeskom na masivnom dršku svoje velike sablje.

A vi, gospodine Thorn, želite li društvo koje se ovdje okupilo obavijestiti da žalite...

— Do đavola s tim. Predimo na dvoboj.

Dugotrajan je ritual odjednom iznervirao Cala, koji je žudio da što prije počne borba. Želio je na brzinu podučiti Jansona pameti, vratiti se damama kao pobjednik i uživati u svojoj slavi. Činjenica da je Rachel bila prisutna oslobađala ga je osjećaja krivnje, a tom je osjećaju pridonosila i njezina majka. Martha Lowell bila je prokleta zamamna žena i Cala je njezina ljepota izuzetno privlačila. Ona je toga bila svjesna, a on je znao da je svjesna. Morao je, međutim, voditi računa da njegova majka to ne zapazi.

Skupina muškaraca, odjevena u prigodna odijela, bila se okupila na poplanku, obukavši za ovu priliku kaput i šešir. Cal je skinuo svoj dugi kaput i ostavio na sebi samo hlače i crveni svileni prsluk preko platnene košulje. Napravio je kratak pokret ramenima da bi provjerio

može li se dovoljno slobodno kretati.

Vrijeme je prolazilo, a Cal je ignorirao svog protivnika i zagledao se u orla što je kružio visoko nošen zračnom strujom nad plavim Potomacom. Drveće se polako sušilo, kao i lišće na njemu, jer već odavno nije bilo kiše.

— Na ovakav dan čovjek može biti sretan što živi, poručniče Janson — reče neočekivano tako da se mladi oficir trgnuo.

— Da, da. Pretpostavljam.

Caleb se nasmiješi u sebi. Momak je postao nervozan. Svijest o tome što je učinio stigla mu je zajedno sa žestokim haletom krvi u glavu. Napomena o tome kako je lijep dan učinit će ga još nervoznijim. Kao osuđenik postat će svjestan sunca, trave i rijeke. A to će ga učiniti neopreznim u žestokoj želji da se spasi od smrti.

— Mi smo pripravnici, gospodo. Molim vas, pokažite nam svoje oružje.

Bio je to jedini trenutak koji bi mogao stvoriti malu neugodnost. Cal se vratio sluzi koji je nosio u koricama dugi, sjajan i oštar francuski mač. Kad ga izvuče iz korica, njegova će veličina bez sumnje sve iznenaditi. Čovjek je bez riječi predao oružje gospodaru i povukao se.

— Ja ću se boriti ovom sabljom da obranim čast svojih kolega vojnika.

— A ja ovim.

— Ali...

— Čekajte...

Obojica, Janson i njegov sekundant, stupili su naprijed kad su ugledali tanko oružje.

— Što nije u redu, gospodo?

— upitao je Harkness otmjeno

i slatkorječivo. – Raspravljali smo o izboru oružja i ja sam vam napomenuo da će borac, čiji sam sekundant, premda očito uvrijeđena strana, dopustiti, s obzirom na mladost poručnika Jansona, da on izabere oružje. On je, dakle, izabrao mačeve. Gospodin Thorn je jednostavno uzeo sablju koju inače upotrebljava. Pretpostavljam da se i vaš sudionik u dvoboju također koristi svojom omiljenom sabljom?

Jansonovi su se sekundanti zagledali u mladića svjesni da su vješto nadmudreni. No, poručnik je odmahnuo glavom.

– Ovo je uistinu stvar časti, i to što gospodin...?

– Harkness, gospodine.

– ...što gospodin Harkness kaže je istina. Ja sam zadovoljan izborom.

– Pozdravljam vaše časno držanje, gospodine – Caleb će s naklonom – koje ide u čast i vama i uniformi koju nosite. Bio sam uvjeren da nikakva druga odluka nije moguća čovjeku koji je oficir i džentlmen.

To će, mislio je u sebi, toj budali definitivno začepiti usta ako se pokuša povući u posljednjem trenutku ili zatražiti promjenu oružja, kao što su mu pravila dvoboja i dopuštala.

Virdžinijski zemljoposjednici i njihovi sinovi zaklimate glava u znak da se slažu. Prema većini od njih Caleb nije osjećao ništa do prezira. Šupljoglavi gizdavci, koje u životu nije zanimalo ništa osim konja, lakih žena i beznadnog opijanja svake večeri. I njemu samome su se te stvari svidale, ali je shvaćao i njihovu ispraznost. I samog sebe je dobro poznao.

A ovi su idioti mislili da je Janson postupio ispravno i časno. Što se ticalo Caleba Thorna, momak je bio budala. Uskoro, mrtva budala.

Promatraču koji ne zna ništa o mačevima, moglo se učiniti da će borba biti užasno nepravedna. Da će mladi oficir svojom dužom i težom sabljom za čas sasjeći višeg muškarca, naoružanog samo tankim, kratkim mačem.

Ali promatrač ne bi imao pravo.

– To je sve, gospodo. Na moj znak »pažnja«
zauzet ćete poziciju. Kad izdam zapovijed za borbu, početak ćete. Borit ćete se sve dok jedan od vas ne popusti, ne bude ubijen ili bude tako teško ranjen da ne može nastaviti. Pripremite se!

Stajali su propisno udaljeni dva koraka. Janson je podigao veliku čeličnu oštricu, pripravan da na znak sasiječe Caleba. Sunce se odsijavalo na oštricama mačeva. Promatrači su bili tihi, ostavljajući prostor na sredini za borce. Floret je u Calebovoj ruci bio lak poput svilena šala, vrha uperena prema plavom nebu.

Cal je promatrao mjesnog bankara Cyrusa Hoffmana, koji je određen za suca u dvoboju, kako se priprema da dade znak. Kad je zapazio da se sudac priprema progovoriti, i da su se svi Jansonovi mišići napeli, progovorio je glasno:

– Prije nego što počnemo, želio bih pred svim ovim ljudima izjaviti da osobno nemam ništa protiv ovoga mladića i da u ovu borbu ulazim s najvećim žaljenjem.

Bio je to još jedan klin više u

Jansonovu lijesu — u odlučujućem trenutku poljuljana mu je ravnoteža. Spustio je čak malo i sablju, kao da misli na nešto drugo.

— Borite se!

Cal se nije ni pomakao, čekajući da protivnik, koji je imao dulju i težu sablju, pride k njemu i da mu se time ruka brže umori.

Ako je jedan protivnik na konju a drugi na nogama, duga, povijena konjička sablja odlično je oružje, jer svojim oblikom pojačava udarac prema nižem protivniku i dodaje pri tom težinu udarcu. Njezina oštrica i težina jednostavno sasijeku protivnika. Jedini je nedostatak što je uistinu strahovito ubojita.

Međutim, u dvoboju u kojem su oba protivnika na nogama, ona je vrlo slabo oružje. U to su se vojnici američke armije imali prilike uvjeriti u mnogobrojnim sukobima s indijanskim plemenima.

I upravo je to Janson sada otkrivao. Ravni mač djelovao je kao produžetak ruke. Ispruži ruku i mač ide s njom. Ali je to gotovo neizvedivo dugom, zakrivljenom sabljom. Pokušao li brzi napad i odmah povlačenje, veličina i težina sablje povući će tvoj zglob mnogo dalje nego što bi htio i ostaviti te otkrivenog na milost i nemilost neprijatelju.

Sve je to Caleb Thornu bilo dobro poznato i razumljivo. Svojim tankim mačem služio se poput biča, vitlajući njime oko nespretne sablje poput muhe što muči i iscrpljuje bespomoćnog bika.

No bio je vruć dan i Cal je želio borbu okončati što prije

da bi se zatim povukao u neki tihi kutić s Rachelinom majkom. Ako je koji promatrač slučajno trepnuo, propustio je udarac koji je Jansona ostavio bez mača i s dubokom posjekotinom u dlanu desne ruke.

— Prva krv! — uzviknula je gomila kad je krv iz mladićeve ruke potekla.

Videći da je Janson bespomoćan, i da njegova sablja leži na tlu nekoliko koraka od njega, Cyrus Hoffman je koraknuo naprijed.

— Stanite! Krv je prolivena. Moja je dužnost da vas upitam da li je čast sad zadovoljena?

— Što se mene tiče — Caleb se osmijehnuo i ceremonijalno naklonio — ja nisam želio ni tražio da moje riječi dovedu do ovog dvoboja.

Janson je teško disao, držeći ranjenu ruku zdravom i gledajući kako mu krv polako kaplje između prstiju. Daleko iza njega Caleb je ugledao mladog čovjeka kako preko polja trči prema njima, mašući šeširom. Bilo je očito da nosi neke važne vijesti i Cal se pitao kakve bi one mogle biti. Prva mu je misao bila da se majka razbolila i da joj je pozlilo, jer je ona vrlo teško podnosila vrućinu. Ali to istog trenutka odbaci, jer u tom slučaju ne bi po njega slali nepoznate ljude. I čuo bi povike. Čovjek nije dolazio od kuće, već cestom koja je vijugala dolje prema središtu grada.

— Ni ja nisam želio svađu — reče Janson. Unatoč svojoj mladosti i naglosti nije baš bio sasvim budalast. U kratkoj se borbi brzo uvjerio da nema velikih izgleda u dvoboju s vještijim mačevaocem.

Cal se nasmiješio. Došao je trenutak za posljednji udarac.

— Pa ako je poručnik pripravan priznati pred ovom gospodom da su moje riječi bile istinite... kao što rekoh, da svi vojnici imaju kokošju pamet i zečju hrabrost, a da Robert Lee ima i jednog i drugog manje od prosječnog vojnika.

— Ne!

Bila je to uvreda koju nijedan čovjek ne bi mogao otrpjeti. Iako suočen s nemogućim ishodom, Janson se ne bi mogao povući ovako javno osramoćen.

— Dobro. Gospodine Hoffman, pretpostavljam da nastavljamo s dvobojem?

— Po svemu sudeći, da — potvrdio je bankar. — Zaustavio sam vas pokušavajući spriječiti da još teže ozlijedite ovoga mladića... to jest, da obojica ne budete ozlijeđeni. No, ako obojica želite nastaviti, izvolite.

— Ali moj mač...

— Možete ga uzeti ako želite — reče Caleb dok je mačem nemarno mahao kao da je u pitanju neka igračka, koja mu je užasno dosadna.

Razuvjereni Janson je koraknuo naprijed i sagnuo se da podigne sablju s tla. U tom trenutku mu se Caleb sasvim približio nemarno držeći mač.

— Tako. Sada...

Istog trenutka kad se mladić uspravio držeći tešku sablju ranjenom rukom, Caleb je podigao francuski mač i zarinuo ga duboko u poručnikova prsa, kroz plavu uniformu probivši mladićevo srce vrškom.

— Vi... bio je to podli trik... ja... moj jadni otac... on nikad neće...

Sablja je pala na tlo iz beži-

votnih prstiju. Poručnik je još stajao poput lutke što je drže nevidljivi konci. Oči su prazno zurile u Caleba. Crveni trag slio se s ruba njegovih usana na plavu uniformu.

Caleb ga je promatrao kako pada, pa zatim ispustio i vlastiti mač, okrenuo se na peti i krenuo s proplanka. Iza njega čuo je uzbuđene riječi promatrača. Riječi prigovora. Prigovora koji se nitko ne bi usudio izreći glasno jer bi mogle doći i do ušiju onoga kojeg je Hoffman jednom nazvao »najopasnijim čovjekom Sjevera«.

— Cal! Caleb Thorn!

Napuštajući mjesto dvoboja, i prepuštajući raščišćavanje proplanka drugima, Cal je ugledao kako mu se čovjek koji je trčao približava teturajući kao netko tko je upravo iscrpio svoje posljednje snage.

— Što je? — upitao je prepoznajući Charleyja Lovicka iz gradskog telegrafa.

— Upravo je stigla. Gotovo cijeli grad je na proslavi tvog rođendana. Usput, Calebe, želim ti...

— Hajde, hajde, Charley. Kakve su to vražje vijesti da si odmah s njima dojurio ovamo gore?

Momak duboko udahne, pokušavajući povratiti dah.

— Trčao sam cijelim putem od pošte kad je stigla vijest. Gotovo sedam kilometara.

— No, što je?

— Ustanici su pucali na Fort Sumter. Znači da stiže...

— Rat — riječ izgovorena bez uzbuđenja i osjećaja. — Znači bit će rata.

III

Mogao je biti i rat, no to u početku u životu Caleba Thorna nije ništa promijenilo.

U nekoliko sljedećih dana počele su s juga stizati vijesti koje su cijelu zemlju bacile u ratnu groznicu. Groznicu, koju je Caleb, kao i većina njegovih mladih i bogatih prijatelja, ignorirala. Bilo im je važnije da iskoriste preostale lijepe, sunčane dane da jašu po okolici, posjećuju prijatelje, bez obzira na to da li su bili pristaše unije ili konfederacije.

Cala su zabavljali opisi događaja u Fort Sumteru na sâm njegov rođendan i volio je šokirati svoju majku pričajući joj najstrašnije verzije tog događaja.

— Probudili su se misleći da to dolazi oluja. No kako tutnjavanja nije jenjavala, shvatili su da je to nešto drugo. Dok su uspjeli shvatiti da ih to napadaju ustanici, već je bio prošao cijeli dan.

— Cale, ti si zao. Ovaj će rat biti vrlo ozbiljan.

— Možda za onu parnjaču Lincolna, ali ne i za mene. Ni za tebe, ni za ikoga od nas razumnih, mama. Ako postoje budale koje se žele boriti za slobodu svih crnaca, odavde do New Orleansa, sretno im bilo. Ali ja svoj vrat neću podmetati.

Njegova je majka samo zaklimala glavom i prešavši sobu zagledala se u travnjak. Bilo je točno da rat još nije stigao do njih.

— I poslije dan i pol neprekidne pucnjave predali su se a da nijedan čovjek nije poginuo. Ti »jadni« bijelci teško bi podnijeli da itko od njih strada, a ka-

moli pogine u boju, iako su bili prilično sigurni u tvrđavi.

Na klaviru je bio tanak sloj prašine i Jolene Thorn se nezadovoljno namršti prisjećajući se kako je dovezen čak iz Woodstocka u Ontariju i kako prijevoz nije bio nimalo jeftin. Morat će najozbiljnije o tome porazgovarati s domaćicom. Nitko se više nije držao reda. Bili su podijeljena zemlja od travnja. Tek četiri tjedna, a već su se u prodavaonicama osjećale nestašice.

— Priča se da je neki ustanički artiljerac služio u West Pointu pod Andersonom učeći artiljeriju od njega. I dobro je svladao lekciju. Valjda je zbog toga i odustao, jer su bili drugovi. Mislim da će Fort Sumter biti posljednja tvrđava u kojoj će Anderson zapovijedati.

— Možda će pustiti onog Jansona da je ponovo osvoji. Da je pokušao zauzeti.

Iako je govorila ravnodušno, Caleb je znao da je njegova mati vrlo zabrinuta zbog potpukovnika Jansona. Poslije smrti sina, koja ga je strahovito pogodila, on je pokušao naći Caleba, ali su mu njegovi pretpostavljeni odbili dopust ne želeći riskirati gubitak jednog od najboljih ljudi u vojsci. No to nije spriječilo Jansona da napiše ogorče-no pismo, puno mržnje, koje je razljućena ruka snažnim pritiskom na pero na dva mjesta poderala.

»Kad mi je prije četiri godine od groznice umrla žena, mislio sam da sam stigao do dna beznađa. No moj se život ponovo osmislio ljubavlju što sam je imao za svog sina, jedinca. Sad i njega više nema. Otrgao ga je

od mene bezobzirni ubojica, željan slave i jeftina ugleda, koji je mog sina izazvao na dvoboj u kojem nije mogao pobijediti. Zbog razloga koji su vam poznati nisam u mogućnosti da vas sretnem onako kako bih želio, i moje me obaveze sile da ostanem tamo gdje moram. Ali molim se svake večeri da se jednog dana sretnemo i da vas stigne moj gnjev. Do toga željno očekivanoga dana živjet ćeš u sjeni prokletstva jednog oca, Calebe Thorn. Želim ti da jednog dana oni koji su ti najdraži budu od tebe otrgnuti onako okrutno kao što si ti meni uzeo sina.»

— Živim u sjeni — primijetio je Caleb. — Kakva ogorčenost! Rastužuje me pomisao na silno zlo koje čami u ljudskim srcima.

Premda je bio visoki oficir, Janson je bio vrlo daleko od toga da bi Calebu značio ozbiljniju opasnost. Svidala mu se misao da njegov neprijatelj pokušava ponovo osvojiti tvrđavu, smještenu na stijeni nedaleko od važne luke, Charlestonea. Kao i njegova zaručnica i, Cal je posjetio to mjesto. Izolirana tvrđava, s molom koji seže daleko u more vodeći prema izlazu iz luke i šetalištu. Kasarne s obje strane i pet velikih bacača. Oni slabiji imali su domet do Morris Islanda, a oni veći čak do Charlestonea, udaljena šest kilometara.

I predala se. Beauregard, oficir snaga konfederacije, ponudio je povoljne uvjete predaje. Garnizon je evakuiran sa svim oružjem i opremom i otpremljen brodom u New York.

Otišli su u nedjelju 14. travnja.

— Bila je to parodija rata, mama — reče Cal nastojeći odvući majčine misli od Jansona.

— Vojni orkestar svirao je »Yankee Doodle«, a pedeset je topova paljbom popratilo spuštanje zastave.

— To uopće nije zabavno, Cale. To bi nas sve moglo uništiti. Bit će mnogo mrtvih.

— Jedinici koji je poginuo u Fort Sumteru poslije četrdeset sati vatrometa jest topnik čiji je top zapucao prije reda.

— Cale, to će možda značiti kraj ovakvom našem ugodnom životu. Priča se da su počeli spremati sve mape ove naše velike zemlje. Kažu da nam više neće biti potrebno jer ova zemlja nikad više neće biti ista.

— Evo, već smo gotovo u lipnju, ništa se još nije dogodilo. Lincoln ima stotinu tisuća vojnika. Samo za tri mjeseca. Blokada će odrezati jug.

— To je samo polovica zemlje, Cale — njegova će majka tužno zanijekavši glavom.

— Ne, jedanaest država. To je sve. Oni imaju zemlju, a mi imamo oružje i materijal da iz nje ga pravimo novo.

— Oni imaju pamuk.

— Da, i morat će ga prodavati. Evropa se može držati po strani, ali morat će priznati da su ustanici sve počeli.

— Gotovo sam umrla od straha kad sam čula da su naši mladići morali ganjati južnjačku izvidnicu preko visoravni s onu stranu rijeke. Da nije bilo tih vojnika iz New Yorka, tko zna što bi se dogodilo.

— Sedma četa. Možda. Ali pola tuceta mojih prijatelja, do-

brih jahača i ja, obavili bismo to jednako uspješno. Zauzeli bismo svih jedanaest država, prošetai kroz Virginiju, zbrisali Tennessee i North Carolinu, pomeli South Carolinu poslije podne. Napravili bismo stanku za popodnevni obrok i navečer pokorili Georgiju i Floridu. Nemoj misliti da je to samo puko hvalisanje. Nisam rekao da ćemo sve osvojiti u jednom danu. Ni govora. Alabama i Mississippi su na redu drugog dana prije doručka, a zatim Luisiana, ručak u francuskoj četvrti u New Orleansu. Zatim bismo pošli prema sjeveru da sredimo stvari u Arkansasu i, napokon, odmarajući se poslije podne, prihvatit ćemo predaju Texasa.

– To zvuči tako lako i jednostavno – njegova će majka pljesnuvši rukama. – Misliš li da će to zaista biti tako lako?

Nasmiješio se i oko očiju su mu se urezale borice, skrivajući ružnu brazgotinu.

– Ne znam točno, ali za nekoliko dana poći ću s Thomasom i Williamom i nekoliko drugih pa ćemo pokušati dovući jednog ili dva ustanika. Žive ili mrtve. Idemo u okolicu imanja Marthe Lowell.

– Misliš: Rachel Lowell. Nisam znala da te zanima njezina majka. Zaboga, pa ona je starija od mene.

– Mama – slegnuo je ramenima s takvim izrazom nevinošti i poštenja na licu da bi prevario i najvećeg lisca. – Ja se namjeravam oženiti s Rachel, no ta zemlja je zakonski još vlasništvo njezine majke. Zato s njom moramo biti izuzetno pažljivi.

– Znači, opet odlaziš?

– Da. Ali ne mislim se dugo zadržati. Samo odjahati prema jugu, malo se provesti i vratiti. Dovest ćemo i Roberta Leeja ili starog Jeffersona Davisa, da ti budu kućne sluge.

– Zaboga, mladiću. Ponekad mi se čini da ti je glava puna budalaština.

– Natjerat ćemo ih uza zid. Ali ne brini, nitko neće biti ozlijeđen. Samo ćemo se malo zabaviti.

IV

– Sasjeci toga vražjeg sina prije nego što stigne do šume!

Vojnik je očajnički trčao mašući rukama kroz vreli zrak, kao da se nadao da će mu to pomoći da pojuri brže. Stopala su mu propadala u suhu zemlju. Zadihan, trčao je otvorenih usta, pokušavajući, iscrpljen dugim trčanjem, udahnuti što više zraka.

Sablju i ranac izgubio je već odavno još na mjestu gdje ih je napala neprijateljska patrola, kojoj je pomagala skupina bučnih civila na dobrim konjima, naoružana pištoljima i sabljama.

Vojnik se zvao Nathan Fisher i imao je šesnaest godina. Bio je jedanaesto dijete u siromašnoj napoličarskoj obitelji i u rat ga je poslao vlasnik zemlje na kojoj su živjeli. Obećavao mu je tada slavu, čast, novac. Sve što je trebalo uraditi bilo je marširati prema sjeveru širokim cestama i otpor će se istopiti kao jutarnja rosa na travi. I za nekoliko će tjedana jahati kući vodeći za sobom nekoliko mula natovarenih bogatim plijenom. I djevojku, dvije – tako mu je rekao gospodar.

Bio je to put iz siromaštva, te-

škog rada i života u Tennesseeju među Smokey planinama.

Caleb podbode svog ždrijepca i potjera ga preko isušena korita prateći pobunjeničkog vojnika, koji je sada bio udaljen tek stotinjak metara. Vojnik se pokušavao izvući ispod letava ograde koja se srušila pod njegovim teretom, još trčeći prema šumi, koja se protezala u daljini završavajući u planinama pet ili šest kilometara dalje. Ako uspije stići do šume, spasit će se. Caleb to međutim, nije želio dopustiti.

— Hajde, vražja životinjo! — vikao je ždrijepcu u uho nemilosrdno ga podbadajući.

Nathan Fischer je začuo zvuk kopita kako se približava velikom brzinom i ogledao se. Kroz oblak prašine i znoj koji mu je ulazio u oči on je kao u sumaglici ugledao jahača kako se približava ogradi koju je upravo preskočio, očito u potjeri za njim.

Mladić je zajecao i pri tom mu je strah potpuno oduzeo razum tako da nikakva suvisla misao o bijegu nije dolazila u obzir. Drveće se u luku prostiralo s desne strane i bilo je mnogo bliže nego ono prema kojem je bježao, ali promjena smjera zahtijevala bi svjestan čin, za koji on nije bio sposoban.

Caleb je osjetio kako ga proganjanje neprijatelja uzbuđuje. Iako nije osjećao nikakvu posebnu mržnju prema vojniku koji je bježao, počeo je o njemu razmišljati kao o svom lovačkom trofeju, plijenu koji progoni. Životinji koju je s punim pravom mogao stići i ubiti. Teška sablja udarala ga je po bedru dok je sve snažnije podba-

dao konja. Rapir za dvoboje i teška sablja za lov. To je bio njegov stil.

— Za ime božje, pusti me da živim! Pusti me da živim!

Nathan je dašćući izgovarao riječi, nastavljajući trčati. Noge su mu bile kao od olova. Činilo mu se da oko glave ima metalni pojas koji ga neprekidno vuče natrag. Vid mu je bio zamagljen. Krv mu je tako žestoko pulsirala u glavi da je gotovo sasvim zaglušila zvuk kopita.

Okrenuo se još jednom i zamalo upao u rupu zbog toga kratkog ogledavanja prema progonitelju. Jahač se brzo približavao. Sad je bio udaljen samo dvadeset ili trideset koraka. A drveće je još bilo vrlo daleko.

Tek se u posljednjem trenutku njegov mozak oslobodio okova užasa i ponovo je mogao razmišljati. Stao je. Zaustavio se, okrenuo se licem prema jahaču prisjećajući se kako je vraćao bjegunce kad je bio kod kuće.

Caleb se već gotovo bacio na njega s isukanom sabljom kad je sitna figura zastala, poskočila iz prašine i mašući rukama kriknula visokim, prodornim glasom.

Nathan je osjetio prvi tračak nade kad je ugledao snažnoga konja kako se udaljava u brzom trku, raskolačenih očiju, dok mu je iz nozdrva curila pjena.

No, konji koje je uspijevao prestrašiti u svojim rodnim planinama, bili su napola slomljeni, ili divlje životinje, a ne dobro istrenirani ždrijepci sa žilavim i iskusnim jahačem u sedlu. Poslije prvog šoka, Caleb je ponovo sve imao pod kontrolom.

Pritisnuo je konja, prisiljava-

jući ga da se zaustavi, a zatim ga ponovo natjerao za vojni-
kom u bijegu.

Ovaj je, međutim, shvatio svoju priliku, skrenuo u stranu i pritisnut strahom počeo ponovo trčati prema drveću, i dobrodošlu sjenovitu hladovinu, gdje je gotovo mogao osjetiti svježinu pod krošnjama. Tlo je bilo ispresijecano žilama i morao je malo usporiti kako ne bi pao preko njih.

Na tom se mjestu, kad se sunce već gotovo sasvim izgubilo među drvećem, Nathan Fisher iz Tennesseeja posljednji put okrenuo, sa sretnim osmijehom na licu. Ovaj rat, zaključio je, nije više za njega.

Oči su mu, međutim, uhvatile samo sjaj oštrice i posljednja svjesna misao bila mu je da je to ljetna munja koja ga je ošinula.

To mu je protutnjalo kroz misli i umro je i ne znajući da ga je Caleb stigao u posljednjem trenutku nekoliko metara prije nego što se dočepao sigurnosti šume.

– Ubio ga je kao pile – progundao je debeli Angus Gilman, zamljoposjednik i susjed Thornsov, blještav u svojim novim svijetloplavim čizmama.

– Odličan pogodak! Hoćeš li taj trofej izložiti na svom zidu, Calebe?

Cal se zagleda u beživotno tijelo koje je ležalo u isušenom koritu potoka i osjeti na trenutak kajanje. No, onda se u mislima vrati svojim drugovima i popodneвноj zabavi koja ih je očekivala.

Augus Gilman se uspravio u sedlu i pogledao uokolo zaklonivši oči rukom.

– Ne vidiku nema više nijednoga. Možda smo ih uspjeli očistiti sve do Richmonda. Što ti misliš, Calebe?

– Možda. Pitam se da li će nam dodijeliti medalje za ovu akciju. Uvijek sam smatrao da bi mi dobro pristajalo ordenje. Medalje privlače žene.

– Mislim da Lowellovoj takvo ohrabrenje nije potrebno!

– Marthi?

– Ne – Gilman će zbunjeno.

– Prokletstvo, mislio sam na mladu Rachel Lowell. Osim ako se ti nisi posebno vezao uz njezinu majku. Vjeruj mi, ne bih imao ništa protiv da se i sâm malo pozabavim s tom gospođom. Vraški lijepa žena. Više bi odgovarala meni, nego mladiću kao ti.

– Pazi kako se izražavaš, pijani puzavče!

Gilmanovo lice je problijedilo na otrovne Calebove riječi i još više na ubojiti, ludački bijes u njegovim očima. Na trenutak je posumnjao u mladićevo duševno stanje.

– Nemaš nikakva prava da... – mucao je Gilman požalivši što je ispucao sve metke u potjeri za pobunjenicima.

– Ništa ti meni ne pričaj o pravima, ti prljava, debela, vrećo buha! Mogao bih te u trenu sasjeći kao što sam ovog momka ovdje. I ništa se ne bi dogodilo. Pola Marylanda bi bilo iznenađeno, a druga bi polovica slavila.

– Tvoj otac i ja smo bili prijatelji i uvijek sam se pokušavao brinuti o tebi.

Bijes u pogledu nije se smanjio. Naprotiv, riječi su ga još više razbuktale. Calebova se ruka spustila na držak sablje.

– Ti si brinuo o meni! Da sam na tvome mjestu, Gilmane, odmah bih odjahao odavde. Neću dugo obuzdavati svoj bijes. Ti i moj otac bili ste prijatelji. Ti i on opijali biste se zajedno. A onda bi on došao kući i premlatio mene i majku!

Glas mu se povisio do krika.

– Tvoja zamisao o pomoći sastojala se u tome da se vrtiš oko skuta moje majke, nudeći joj nešto što bi se moglo nazvati svakako samo nikako ne pomoć. Nisi zaslužio ni cipele da joj poljubiš, ti kurvinski muktašu! Ti si poput mog oca i uzvratit ću ti brigu kao što sam je i njemu uzvratio!

– Tako. Znači istina je što pričaju o tebi i tvome ocu?

Caleb je ušutio, lice mu se smirilo, divljačka ga je srdžba prošla i on je odjednom shvatio da je izgovorio više nego što je smio. Iako je smrt njegova oca izazvala priličnih šaputanja i priča, nitko se nikad nije usudio prstom uprijeti u njega. A sad su ga optužile vlastite riječi i to pred ušljivcem Gilmanom.

– Spomenuo sam da je vjerojatno istina to što govore o smrti tvoga oca. Zašto mi ne odgovoriš, Calebe? Ostao si bez jezika odjednom, zar ne? Malo si pretjerao s pričanjem prije toga, ne?

Debeljko je mislio da je pobijedio. Mladi Thorn je sjeo na jednu od vlastitih mina.

Iznenada se još jedan vojnik, koji je do tada bio skriven iza grma, izvukao iz skloništa stotinjak metara daleko s lijeve strane, pokušavajući se dočepati šume. Da je ostao u svom skrovištu, dvojica Sjevernjaka

bi vjerojatno odjahala i ne znajući za njega.

No popustili su mu živci i počeo je trčati da spasi vlastiti život, noseći dugu pušku još prebačenu preko ramena, glave zabačene unatrag, snažno mašući rukama.

– Hej! Za njim, Gilmane!

Uzviknuvši Cal ponovo krene, jašući kao da ga vjetar nosi. Potjerao je snažno konja prijašući uz njegov vrat kao što to čine džokeji. Ogledao se da provjeri prati li ga Gilman. Pratio ga je jašući nezgrapno, bez imalo elegancije i »ohrabrujući« konja psovkama i udarcima.

Vojnik ih je ugledao kako dolaze, ali za razliku od jadnog Nathana Fishera imao je nešto više samokontrole. Dok je Fisher bio nasmrt preplašen, ovaj je čovjek očito bio hrabar. Shvaćajući da se neće uspjeti sakriti sad kad je uočen, prestao je trčati, skinuo pušku s ramena, hladno provjerio da li je puna, povukao otponac i kleknuo da bolje nanišani na dva jahača.

Cal je istog trenutka shvatio da će ovog vojnika biti teže ubiti i odmah je skrenuo u desno, tjerajući konja prema dugoj ogradi uz žitno polje. Iza njega Gilman je uočio da Cal mijenja smjer i pokušao ga slijediti. Njegov konj je, međutim, od silnog natezanja uzdi potpuno izgubio osjećaj za kretanje i jednostavno je nastavio u istom smjeru.

– Ja ću te štititi, Gilmane! – doviknuo je Caleb smirujući konja na lagan kas, tako da je čovjek s puškom mogao zaključiti da mu od njega ne prijeti nikakva opasnost. Puška je bila upearena prema Gilmanu.

Bila je to idealna prilika da se

ispravi Calova greška. Da se vojnik nije pojavio, bio je prisiljen da sâm pokuša ubiti debeljka u smiješnim plavim čizmama. To što su ga sumnjičili da je ubio vlastitog oca, bilo je već dovoljno loše, no Cal se bio privikao da živi s tom sumnjom. Ali da to doslovce i prizna — i to čovjeku kao što je bio Gilman — takvo što se Calu nije sviđalo. A sad ga je rat, što su ga već počeli zvati građanskim, spasio neugodne dužnosti da ubije Gilmana.

— Kreni na njega s leđa, pa ćemo ga zajedno napasti, Caleb!

Caleb je mahnuo rukom pokazavši da je čuo dovikivanje. Nije mu, međutim, bilo na kraj pameti da učini ono što je Gilman tražio. Namjeravao se držati na sigurnoj udaljenosti, i čak je usporio konjski kas u hod gledajući Gilmana kako kreće u napad. Merilendanin se ogledavao pokušavajući držati na oku i ustanika i Caleba.

Prizor mu se nije sviđao ni u jednom smislu. Vidio je kako mu Caleb Thorn uzvraća pogled ne pokušavajući mu se priključiti. A ustanik ga je mirno nišanio, pripravan da zapuca čim mu pride na odgovarajuću udaljenost.

— Ti, kukavički ubojico! — kriknuo je Gilman sileći svoga tvrdoglavog konja da skrene.

Odjeknuo je suhi prasak puške i oblačić dima sakrio je čovjeka s puškom. Calebov konj je zaništao preplašen, i on ga jednim pokretom umiri, promatrajući i dalje prizor pred sobom. Vidio je Gilmanova konja kako pada pogođen u glavu. Kad se prevrnuo, pritisnuo je Gilmana

pod sobom i gotovo ga sasvim zgnječio. Začuo se krik.

— Pomozi mi, proklet bio! Pomozi!

— Sad pjeva sasvim drugu pjesmu, zar ne? — reče Caleb ne obraćajući se zapravo nikome osim sebi.

Južnjak je ustao očito u velikoj nedoumici što da učini. Da ponovo napuni pušku i puca u Cala, koji nije pokazivao nikakvo zanimanje za njega? Da potrči i potraži sigurnost i spas među drvećem, do kojeg je sada mogao lako stići? Da ode i ubije ranjenog Sjevernjaka?

U njemu se probudio ratnik i on krene da dokrajči neprijatelja, posegnuvši za bajonetom što mu je bila zatakuta za pojasom.

— Ne! — kriknuo je Merilendanin ugledavši crnu sudbinu kako mu se približila kroz prašnavu travu, skrenuvši zatim pogled prema Caleb u koji je mirno sjedio na svom konju. Od njega nikakva pomoć nije stizala.

Caleb je nesvjesno protrljao brazgotinu mrmljajući sâm sebi nešto u bradu i izdaleka prateći što se zbiva.

»Dalje odavde brda nisu ništa viša...«

Ustanik se u nevjerici osvrtao prema Caleb u približavajući se istodobno prema svom lakom plijenu.

»...A doline postaju sve dublje i dublje.«

Gilman još nije bio u stanju shvatiti to što se događalo. Pokušavao je otpuzati dalje od svoga mrtvoga konja i dohvatiti mač koji je ležao na zemlji udaljen nekoliko koraka. Ali čak i iz daljine na kojoj stajao Caleb

bilo je uočljivo da je Gilmanova noga slomljena.

— Calebe! Molim te!

Bajuneta je nemilosrdno presjekla krik. Tek kad je zavlada la potpuna tišina i vojnik dokrajčio svoju žrtvu, Cal učini prvi pokret. Polako i tiho potjerao je konja u lagani kas. U daljini prema brdima ugledao je kako se u oblaku prašine približava skupina ljudi. Bili su to Calebovi suavanturisti, koji su krenuli zajedno s njima u Virđiniju i stigli gotovo do Tennesseeja u potjeri za Južnjacima.

Jučer su uspjeli uhvatiti tri dezertera. Neki od Sjevernjaka su smatrali da ih treba pustiti, no Caleb je nagovorio druge iz skupine da ih objese.

Bilo je, međutim, vrijeme da se vrate kući. Dovoljno su se zabavljali. Jedan je bio i ubijen. Pogodio ga je jedan vješti južnjački strijelac s udaljenosti od gotovo 400 metara. On i njegova patrola već su se bili davno izgubili kad je osvetnička skupina stigla do mjesta gdje im je prijatelj ustrijeljen.

Jedan mrtav. A sad još i Gilman. Bit će to dva sprovoda u Washingtonu ovoga ljeta.

Cal je zaključio da mora završiti svoj posao prije nego što stignu njegovi prijatelji, ljudi koji su smatrali da se mogu nazvati njegovim prijateljima. Da se slučajno ne dogodi da ovaj ustanik preživi i bude zarobljen.

Ponovo je izvukao svoju sablju i potjerao konja u trk. Na blagoj padini pretvorilo se to u galop. Tek je tada vojnik postao svjestan opasnosti. Okrenuvši se od mrtvog Gilmana, pogle-

dao je prema drveću pitajući se bi li mogao stići u zaklon. Zaključio je da neće moći. Preostalo mu je da pokuša ponovo napuniti pušku.

Ako bi vojnik poživio, mogao bi lako ispričati ostalima kako je Caleb napustio svoga prijatelja u smrtnoj opasnosti i hladno promatrao kako umire. A Caleb nije bilo nimalo stalo do toga da njegovi prijatelji čuju tu priču.

Vojnik je počeo brže disati i dlanovi su mu se najednom ovlažili. Još je petljao nešto oko puške, ispustio metak i tako izgubio zapravo svoju jedinu priliku. Nathan Fisher se bio uplašio na početku, ali se gotovo uspio spasiti sabravši se na samom kraju. Ovaj je pješak, međutim, bio drugačiji. Sačuvao je razum, ubio Gilmanova konja i dokrajčio Gilmana. I sad, kad se mogao spasiti, izgubio je živce i počeo trčati. Ne prema šumi već od nje. Prema konjanicima koji su dolazili.

Oni su to dočekali oduševljenim povicima, a neki su čak i potjerali konje brže prepoznavši Caleba, koji je progonio nesretnog Južnjaka. Situacija se ponovo promijenila. Sad su se Caleb i ostali Merilendani natjecali tko će prije stići do ustanika. Njihov je cilj bio zabava. Cal je pak želio zatvoriti mračnu odaju prošlosti, što je na trenutak bila otvorena, a sad je trebala biti zauvijek zatvorena.

— Pustite ga da prođe! Moj je!

— dovikivao im je, ali topot konja i njihovi povici zaglušili su njegov glas.

— Hajde, kreni, ti ljenčino — došapnuo je svome konju.

Jeremiah Gray je vodio potje-

ru s druge strane. Cal je prepoznao velikog sivca na kojem je jahao Gray. Mahao je šeširom iznad glave kao da je na seoskom vašaru. Premda je bio brz, Cal je ipak stigao prvi.

Ustanik je zateturao, neumitnost da će umrijeti ili biti zarobljen usporila je njegov korak i Cal ga je vrlo lako sustigao. Pokušao je izmaći udarcu sablje, ali bezuspješno. Uzviknuo je i pao. Sjevernjakov konj bio je dobro uvježban i odmah se okrenuo, pa je Caleb još jednom zamahnuo sabljom. Taj je udarac bio smrtonosan.

– Odličan pogodak, Cale! – doviknuo mu je Jeremiah, zaustavljajući se kraj njega i čekajući da ih ostali sustignu.

– Gdje je Gilman? Nije valjda zaostao?

– Ne.

– Pa gdje je?

– Tamo.

Slavlje u družini zamre dok su pogledom slijedili Calovu ruku ispruženu prema mjestu nad kojim je već kružilo jato grabežljivaca.

– Gilman?

– Da – nasmijuljio se. – Kad smo krenuli ovamo, govorio je kako rat nije ništa drugo nego pitanje ubiti ili biti ubijen. Mislim da nije ni sanjao da će završiti i s jednim i s drugim.

V

– Želim provjeriti imaš li sve na spisku što sam ti rekla.

– Imam, gospodo. Budite sigurni.

– Nadam se da imaš. Moj sin i ja ne želimo ostaviti loš dojam, jer njegova zaručnica i njezina majka dolaze danas po nas da pođemo na jahanje. Skupit će

se najbolje vašingtonsko društvo.

– Da, gospodo.

Domaćica, snažna crnkinja Mattie Lyons, kimne glavom nervozno brišući ruke o pregaču. Bili su joj mrski ovakvi razgovori s Jolene Thorn. Znala je da je čekaju propovijedi i suze ukoliko njezini odgovori ne budu onakvi kakve je gospođa Thorn očekivala.

– Hladna šunka?

– Da, gospodo.

– Hladna govedina?

– Da, gospodo.

– Pureći odresci?

– Da, gospodo.

– A pivo? Poslala sam po led. Zar kola još nisu stigla?

– Stigla su, gospodo. Točno na vrijeme, i ja sam ispraznila košaru za led i sve sam poslala i uredila sa slamom i ostalim što ide.

– Dobro.

Ali činilo se da bi gospođa Thorn bila sretnija da je našla neku grešku.

– Jaja i rajčice?

– Da, gospodo. I salata i svi začini.

– Moj sin voli gorčicu na pecivu. Jesi li se sjetila na Calovu gorčicu?

– Da, naravno, gospodo.

Jolene Thorn je koraknula bliže otkrivši oklijevanje u ženinu glasu.

– Koju si gorčicu uzela, Hattie?

– Pa onu koju gospodin Caleb voli.

– A koja je to? – Jolene je nestrpljivo tapkala nogom čekajući da joj domaćica odgovori.

– Pa, mislim... – pokušala je pogoditi – francuska, naravno.

– Tako – osmjehnula se Jolene. – Ti samo nagađaš da je to francuska gorčica. Ali to nije točno, Hattie. Moj dečko voli njemačku gorčicu. Zato idi i napravi veliki vrč njemačke gorčice za cijelo društvo, i dobro je zapakiraj.

– Da, gospodo.

Hattie je jedva dočekala da se skloni u sigurnost kuhinje, misleći da se ovaj put lako izvukla. Ali nije.

– Oh da, Hattie. Nismo još gotove. Vрати se.

Bio je to glas kojim je razgovarala s tvrdoglavim psima. I Hattie je znala što to znači. Posljednji put ga je čula kad je dopustila jednom od slugu da ne ošiša travu onda kad je to gospođa naredila. Za kaznu je travu morala podrezati sama – malim škaricama za nokte.

– Da, gospodo? Da li ste me još nešto trebali?

– Da – slijedio je ledeni osmijeh. – Želim da napraviš i veliki lonac francuske gorčice.

– Za druge?

– Ne, Hattie. Za sebe. Da ne zaboraviš koju vrstu gorčice gospodin Caleb voli. Veliki lonac ljute gorčice. A onda ga donesi ovamo zajedno s komadom staroga kruha.

– Gospodo, molim vas! Ja ne...

– A onda ćeš gorčicu namazati na kruh ovdje preda mnom

– nastavila je Jolene nemilosrdno. – I pojesti je.

– Oh, gospodo! Kunem se da nikad više neću ništa zaboraviti.

– Želim biti sigurna da nikad više to nećeš zaboraviti. Idi i učini što sam ti rekla.

– Ja sam samo...

– Idi ili ću te odmah otpusti-

ti. Ti dobro znaš da te više nitko ne bi zaposlio kad bi se pročulo da su te Thornovi otjerali. Razmisli. Vi želite slobodu. Budite sretni što ne živite stotinu ili dvjesto kilometara južnije. Tamo bi te zbog tvoje gluposti bičevali. Idi i učini što sam ti rekla!

– Da, gospodo.

– Da li je danas dvadeseti ili dvadeset i prvi?

Caleb je pogledao sestru Dorotheu koja je sjedila nasuprot njemu u kočiji držeći svoju malu bebu, Alexandra.

– Šesnaesti. Zašto?

– Nisam bila sigurna, Cale. Otac mog muža ima rođendan 30. srpnja i pitam se da li ćemo stići u New York do slavlja. Bio bi razočaran da se tada mi ne pojavimo.

Jolene Thorn je bila vrlo sretna. Bila je okružena svojom obitelji. Tu je bio i njezin unuk. Premda nije voljela da je podsjećaju da je već baka, osobito ne u prisutnosti Racheline majke, koja se vozila u kočiji iza njih u velikoj karavani Vašingtonaca što je krenula na izlet zapadno od grada.

Bila je to zadovoljnija što je Martha Lowell poderala svoju haljinu igrajući se u vrtu s malim Alexandrom. Kako nije bilo prilike da se presvuče, sad je morala sjediti vrlo ukočeno skrivajući poderani dio odjeće.

– Hoćemo li dobiti bitku, Calebe? Reci mi, hoćemo li pobijediti?

Proteklih je tjedana Sjever napeto pratio ratne vijesti. Neke su bile dobre, a loših je bilo manje. Mala pobjeda u Phillipiju u zapadnoj Virginiji bila je u novinama proglašena počet-

kom kraja ustaničkog juga, iako su upućeniji tvrdili da su McDowell i njegovih dvadeset tisuća vojnika tek neznatno načeli snage Juga.

Iz Phillipija je vojska Sjevera krenula prema Beverlyju u gornjem dijelu doline Shenandoah. Kod Beverlyja su opet potukli znatno slabije neprijateljske snage. Tako su zauzeli zapadne krajeve Virginije i to je ohrabrilu Sjevernjake. Njihovu slavu pridonijela je i smrt južnjačkoga generala Garnetta.

— Dakako da ćemo pobijediti, ako pod »mi« smatraš Sjever. Na našoj su strani pravo, istina i čast. Što se pak mene osobno tiče, briga me za crnce. Po meni mogu zauvijek ostati u ropstvu.

Jolene ga lako udari rukavicom po ruci.

— Veliko mi je olakšanje kad te čujem da ovako govoriš, Cal. Sasvim si drukčiji od svoga oca, koji je bio zaljubljen u bitke i ratove. Ako se crnci žele osloboditi, neka to urade sami.

Dorothea je šutjela, zabavljajući se svojim djetetom, ispružena u kočiji, povremeno mašući Racheli i prateći pogledom kolonu kočija.

— Mogu vam reći da je svatko tko nešto znači došao da prisustvuje ovom spektaklu. Vidjela sam senatore, kongresmene. Bilo je gotovo nemoguće nabaviti hranu za piknik u cijelom Washingtonu. Bit će to fantastična zabava!

Cal se nasmiješio na oduševljeni ton kojim je govorila njegova majka. S užitkom se naslonio na udobna kožnata sjedala. Nakon one avanture na jugu, u kojoj je Gilman stradao, on je bojevanje prepustio vojsci, a

sâm se upustio u sitni flert s Rachelinom majkom, koja nije ostajala ravnodušna na njegove pokušaje.

Njegova je majka imala pravo: Washington još nije imao ovakve zabave. Beauregard se s velikim snagama nalazio preko linije Orange — Aleksandrijska željeznica, oko 45 kilometara udaljen od Washingtona, kod mjesta Manassas Junction. Bilo je to mjesto na kojem će McClellan zbrisati Južnjake i potjerati ih natrag.

— Čujem da će McDowell potući ustanike i onda zauzeti Richmond.

Bila je to prva rečenica koju je Dorothea izgovorila otkako su prije tri sata krenuli s imanja Thornovih, zaustavivši se samo jednom da uberu maline i pojedu nešto od golemih količina hrane koje je Hattie spremila.

— Upravo sa to čuo jučer u klubu — potvrdio je Cal. — Naših ima četrdeset tisuća, a ustanika upola manje. Ne možemo izgubiti. I sve te boje, buka i ljepota. Bit će to prizor o kojem ćemo moći pričati unucima i praunucima. Zar ne, mama?

Jolene se strese i zaogrne još bolje šalom premda je i u kočiji i vani bilo vrlo toplo.

— Oprosti, dijete. Bila sam kilometrima daleko.

— Da li ti je hladno, mama?

— Ne — nasmijala se. — Valjda mi je netko, kako se to kaže, upravo prešao preko groba.

— Uskoro smo u Centervillu, gospodo Thorn — reče kočijaš, golemi crni čovjek po imenu Tom Beecher.

— No, a gdje se bije bitka? — Jolene će nervozno kao da je

netko maknuo mjesto bitke samo da bi nju naljutio.

Dvoje bosonoge, šmrkave djece, stajalo je u prašini kraj puta gledajući širom otvorenih očiju u raskošne bogataške kočije što su prolazile pokraj njih. Cal ih pozove da priđu.

— Evo, dečko. Želimo doći do mjesta gdje se tuku. Reci nam gdje je to i dat ću ti cijeli dolar.

— Nismo li ga već prošli, ha?

— zapita Jolene, ustane i zamalo da ne padne jer su konji naglo krenuli naprijed da bi propustili kočiju koja je naišla. — Dobar dan, suče — dobacila je pokušavajući istodobno održati ravnotežu i dostojanstvo. Sjedokosi čovjek u fraku samo je kimnuo glavom dok je njegova kočija prošla naprijed.

Bliži od dvojice dječaka nevoljko priđe.

— Dječak je idiot. Nema smisla gubiti vrijeme — reče Cal odmjerivši ga.

— Nisam. I čuo sam da ste mi obećali dolar ako vam kažem gdje je vojska.

— Dobro. Gdje se tuku?

— Gdje je novac?

— Evo — reče Cal bacivši sjajni novčić prema dječaku, koji ga hitro pokupi i stavi u džep.

— Zahvaljujem — dečko će uz naklon.

— K vragu ti i tvoja zahvalnost. — Zauzimali su prolaz na cesti i Cala su počeli ljutiti povici iz kočija iza njih. — Reci nam samo gdje je ta prokleta borba!

— Cale! Kako se to izražavaš? I to preda mnom?

— I pred malim Alexandrom — doda njegova sestra pokrivajući uši svoga usnulog dječaka.

— Odsjeći ću ti uši, balavče!

— zaprijetio je dečku koji mu se samo smijuljio.

— Morat ćete me najprije uhvatiti. Ali neću vas prevariti. Niže niz cestu je Manassas Junction. Jenkijevska vojska stiže onamo već danima. Druga se strana ulogorila na obali potoka ispred Manassasa. Nešto prije pruge.

— Uz rijeku? Kako se, do vraga, zove rijeka na kojoj su vojnici?

Dječak je neko vrijeme stajao šuteći.

— Rijeka? Zove se Bull Run.

VI

Bio je to upravo prizor kakav su i očekivali. Cesta što je vodila iz Manassas Junctiona, praćena uskom trakom rijeke Bull Run, ispod obronaka Signal Hilla. Zrak je u dolini titrao od isparavanja, ali na uzvisini je bilo dovoljno vjetrića da ih osvježi i da im bude ugodno.

Izišli su iz kočije i Caleb je svoje društvanke poveo među drveće dok nisu našli proplanak s kojeg se pružao odličan pogled na dolinu i okolne brežuljke. Ponio je sa sobom stari dalekozor svog oca i sad ga je prislonio na oko, tražeći pogledom vojnike među drvećem na drugoj obali rijeke. Bilo je podne i sunce se odsijavalo na obroncima i na sjajnim metalnim predmetima. Mnoštvo ljudi, puške, srebro, bakar i zlato, bajunete, dugmad i oružje.

— Tamo su — Caleb će uzbuđeno pokazujući damama iz pratnje prema vojsci.

Prva je stigla Jolene, uz priličan napor, koji je pokušavala prikriti osobito pred Marthom

Lowell, koja je išla za njom, ali je zaostala da se odmori rukom nesvjesno pridržavajući pode-ranu haljinu. Dorothea je sjedila zadovoljno na suhom panju, držeći u naručju zaspalo dijete. Rachel je pogledom pratila Toma, koji je nosio košare prepune hrane, pripremna da ga napadne ako bilo što ispusti.

— Ima ih na tisuće, zar ne, gospodine Thorn? Ili se to samo tako čini?

— Gospodo Lowell, mislim da bismo napokon trebali preći na »ti«. Formalnosti su za one koji nisu prijatelji.

Zadržao je na licu izraz pristojnosti ukoliko ih netko promatra, ali je prišao bliže, tako da ga je samo ona mogla čuti.

— A možda ćemo prije nego što istekne ovaj dan postati i nešto više od običnih prijatelja.

Martha je bila iskusna žena i na njezinu se licu nije mogao vidjeti izraz iznenađenja. A možda je Calebove riječi i nisu previše iznenadile.

Smatrala je da je mladić vrlo privlačan i laskalo joj je njegovo očito zanimanje za nju. Tri puta ju je dotad pokušao dotaći i jedanput je čak i uspio. Malo je trebalo pa da ga pljusne, no nešto ju je u njegovu pogledu spriječilo. Privlačila ju je ta mješavina nemoralnosti i opasnosti. I duboko u duši ju je pomalo zabrinjavalo kako će to izgledati kad joj Caleb Thorn postane zet.

— Tko će krenuti u napad, Cale? Hoćemo li mi napasti njih ili oni nas?

On se okrenuo svojoj majci s osmijehom na licu.

— Evo nas opet. »Oni« i »mi«. Mi se jednostavno moramo pobrinuti za sebe, mama, i pustiti crnce i vojnike da se brinu o ostalome. Ništa na ovom svijetu ne bi me moglo natjerati da s oružjem krenem u bitku. To su besmislene vježbe, što su ih budale izmislile za budale.

Piknik je bio vrlo uspješan premda je Dorothea naljutila svoju majku pokušavajući nahraniti Alexandra pred svima njima.

— Ja neću dopustiti da tu izvodiš taj cirkus!

Gotovo u suzama, Dorothea se spustila stazom do kočije probijajući se između izletnika. Rachel je pokušavala nagovoriti Cala da s njom ode do samog ruba litice, pa da iz veće blizine promatraju dolazak Sjevernjaka, no njega je omamilo vino i bilo mu je milije ostati u hladovini. U daljini su već čuli zvukove artiljerijske vatre i povremeni pucanj topa.

— Oh, Cale, nemoj biti takvo gundalo! Ponekad si zaista grozno dosadan.

— A ti ćeš ...

U posljednjem trenutku uspio je obuzdati svoj jezik. Pomisao na novac što je donosila Rachel u miraz bila mu je dovoljna da se smiri. A kad se vjenčaju ...? Muž mora vlastitu ženu naučiti redu.

— Što ću ja, Calebe Thorn? Baš me zanima što ću to ja? - Usiljeno se nasmiješio.

— Ti ćeš sad ići sa mnom i pratiti ovu sjajnu bitku. Puške se čuju sve bliže. Poslušaj!

Ali sad se Rachel naljutila, osjetivši da ju je na neki svoj način prevario i zbog toga ga je trebalo kazniti. I ne znajući, išla mu je na ruku.

– Možeš ići sâm, ti veliki žuti medvjede. Nije mi do tvojih hirova. Ostat ću i razgovarati o planovima za vjenčanje s tvojim dragom majkom.

Njegova je majka iznenađeno pogledala, ne znajući ni sama što da kaže. Kao i Cal, bila je svjesna bogatstva Lowellovih i nije željela uznemiriti Rachel. Dok su jele, razgovarale su o vjenčanju predviđenom za jesen.

– Znači, ja sam u nemilosti. Dobro, Rachel. Idem pratiti ratovanje dok ti i mama razgovarate o vjenčanom buketu. Gospodo Lowell, da li ćete i vi sudjelovati u tim pričama o pripremama za vjenčanu paradu ili ste možda skloni da mi pravite društvo u mojoj šetnji uz brijeg, odakle ćemo imati bolji pogled?

Njegova ga je majka samo oštro pogledala. No on se sagne i šapne joj:

– Ne znam kome će od nas dvoje biti dosadnije, mama. Ali moramo se i dalje smješkat i podnositi.

– Možeš ići, ti vražji mladiću – dodala je ona osmjehnuvši mu se, a zatim glasnije: – Dobro se provedite! I nemoj dosadivati Marthi, ili ćeš sa mnom imati posla. A ti – nastavila je okrenuvši se Marthi Lowell – pazi na mog sina. Ili ćemo se ti i ja posvađati. To baš ne bi bilo dobro obzirom na to da ćemo uskoro postati rodaci.

Martha Lowell joj se nasmiješi, ali njezin je pogled bio upućen Calu. »Ja ću se dobro brinuti o njemu, Jolene, možeš biti bez brige.«

Caleb joj ponudi ruku i ona je prihvati stisnuvši je nešto

čvršće nego što su to dopuštala pravila pristojnog ponašanja. Dok su se polako udaljavali, Jolene je ispalila svoju zadnju otrovnu strelicu.

– I pripazi da tu svoju lijepu haljinu ne podereš još koji put!

– Neću je poderati – pa dodasvim tiho, da ju je samo Cal mogao čuti: – Osim ako mi je kakav zločesti mladić ne pokuša strgnuti.

On je blago položio svoj dlan preko njezine ruke i nježno ga pogladio tako da joj je srce brže zakucalo.

– Tako, Martha, a sad krenimo ravno među ono visoko drveće, da vidimo što se bude dalo vidjeti.

Ono što su vidjeli bio je početak jedne od najvećih bitaka građanskog rata. Bitka koja je razorila iluzije da je to tek mali unutrašnji sukob, koji je mogla riješiti šačica vojnika u tjedan dana.

General Beauregard zauzeo je dvanaest kilometara visoravni nad rijekom Bull Run. Računao je da će on biti napadač, ali se stvari nisu odvijale prema njegovim željama. Zapravo, bili su to Mc Dowell i njegovi unionisti, kojima je palo u zadatak da se probiju kroz redove ustanika i prodru do Richmonda nadajući se da će završiti rat prije nego što je i počeo. General je bio svjestan brojčane nadmoći svoje vojske.

Barem su ga tako izvijestili njegovi izviđači. Ono čega on, međutim, nije još bio svjestan, bila je promjena stanja. Lukavi, stari konfederacijski general Joe Johnson, poigravao se mačke i miša s unionistima nešto

sjevernije u dolini Shenandoah. Porazio je lako protivnika i krenuo sa svojom vojskom brzim maršom, a dio puta i vlakom da se prije bitke priključi Beauregardu.

I to je bio prizor kojem je Caleb Thorn prisustvovao 21. srpnja 1861. godine.

– Pogledaj! Pogledaj kakve divne boje, Cale! – Martha je pljesnula dlanovima poput kakve učenice pred pogledom što se pružao s proplanka visoko iznad mjesta bitke. Mogli su jasno razabrati konfederacijske redove i red za redom unionista kako se spremaju za napredovanje.

Tada još nisu postojale uniforme Sjevera i Juga. Svaka regimenta, kako su bile na brzinu formirane, imala je uniforme koje je sama odabrala. Bilo je na strani Sjevernjaka čak i vojnika u svijetlosivom i konfederacijskih vojnika u tamnoplavom.

Dok su gledali, Calebova ruka ležerno je skliznula oko Marthina ramena. Ona je nije ni pokušala maknuti, mirno stojeći visoko iznad rijeke Bull Run, nedaleko od Manassas Junctiona, prateći prve pucnjeve i živopisnu tapiseriju satkanu od vojnika što su se kretali daleko ispod njih.

Tu su pred njima bili Zouavi u svijetlocrvenim širokim hlačama, blještavim plavim kaputićima i crvenim kapama nalik na fesove.

– Da sam ja na mjestu tih Južnjaka, bilo bi mi zaista milo vidjeti takvu glupost. Sâm bih ih uspio isprašiti svojom starom puškom s daljine od nekoliko

stotina metara. To je kao da uhvatiš ribu u bačvi.

– A oni drugi? Jesu li to planinci o kojima sam toliko čula? Čini se da nisu, jer ne nose suk-njice kao što sam zamišljala.

Cale je rukom zaklonio oči da mu ne smeta sunce i zagledao se preko doline.

– Mislim da jesu. Možda se boje da ne budu ranjeni u kakvo nezgodno mjesto.

– Calebe! Ti uvijek nešto namjerno kažeš da bi zaprepastio dame. Uvjerena sam da to činiš namjerno da bi nas šokirao. Hajde, priznaj!

Pognuo je glavu tobože pokajnički i istodobno mu je ruka kliznula s njezinih ramena do struka okrenuvši se tako da ga je sad gledala pravo u oči.

– Priznajem. Ali zbilja ne vjerujem da tebe može šokirati spominjanje nekih dijelova muškog tijela.

Nasmiješila se.

– Pa i ne može. Sama riječ me uistinu ne može zastrašiti, a ni pogled. Uostalom, ja sam udata žena.

– Udovica, Martha. I to vraški privlačna udovica.

Blago ju je privukao sebi, pogladio po licu lagano dotakavši njezine pune usne.

– Hoćemo li se negdje malo odmoriti?

Odmahnula je glavom pokušavajući se otrgnuti od njega. Disala je ubrzano i teško.

– Ne mogu to učiniti. Barem ne s tobom, Cale. Za nekoliko tjedana postat ćeš moj zet. Oženit ćeš se mojom kćeri.

– Ali prije toga mogu biti tvoj ljubavnik, Martha.

– Ne!

– Da.

Poljubio ju je strastveno i privukao k sebi, osjećajući kako njezin otpor slabi.

– To nije u redu Cale.

– Ljubav se ne priklanja uvijek onome što drugi žele, Martha – rekao je. Bila je to rečenica kojom se i prije koristio kad bi zavodio udate žene. I uvijek je upalila.

– Hajde, prošetajmo malo. Moram razmisliti što je tu pravo, a što krivo.

– Martha, nije to ono pravo. Volim te, i želim ti to dokazati. Ti, uostalom, i sama znaš da me želiš. Neću nikad, kunem ti se, nikome živome reći što se s nama zbilo. A uvjeren sam da nećeš ni ti. Znači, nećemo nikome nanijeti zlo.

Dok je to govorio, lagano joj je gladio rame i otkopčao jedno dugme, dotakavši svojim prstima njezino golo tijelo. Duboko uzdahnuvši, ona ga strasno zagrlila.

– Oh, Cale. Toliko je vremena prošlo otkako sam bila u muškom zagrljaju. Molim te, budi nježan.

Ispod njih se bitka zahukta-vala. Žestoka je paljba odjekivala kroz vrući poslijepodnevni zrak i jasno su se vidjele eksplozije što su visoko bacale zemlju. Tanad iz dviju dobro smještenih baterija Sjevera točno je pogadala cilj.

– Pogledaj Cale!

Opsovao je u sebi zbog tog neočekivanog prekida u trenutku kad se činilo da će pasti u njegove ruke poput zrele kruške. No ipak se okrenuo i pogledao što mu je pokazivala. I pustio ju je unatoč maloprijašnjim namjerama. Bio je to sasvim drukčiji prizor od onog koji su

vidjeli na početku. Sad je tapiserija boja bila tužno umrljana. Nastale su velike praznine u vojničkim redovima, a iz daljine je dopirao slab zvuk gajdi.

– Kakav je to zvuk? – zapitala je. Kao da netko kliče, ali ipak to nije to.

– Umiranje.

– Što?

– To je zvuk ubijanja. Čini se da će Sjever odnijeti pobjedu. Zauzmu li ustaničke pozicije, nastavit će ravno do Richmonda, objesiti Davisa i cijela ta glupost bit će svršena.

Nebo se smračilo, a oblaci počeli prekrivati sunce. Cal je krenuo dublje u borovu šumu i Martha ga je slijedila osvrćući se preko ramena prema bojnopolju.

– Hajdemo, gospodo Lowell. Dok sidemo s brijega, past će mrak. A našu stranu brijega neće biti teško zauzeti.

Cal je imao pravo. Barem djelomično. Bitka kod Bull Runa uskoro će završiti. Ali bit će to pobjeda Juga.

Konfederacijske snage bile su na rubu sloma i bijega kad je brigadni general Bee povukao potez koji će ostati zabilježen u povijesti. Tog je trenutka spazio jednu od Johnstonovih brigada iz Virginije kako pruža snažan otpor zasipajući žestokom vatrom napadače. Predvodio ju je mršavi brigadni general po imenu T. J. Jackson.

– Pogledajte! – uzviknuo je Bee. To je Jackson s ljudima iz Virginije. Postojani su kao stijena. Hajde da im se pridružimo!

Učiniše to i bitka se preokrene.

Unatoč tome, na bojnopolju ostala ravnoteža. Ona se

promijenila kad su južnjačke trupe uspjele zarobiti dvije artijerijske baterije koje su im prethodno bile nanijele velike gubitke i prorijedile njihove redove, čemu su bili prisustvovali i Cal i Martha Lowell.

Sjevernjački su strijelci spazili jahače u tamnoplavim uniformama kako se približavaju i pomislili su da je to njihovo pojačanje. Ali prevarili su se.

Bile su to nove Johnstonove jedinice, koje su upravo stigle vlakom u dolinu Shenandoah. Tako su izgubili topove, i s njima bitku kod Bull Runa.

Granitni Jackson, kako je ubrzo prozvan, poveo je protufanzivu i ustanici su zbrisali unioniste s njihovih položaja. Napad se iznenada pretvorio u povlačenje. Povlačenje koje je više nalikovalo na bijeg.

Sve se to događalo u nešto više od jednog sata koliko su Caleb Thorn i Martha Lowell proveli u tamnoj šumi.

Mračni oblaci polako su se spuštali sve niže. Gusti tamni oblaci koji su prijetili kišom. Iako Martha još nije pokazivala želju da se vrati, znao je da će njegova majka početi nešto sumnjati, a čak bi se i priglupoj Rachel moglo činiti neobično što se tako dugo ne vraćaju, premda je bitka već bila gotovo završena. No istodobno ga je iskusna žena kao što je bila Martha Lowell snažno privlačila. Vodeći je pod ruku, poveo ju je puteljkom uz kosinu i zaustavio se na žbunjem obrubljenoj ledini s koje se pružao prekrasan pogled na Bull Run. Cal je najprije letimično pogledao prema dolini, a zatim pažljivije. Pomno

promatrajući izraz njegova lica, ona upita:

– Što je, moj junače?

– Bitka je... pogledaj. Ono su ustanici. A ono svi ... ostao je bez riječi. Iako nije bio vojni stručnjak, bilo mu je jasno da se sreća okrenula protiv vojnika Sjevera. Predvođeni Jacksonom, vojnici Konfederacije su se oduprli i sad već potisnuli Sjevernjake daleko iza njihovih položaja. Bili su to prvi znaci beznadnog povlačenja. Ljudi su odbacivali oružje i bježali. Redovi vojske bježali su prema Wahingtonu i sigurnosti.

Cal je zurio prema dolini. Vidio je cestu kojom su došli kao dugu prašnjavu nit što prelazi preko potočića Cub Run i uzak mostić na njemu. Neki od izletnika i njihove kočije već su se vraćale i kočijaši su žestoko tjeerali konje naprijed kako bi izbjegli masu sjevernjačkih vojnika što je nailazila u brzom bijegu.

– Moramo se vratiti – rekao je misleći na svoju majku, sestru i Rachel, a i na sebe.

– Ostanimo još malo. Vojnici nas zacijelo neće ozlijediti. Oni se ionako bore jedni protiv drugih. Pogledaj onoga što maše zastavama. Izgleda strašno uzbuđen.

Na drugoj strani Caleb ugleda vojnika u plavoj uniformi kako s poveće izbočine maše žestoko zastavicama drugom vojniku koji je bio udaljen oko pola kilometra uz skupinu jahača na rubu šume.

– On daje znakove. Objasnio nam je to nedavno jedan od dječaka iz vojne škole, što ih je majka zvala na večeru. Tvrde da je to mnogo brže i sigurnije

javljanje nego preko najbržeg jahača. Oduzima svu draž ratovanju. Hej, pogledaj kako ona konjica juri! Kao kosa kroz zrelo žito.

– Ma pusti to. Vrijeme prolazi.

Iako mu je zdrav razum nalagao da se što prije vrati i priključi ostalima, i na vrijeme pobjegne u kočiji, Cal se nije uspio odrvati Marthinu zavođenju. Ali nije se uspio ni potpuno opustiti i oči su mu neprekidno bile na cesti što je sada bila zakrčena kolima i ljudima koji su jurili prema Washingtonu. Artiljerijska paljba iz ustaničkih baterija postajala je sve snažnija, a topovska tanad zviždala je i letjela sve bliže povorci kočija.

Do njih su dopirali povici. Ne-ka se rečenica ponavljala i postajala sve razgovjetnija. Cal je napokon uspio razabrati što viču:

– Crna konjica! Crna konjica!

To je trebalo da bude tajno oružje ustanika. Specijalne, posebno uvježbane konjičke jedinice, sastavljene od vrhunskih jahača, koji su ubijali, silovali i pljačkali ne praveći razliku između muškaraca i žena, vojnika i civila. Novine su tjednima bile pune tih besmislica, a Caleb Thorn i mnogi drugi razumni ljudi nisu na to obraćali pažnju.

Pa ipak, kad je sunce bilo sve niže na nebu, i kiša počela sipiti, izraz »crna konjica« izazvao je gotovo praznovjernu jezu u njegovu srcu.

Martha, međutim, nije ni zapazila paniku u redovima unionista i među stotinama bo-

gatih Vašingtonaca, koji su upravo otkrili da se njihovo poslijepodne užitka i dobre hrane pretvorilo u strašnu ali stvarnu moru.

– Dovraga!

– Što?

Uzvik kao da je trgnuo Marthu iz sna.

– Gledaj tamo! Naša kočija! Ostavili su nas ovdje!

Bila je to njihova kočija. Iza njih je išla prazna dvokolica u kojoj su došle Rachel i Martha Lowell. Čak i s tog mjesta Cal je mogao vidjeti da njegova majka sjedi sama u stražnjem dijelu, a Rachel i Dorothea sjedile su na prednjem sjedalu zureći napeto kroz prašinu, ne osvrćući se, obuzete strašnom panikom koja je zavládala u redovima Sjevera te srpanjske večeri.

Kiša je sve jače padala i Cal je napravio pokret kao da će krenuti.

– Nemoj ići. Čak i ako su nas ostavili. Sad ih više ne možemo stići, a bit će još mnogo drugih kočija koje nas mogu povesti do Washingtona. Možemo reći kako su nas opkolili vojnici i kako smo bili u strašnoj opasnosti, tako da se zastide što su nas ostavili ovdje.

Ali u tom je trenutku spazio stravičan prizor. Iako su kočije Thornovih bile sad udaljene gotovo kilometar, okružene mnogim drugim kolima, vidio ih je jasno kao da gleda kroz dalekozor.

Cesta iz Bull Runa bila je zakrčena vojskom u bijegu, zastrašenom i užasnutom konfederacijskom crnom konjicom. I oni su okružili izletnike, a zajedno s njima i kola puna ranjenika i kola sa zalihama. Čak i

artiljerija što ju je Mc Dowell držao u rezervi sad je bježala s bojnog polja ne ispalivši ni hica. I svi su se natiskali na malom drvenom mostu na potočiću Cub Run. Caleb je tada ugledao kočije sa svojom zaručnicom, sestrom i majkom zaglavljene na mostiću.

I vidio je kako topovsko tane ispaljeno iz konfederacijskog topa pogada most. Poletio je u zrak kao dimna i vatrena erupcija, a zvuk je ostao izgubljen među drugim zvucima bitke. I kad se oblak dima razišao, Cal je mogao samo vidjeti da mostića više nema. Propao je pod teretom kočija, raznesen tanetom koje ga je pogodilo. Drveni ostaci mostića padali su još u vrtloge rječice.

— Ne! Zaboga, ne!

Krik mu je zamro na otvorenim ustima, a u očima se ogledala samo nevjerica. Martha ga ne prateći što se zbiva u dolini, zagrlila i poljubila, no on je snažno odgurne.

— Majko! — dozivao je. — Majko!

Pošto je pobjegao niz brijeg klizajući se i padajući u blato, Martha je ostala stajati začuđena njegovim čudnim ponašanjem, pitajući se nije li mladić poludio. Buljila je kroz snažne nanose kiše i vjetra pokušavajući razabrati što se događa. Njezina je haljina bila blatna i mokra. Kiša je podala tako žestoko da se nije vidjelo dalje od stotinjak metara, pa nije mogla shvatiti što je to Cala natjeralo u bijeg. Nije vidjela ni cestu u dolini, ni kočije, ni vojnike u bijegu, ni zastrašene civile. A srušeni most na Cub Runu ostao je skriven u magli i sumraku.

Ne shvaćajući što se događa, Martha je tiho zaplakala teturajući kroz kišu i maglu, ne obraćajući pažnju na tanad što je zviždala i sve veću buku što je do nje dopirala. Ljudi su trčali kroz žbunje dok su meci zviždali oko njih.

Vojnici druge kompanije vašingtonskih artiljerijskih jedinica iz New Orleansa napredovali su među drvećem vodeći sa sobom zaostale vojnike Sjevera i oprezno vrebajući na usamljene strijelce. Na njihovu čelu bio je potporučnik Hiram P. McClaglen, u mokrom i blatnom tamnoplavom kaputiću i bez crvene trake na jednoj od nogavica. Nije baš bio dobre volje, iako ga je činjenica da napreduje ipak radovala.

Pokušavao je natjerati svoje ljude da nastave, držeći i sâm revolver u ruci. Dva ili tri puta napali su ih iz mraka zaklonjeni drvećem, sjevernjački strijelci. Iznenada između zvižduka i povika McClaglen začuje zvuk pred sobom. Netko je polako koračao među drvećem. Bez ikakva upozorenja oficir je naciljao i pucao. Sa četiri metka pokrio je cijelo područje s kojeg je pretpostavljao da dolazi zvuk.

Prva dva metka bezopasno su se zabila u niže grane na drveću, četvrti se zabio u blato podno jednog velikog drveta, a treći je pogodio Marthu Lowell u vrat. Nikad nije saznala što ju je pogodilo. Bila je mrtva.

Caleb je plačući teturao niz proplanke, za dlaku izbjegavajući prve južnjačke linije, nalažeći se u zadnjim redovima bjeGUNACA. Svuda oko njega bili su ranjenici, a nailazio je i na

mnoge poginule vojnike. Jedan mu se čovjek šepajući isprijedio na putu. Pratio je Cal pogledom šuteći, pokušavajući nešto reći, ali je Cal bio opsjednut vlastitom morom i nesposoban da spozna tuđe nevolje.

– Majko! Majko! – dozivao je.

Trebalo mu je tri četvrt sata da stigne do ostataka mosta na Cub Runu, teturajući, već iscrpljen od dugog trčanja. Već se sasvim smračilo i kiša je lila u gustim nanosima. Stigavši najzad na obale rječice, mogao je samo ustanoviti da je nabujala i postala šira, a ostaci drva plutali su još po površini. Cal je na jednom osjetio mučninu.

– Ne možeš ovdje prijeći, prijatelju – obratio mu se jedan Sjevernjak koji se odmarao oslonjen na sablju.

– Sto... što se dogodilo s kočijama koje su bile na mostu?

– Dah mu je palio grlo, a pogled ostao zamućen.

Vojnik se nakašljao. Okružen maglom i dimom izgledao je poput duha.

– Nisu čini se, imali velikih izgleda da se izvuku. Tane je pogodilo točno kočiju na mostu. Vidite i sami. A zaplašena rulja teško da bi stala i nekome pomogla.

Cal je zurio u mrak osluškujući zvuk vode. Vojnik pljune u rječicu.

– Jesu li to bili vaši prijatelji?

– Moji... prijatelji... ne, oni... zašto vi ne bježite s ostalima?

Vojnik odmahne glavom.

– Ja sam rezervist. Odslužio sam gotovo svojih devedeset dana. Već mi je dosta ovog rata. Ostajem ovdje i čekam da me

ustanici pokupe i nahrane. Bit ću kod kuće za mjesec dana. Nema smisla bježati.

Jedva shvaćajući što vojnik govori, Cal je krenuo nizvodno po skliskom blatu. Plava mu se mokra kosa lijepila uz glavu. Okrenuo se samo jednom odmjerivši Sjevernjaka koji je i dalje stajao u mraku čekajući. Njegov je rat bio završen.

– Majko – rekao je Cal tiho osjećajući sve veće beznade – nisi mrtva. Ti ne možeš biti mrtva.

Dorotheju Thorn i njezino dijete ubila je na mjestu topovska kugla. Rachel Lowell je prošla još gore. Stajala je podvikujući na kočijaša Toma i prijeteći mu ne izvuče li ih iz tog pakla. Tane je doletjelo tutnjeći i uz zvižduk poput lokomotive u tunelu. Zatvorila je oči u posljednjem trenutku osjećajući kako je eksplozija podiže u zrak uz strahovit bol u nogama. Pala je u ledenu vodu užasnuto kriknuvši u tom času. Pokušavala se održati na vodi, no nije mogla micati nogama, a bol je izazivala nesvjesticu. Zrak u haljini održao ju je na trenutak na površini vode, no njezini krikovi izgubili su se u moru drugih povika.

Pokušala je vidjeti što joj se dogodilo s nogom, ali je tada izgubila ravnotežu i potonula pod vodom. Boreći se rukama, ponovo se našla na površini pokušavajući dohvatiti ostatke drvene grede što je plutala nedaleko. Uspjela se napokon nekako dočepati spasonosnoga komada drveta.

Unatoč bolu, preplavilo ju je olakšanje iako su oko nje odjekivali samo krici. Ali to je bilo zakratko, jer je tog trenutka

zgrabi jedna čelična ruka pokušavši je odvući od dragocjenoga komada drva.

— Ne! To je moje!

U šoku i panici razabrala je lice muškarca koji ju je pokušavao otrgnuti od grede.

— Tome! Odlazi smjesta, dat ću te bičevati!

— Ne, madam. To više nećete učiniti.

Glas mu je bio leden i gotovo se smiješio dok joj je jednom rukom istrkao drvo a drugom je snažno stisnuo za vrat. Pokušavajući se osloboditi čeličnog stiska, Rachel je pustila gredu i čim je to učinila Tom je gurne i ona potone. Nije uspjela ni kriknuti. Potonula je ne vjerujući da bi se crni rob usudio učiniti takva što svojoj bijeloj gospodarici. Čak je uspjela i pomisliti kako će zbog toga sigurno biti obješen. Nije, međutim, imala vremena da shvati da nikome neće pasti na um da njezinu smrt poveže s Tomom.

Našli su njezino tijelo tek poslije četiri dana, a trave, mulj i bujica tako su ga unakazali da je nitko nije uspio prepoznati, pa je završila u zajedničkoj grobnici s mnogim drugim nepoznatim tijelima iz te bitke.

Caleb Thorn nije nikad saznao sudbinu bogate djevojke kojom se morao oženiti sljedeće jeseni. A nije se baš ni osobito ni brinuo za nju. Jedina njegova želja i briga bile su da protrči uz potok i nađe svoju majku. No, iako se to činilo beznadnom željom, on je i dalje trčao još dugo pošto se smračilo, zapadajući u blato i vodu i tražeći. Doživao je i doživao dok mu se glas nije pretvorio u šapat.

Bilo je gotovo deset sati nave-

čer, sedam-osam kilometara nizvodno, kad je stao, gotovo pao, zapevši nogom neku bezličnu gomilu. Za trenutak mu je stao dah kad se sagnuo da pogleda za što je zapeo. Bio je to samo kamen. Ali pokraj njega, donesena bujicom, ležala je mrtva Jolene Thorn.

Konfederacijska patrola naišla je tim putom u podne sljedećeg dana i našla ga kako prazna pogleda bulji u rijeku držeći na rukama tijelo svoje majke. Pomogli su mu da ustane, jer bio je to tek početak rata i vojska još nije bila sasvim neosjetljiva na strahote. Otpratili su ga do Washingtona. Stigao je kući u sumrak tog dana. Nikome nije uputio ni riječi. Dovezao je sa sobom tijelo svoje majke.

VII

Okrutna zbilja građanskog rata bila je odjednom bačena u lice i jednima i drugima. Strašni prizori prve bitke kod Bull Runa, ili Manassasa kako se još zvala, napokon su pokazali istinu. Čak i najoptimističniji Sjevernjak je shvatio da to nije stvar samo za rezerviste i vojnike početnike.

Amerika je ulazila u dug, iscrpljujući, divljački rat. kad su novine objavile gubitke — Sjevernjaci su izgubili oko tri tisuće ljudi, a Južnjaci oko dvije tisuće, svima je bilo jasno da to nije bio nedjeljni piknik. Da je Jefferson Davis poslušao savjete svojih oficira, među njima i Granitnog Jacksona, bio bi pro-marširao kroz nesredene sjevernjačke redove ravno do Washingtona i zauzeo ga. Ali on je oklijevao i prilika je propala.

Vojnici su se vratili kućama i

svaka je država počela upisivati dobrovoljce, ovaj put na profesionalnoj osnovi, dok je Sjever bio još u nevjerici od poraza i žarko želi povratiti svoj moral i ugled. Pobjeda se, međutim, sasvim drukčije odrazila na ustaničke snage. Mislili su da će sve ići tako lako.

Ali nije.

Mjesni merilendski zemljoposjednici u početku su se trudili oko Caleba Thorna nudeći mu pomoć. No, kad su shvatili da njemu pomoć nije potrebna, i da je ne želi, odustali su. Nije mu trebalo ni pomoći ni sućuti. Nije mu naprosto trebalo ništa.

Brzo je i djelotvorno sve isplanirao. Dopremivši kući tijelo svoje mrtve majke, sahranio ju je sâm, u prisutnosti svećenika. Kiša je padala i gruda zemlje koju je bacio u raku teško se otrgnula. Kad je svećenik očitao molitvu i otišao, Caleb je sâm zatrpao grob. Završivši to, stajao je nekoliko trenutaka ruku prekrivenih nad lopatom.

— Platit će oni za to. Platit će prokleti Južnjaci, i plaćat će dok sam živ.

Za Sjever je rat već trajao nekoliko mjeseci. Za Caleba Thorna on je tek počeo.

Gotovo cijeli mjesec je prošao dok nije nađen kupac za imanje. Thomas Harkness je došao da vidi koju cijenu Cal traži, jer je imanje Thornovih bilo jedno od najljepših u tom dijelu Washingtona. Nije se nadao prijateljskom dočeku, utoliko više što se u Washingtonu pričalo naveliko o Calebovoj velikoj žalosti. Neko vrijeme je ta priča čak bila zasjenila strah da će Južnjaci prijeći rijeku Potomac. Ali bio je zaprepašten ogorče-

njem na koje je naišao. Dočekala ga je dobrodošlica:

— Zdravo, Thomas. Došao si pronjuškati oko mauzoleja, da vidiš možeš li štogod dobiti ispod ruke?

Napokon, imanje je moralo završiti na aukciji. Sluge su izbačene na ulicu, a stvari rasprodane. Kuća, zemlja, stoka, namještaj i vinski podrum, porculan i staklo.

Cal je zadržao samo svoga konja Angela. Prodao je čak i svoga najmilijeg trkaćeg konja Mescalita. Imao je odjeće koliko mu je trebalo i tri vrste oružja: kolt marke Dragoon, pištolj s podrezanom cijevi i pušku. Sablju kojom se služio u dvobojima prelomio je na dva dijela i bacio je. Tamo kamo je krenuo takvo bi mu oružje samo smetalo.

Novac od prodaje imanja poslan je obiteljskom bankaru u Georgetownu. Caleb nije čak ni provjerio koliko je dobio. Nije se čak ni potrudio da nađe svoju zaručnicu ili njezinu majku. Naprosto ih je izbrisao iz sjećanja. U njegovoj budućnosti za njih nije bilo mjesta. Samo je jedna stvar nešto značila iz njegove prošlosti — njegova pokojna majka.

Sve ostalo bilo je tama.

Odlučio je da se javi u sjevernjačku vojsku. Bio bi najzadovoljniji da je to mogao učiniti odmah čim je prva gruda zemlje pala na grob njegove majke. Ali trebalo je srediti stvari oko farme. Trebalo je vremena da se imanje proda, a zatim je trebalo potpisati niz papira.

Bili su to ružni, oblačni i kišni dani. Duge samotne večeri, u kojima je jedina utjeha bila boca brendija.

Dva dana prije nego što je prodao kuću, sobe su bile pune bljedookih činovnika, koji su njuškali i čeprkali po stvarima. Iako je veći dio osobnih stvari spalio, njihova ga je prisutnost strašno smetala. Povukao se u radnu sobu svog oca, ponijevši sa sobom svoje oružje i bocu. Dan se polako vukao dok je Cal čistio i podmazivao svoje oružje, osjećajući da je to tek neznan dio njegovih priprema za rat. U ladici je pronašao rukavicu mladog poručnika Jansona, onu istu rukavicu kojom ga je mladić izazvao na dvoboj. Bilo je prošlo odonda tek nekoliko tjedana, a činilo se kao da se to dogodilo prije mnogo godina. Površno, kroz misli zamagljene alkoholom, Cal se pitao što se dogodilo sa srditim mladićevim ocem. Iznenada se sjeti njegovih riječi:

•Nadam se da ćete jednog dana na sličan i okrutan način izgubiti nekoga koga volite.▪

Dakle, Jansonova želja iz pisma se ispunila. Iz zadovoljstva i polupijane sreće Cal je ponovo zapao u duboki očaj. Očaj iz kojeg ga je jedino mogla izvući bjesomučna mržnja koju je osjećao prema Jugu.

Bilo je malo vjerojatnosti da će se njih dvojica ikad sresti. Izgledi da se takvo što dogodi bile su nezamislivo male i Cal o toj mogućnosti nije čak ni razmišljao. Rat je bio velik i sve se više širio.

Nije imao nekih posebnih teškoća pri ulaženju u redove vojske. Svaka je država imala pravo da upisuje vojnike i stvara vlastite jedinice. To je poslije stvorilo velikih teškoća kad je sve to trebalo povezati.

Tek pošto je regimenta bila u punom sastavu i svi oficiri na broju, mogla je iz državne prijeći pod saveznu kontrolu.

Ali za mladog bogataša, koji je imao prijatelja na visokim položajima, nije bio posebno teško naći vezu i otvoriti vrata koja je želio. A uz malo više truda mogao je izbjeći i obaveznu obuku.

Obrativši se pravim ljudima, Cal je ubrzo stekao čin poručnika, pa je mogao biti dodijeljen bilo kojoj jedinici kojoj je potreban mlad konjički oficir pun mržnje i bez iskustva.

— Potomačka vojska traži borce, izvidnike. Pozivaju se svi oficiri, dobri jahači, koji mogu postati »oči« pješadije. Kao oficiri imat će stanovite slobode i neće biti trajno dodijeljeni nijednoj regimenti. To ima svojih prednosti, ali i nedostataka. Da li vas takav prijedlog privlači, Thorn?

Caleb potvrdi. To je zvučilo upravo kao ono što je tražio. Da ima slobodu ubijati ustanike čim ih spazi, bez suvišnih formalnosti i papirnatih poslova u regimenti.

Čovjek siva lica s druge strane stola počeo nešto tražiti po hrpi papira. Napokon pronađe što je tražio.

— Aha, evo ga. Konjičke jedinice general-majora Pleasanta. Mogao bih vas dodijeliti drugoj brigadi treće divizije. Brigadni general Kilpatrick. To znači da biste bili... da vidimo... pod... oh, Georgeom Custerom. No, mislim da vam ipak možemo naći bolje mjesto nego pod vodstvom toga opasnog ludaka. Evo.

— Gospodine?

– Da?
– Što to nije u redu s... Custerom, ili kako ste već rekli da se zove?

– Sve je u redu s Georgeom Custerom. Jedan od najhrabrijih među hrabrima. Uvijek iznova pokušava.

– Zar je to loše, gospodine

– Ne, uvijek, Vaughane.

– Thorne.

– Što? – oficir je, čini se, bio ljutit zbog stalnih upadica.

– Thorn, gospodine. To je moje ime. Caleb Thorn. Poručnik Thorn.

– Vrlo dobro. O čemu sam ono govorio, Thorne?

– O Custeru, gospodine.

– Točno. Vreća neprilika. Više hrabrosti nego u prosječnoj klaonici. Ali nema discipline. Gonio bi samog vruga kad bi mu to donijelo malo časti. George Custer će završiti ili vrlo loše ili vrlo slavno. Ili i jedno i drugo.

Caleb je bio pripravan za pokret čekajući pismo koje će ga uputiti pod novu komandu. Ali kamo?

Naredba je bila kratka i jasna: »Poručnik C. Thorn mora uzeti konja i priključiti se pukovniku Jenkinsu u patroli Shendandoah dolinom.«

Jahao je na svom Angelu polako duž uskih krivudavih staza, kroz maglovito jutro i toplo poslijepodne, prema sjeveru prekrasne doline. Išao je prema Martinsburgu, mjestu gdje su Jenkins i njegovi ljudi posljednji put viđeni.

Straže su bile postavljene i dva puta su ga zaustavile. Svaki put je morao pokazati svoje papire ljudima u tamnoplavom,

koji bi mu zatim dali znak da nastavi. Dragoon revolver bio je u pripremi u otvorenim koricama s desne strane. Kratki pištolj spremio je u bisage jer to nije bilo uobičajeno vojničko oružje. S velikim žaljenjem Cal je odlučio da ne ponese pušku jer bi mu otežavala kretanje iza konferencijskih linija bude li išao onamo, kao što se nadao.

Mladoliki potporučnik dočekao ga je na početku usjekline što je vodila iz doline prema istoku. Bilo mu je, oko osamnaest godina. Oči su mu bile umorne, a uniforma je djelovala kao da je u njoj spavao tjednima. Svježi obrazi školarca i umorne oči starca.

– Drago nam je što ste nam se priključili, gospodine Thorn. Izgubili smo nekoliko oficira koji su prije dva dana uletjeli u ustaničku zasjedu. Zovem se Jed Ireton. Krasan konj.

Cal je pustio mladića da brblja zaključivši da je to posljedica slabih živaca. Pustio je Angela da ide polako kako mu odgovara, opustivši uzde. Staza je krivudala među drvećem između dviju straža, koje su Cala impresionirale svojom budnošću.

Kad je to rekao glasno, Ireton se nasmijao. Bilo je oštine u njegovu smijehu.

– Ovo je špica rata, ovdje u ovim dijelovima Virginije, gospodine Thorn. Tu je cijela gomila ustanika na dobrim konjima, i mi s nekoliko raga. Vaš je pastuh najbolji kojeg sam dosad vidio među našim konjima.

Logor se iznenada ukazao pred njima, tanka crta malih šatora među drvećem blizu vrha doline.

– Odvest ću vas do zapovjednika – reče Ireton iskočivši vješto sa sedla. – Tamo.

– Pukovnik Jenkins? Kakav je?

Ireton je stao i pogledao ga začuđeno.

– Pa da. Vi i niste mogli čuti ako ste tek danas krenuli iz Washingtona. Pukovnik Jenkins je naletio na ustanički metak pri izviđanju, kad su stradali Cade i Steele.

– Mrtav?

– Ne. Ali nije mu mnogo bolje. Da nije bilo vještoga kirurga, dobri stari Roly Jenkins bi sad svirao harfu na nebu.

– Ali ja imam naređenje...?

– Zaboga, gospodine Thorn! Samo zato što je jedan oficir, pa bio to i pukovnik, pogođen, ne znači da ćemo se svi spakirati i otići kući ili sjesti i zapjevati naricaljku. To samo znači da drugi preuzima zapovjedništvo.

– Ali što ako se Jenkins oporavi?

Ireton odmahne glavom.

– Pogodili su ga u pluća metkom velikoga kalibra, od kojeg se tako brzo ne oporavlja. Pukovnik već dan i pol iskašljava krv. Ako se izvuče, dobit će neki miran posao u Wasingtonu. Ali ne možemo ovdje cijeli dan stajati i pričati. Uvest ću vas unutra.

Iza zapovjednikova šatora Cal je ugledao žičanu ogradu. Iza nje sjedilo je na zemlji pet-šest zatvorenika.

– Što su uradili? Dezertirali?

Ireton odmahne glavom provjeravajući svoje oružje.

– To je pomalo zagonetno. Ti

su ljudi sa svih strana. Ne samo iz ove regimente. Većinom su to tvrdi, opasni ljudi. Žvaču bajunete i pljuju oštrice. Osuđenici. Nitko ne zna što su ovdje, ali pretpostavljamo da je u pitanju neka tajna misija.

Cal kimne glavom. Već je nešto naučio o špijunima. Washington je u proteklih nekoliko tjedana bio prepun paničara. Bila je to posljedica Bull Runa. Cal je slijedio mladog potporučnika u šator, žmirkajući u mraku šatora.

– Nema ga. Poslat ću dežurnog da ga nađe, gospodine Thorn.

– Dobro. Hvala.

– No – Ireton je oklijevao. – Budite oprezni s njim. On baš nije od onih veseljaka, ako me razumijete. Ne kao što je to bio Roly Jenkins. Vidimo se.

Mahnuo je rukom i nestao. Krilo šatora se spustilo iza njega i Cal je ostao čekati u tamnoj šatorskoj sjeni. Osjećao se slab miris cigare, a u kutu je gorjela svjetiljka. Fitolj je bio gotovo dogorio kao da je gorjela cijeloga dana. Izvana se začuo bat čizama i Cal se okrenuo salutirajući onižem čovjeku u uniformi sa činom konjičkog potpukovnika.

– Poručnik Caleb Thorn javlja se na dužnost kako mu je zapovijeđeno, gospodine.

Čovjek mu uzvрати salutiranjem. Imao je uredno podšišanu gustu bradu, i Cal zapazi da se smješka. Možda se Ireton šalio. Čovjek uopće nije izgledao loš.

– Drago mi je što ste ovamo stigli bez teškoća, Thorne. Čekam vas već nekoliko mjeseci.

– Ali moje je naređenje stiglo tek...

– Da. Možda bih se ipak morao predstaviti. Ja sam potpukovnik Patrick Janson. Vi ste ubili mog sina.

VIII

Kad je bio malen dječak, Caleb je jednom napravio ozbiljnu grešku previše se približivši konju kojeg su napadale muhe. Konj se ritnuo i pogodio ga u želudac. Onesvijetio se od šoka i bola i gotovo tjedan dana bio u agoniji, na rubu života. To je bilo gadno.

Ali ovo je bilo još gore.

– Predlažem da malo sjednete, poručniče Thorn.

Janson je posebno naglasio riječ »poručniče«, dajući mu time na znanje, ako to već i sâm nije uočio, da je sad praktično sve u njegovim rukama.

– Gospodine, ja... ne znam što da kažem.

– Pa mogli biste početi od toga da kažete kako vam je strašno žao. Ili biste mi možda željeli reći kako je to bilo samo pitanje časti. Poštena borba!

Stajao je nagnuvši se prijeteći nad Calom, koji je ustao iz naslonjača očekujući da će ga oficir udariti.

Ne, ne. Smiri se, Calebe. Neću te udariti. Ja osobno ne mislim te ni dotaći... Imam nekih drugih planova s tobom, Calebe Thorn. Velikih planova. Ali nisam se nadao da ćeš doći ovamo. Čuo sam da ti je majka ubijena poslije Manassasa. Znači, odlučio si da se javiš u vojku.

– Da, ali nisam...

– Vjerujem da niste, poručniče. Da vam objasnim. Slušajte

me, i to pažljivo, mladiću. Ovo ćete od mene čuti samo sad i nikad više. Sjednite.

Cal je sjeo otkrivši da mu koljena lagano podrhtavaju i da mu ruke što ih je položio na naslon stolice nisu baš najmirnije.

– Prvo. Vaša mi se »hrabrost«
gadi i najsretniji dan u mom životu bit će onaj kad vas ugledam mrtvog.

Svoje je nabranje izvodio ledenim mirom, pokazujući brojeve prstima na ruci.

– Ništa protuzakonito ne namjeravam učiniti da bih ostvario taj cilj. Mogao bih ovoga trenutka izvući pištolj i ustrijeliti vas kao psa. Ali to mi ne bi dalo nikakvu zadovoljštinu. Želim ti, Calebe, da patiš kao što sam i ja patio do sada.

Na Calovo zaprepашtenje stariji je oficir došao do njega i prijateljski, gotovo očinski položio ruku na njegovo rame.

– Namjeravam te iskoristiti. Iskoristiti kao malu pomoć ovom pravednom ratu što ga vodimo. Da je moj sin živ...

Na trenutak je zašutio, glas mu je zapeo u grlu, ali se odmah oporavio i nastavio:

– Da je poživio, mogao mi se pridružiti, pa bismo zajedno krenuli protiv robovlasnika. Ali nije mu bilo suđeno. Nebo te je izabralo da okončaš njegov mladi život. A ja ću okončati tvoj.

– Neću vam nikad dati povoda da me kaznite, niti će me itko natjerati da se dobrovoljno javljam za nekakve opasne zadatke.

– Hrabre riječi, Calebe. Nadam se da ćeš ih i ispuniti. I drago mi je što si dovoljno bi-

star da shvatiš što namjeravam. To je odlično. Ne bi mi bilo drago slati u smrt slinavog imbecila. Bolje lukavog lisca, kao što si ti.

Pred šatorom su se začuli koraci. Do tog trenutka Cal gotovo nije ni zapažao koliko je bilo mračno unutra. Bio je obuzet smirenim čovjekovim glasom i prigušenom mržnjom u njemu. Janson bi bio prilično iznenađen da je mogao znati kako je Cal prihvatio njegove nagovještaje vlastite smrti. Cal nije bio glup mladić i shvatio je odmah da ga potpukovnik namjerava poslati u neku krajnje opasnu misiju.

A to je bilo upravo ono što je Caleb Thorn i priželjkivao. Prilikom da ubije što više ustanika. Zbog toga se i javio u vojsku.

No jedan dio njega bunio se žestoko protiv toga da bude poslan i ubijen poput žrtvenog janjca. Kad je već kretao u boj, onda to može biti samo pod njegovim vlastitim uvjetima a ne onima koje mu nameću ludački bol i mržnje ogorčenog oca. U to je bio siguran.

Ako je već moralo doći do sukoba između njih dvojice, Caleb je odlučio da izađe kao pobjednik.

Po svaku cijenu.

Čuo se poziv za večeru i Caleb je izašao iz šatora prateći svoga zapovjednika. Janson se nije ni jedanput ogledao već je koračao ravno do skladišta, gdje je zastao i pričekao da ga Cal stigne. Kapetan koji ih je pozvao na večeru također je stao, ali Janson mu dade znak da nastavi, pripomenuvši da prigriju njegovu porciju graha.

— Hrana baš nije osobita ako

si prisiljen živjeti od onoga što nađeš u prirodi, poručniče Thorn. Čak i ovdje, na dalekom zapadu Virginije, gdje žive pretežno farmeri sa Sjevera. Vi ste iz Marylanda, zar ne?

— Jesam.

— Gospodine — dopuni ga Janson smiješeći se kroz mrku bradu.

— Oprostite, gospodine.

— Zacijelo ste već opazili ove ljude — reče Janson pokazujući prema ogradi.

— Jesam, gospodine. Vjerujem da je to sve ološ iz drugih jedinica.

— Ološ, da — kimne Janson glavom. — Uistinu. Sve odreda lopovi i razbojnici. Pijanci, lažljivci, prevaranti, hvalisavci. Ali to ih ne čini posebnim. Oni su i ubojice, gospodine Thorn. Čak i u ratovima poput ovoga rijeđak je talent za ubijanje i uživanje u tome. Većini ljudi pozli kad prvi put moraju oduzeti život drugom čovjeku.

Cal je naslutio kuda vodi razgovor, pa je svu svoju pažnju posvetio ljudima što su sjedili iza žice. Izbrojio je sedmoricu. Nosili su pohabane uniforme kažnjenika. Nijedan iz te skupine nije ga udostojio ni pogledom, osim golemoga ružnog momka, koji je inače visokog Cala nadvisivao za petnaestak centimetara. Vojnički kaputić bio mu je tijesan i nategnut preko snažnih mišićavih prsa i ruku. Opazivši da ga dva oficira promatraju, ustao je i približio se izazivački samoj ogradi. Janson ga je mirno promatrao, no Cal je uočio da mu se ruka neprimjetno spustila na držak revolvera.

— Hej, novi žutokljunac. Do-

šao si vidjeti vješanje, ha? — nasmijao se glasno i pljunuo u prašinu za dlaku promašivši vrh Calove čizme.

— Čovjek se zove Hardin. On je vođa ove skupine razbojnika. Strahovito je jak. U njegovu dosjeu piše da je golim rukama svinuo sablju kojom mu je prijetio stražar. Prethodno je jednim udarcem slomio stražarev vrat.

— Hoće li završiti na vješalima, gospodine?

— Ne znam — Janson se ponovo nasmiješio. — Na pomalo neobičan način, iako ti to još ne znaš, to ovisi o tebi, Calebe. Da, o tebi.

Bilo je zaista neobično vidjeti tolike ljude, osuđenike na smrt, skupljene kao ovce u toru u jednom kutu logora. Tim više što nijedan od njih nije pripadao toj regimenti. Na drugom kraju stola, među mlađim oficirima, to je bila glavna tema razgovora.

Mnogi od njih smatrali su da će osuđenici poslužiti kao primjer da bi zastrašili ostale i učinili ih poslušnima.

— Bilo je dosta pobuna i negodovanja u redovima vojske, i ako ih sve odjednom objese pročit će se po svim jedinicama kako prolaze kukavice.

— Ne bih baš rekao da onaj veliki, Hardin, izgleda kao kukavica — reče Thorn izazvavši opći smijeh. Bio je zadovoljan lakoćom kojom su ga ostali prihvatili i trudio se da im ne nameće svoje mišljenje. Većina tih oficira bila je mlađa od njega, ali su imali više iskustva u ratovanju.

— Poručniče Thorn!

Glas je dopirao s vrha veliko-

ga borovog stola, gdje je Janson sjedio sa starijim oficirima, očito zaokupljenim ozbiljnim problemima. Cal je skočio na noge i gotovo prevrnuo svoj tanjur.

— Gospodine?

— Javite mi se u moj šator poslije jela. Moram se nešto dogovoriti s vama.

— Da, gospodine. Bit ću tamo.

— I te kako ćeš biti — došapne mu Ireton, koji mu je sjedio s lijeve strane. — Znaš li kako stari Janson kažnjava neposlušnost?

— Ne. Kako?

— Poznato ti je da vojnika ne možeš bičevati kao što to čine Južnjaci sa svojim odbjeglom robovima. Ali ga možeš žigosati. To je uobičajena kazna za one koji nešto ukradu od svojih drugova.

— Tu je zatim i kolski kotač

— upadne drugi potporučnik.

Ugledavši Calov zbunjeno pogled, Ireton objasni:

— To je kazna ako zaspiš na straži. Ili za neke prljavštine. Uglavnom, za neke gadne stvari. Čovjeka privežu za kotač od kola i ostave ga tako cijelu noć. Nekad su tako kažnjavali bjeGUNCE, ali njih su ostavljali da umru. Ružna smrt.

— Vjerujem ti.

— A zatvaranje usta vojniku njegovom vlastitom bajunetom? — dodao je momak u novoj uniformi poput Calove. Nije mu bilo više od šesnaest.

— Ja sam čuo o tome da se zagriže metak, ali ovo prelazi sve granice — nasmijao se Cal, no ostali su bili ozbiljni.

— To baš i nije osobito zabavno, gospodine Thorn — reče tamnokosi kapetan s velikom ogrebotinom na licu. — Vidio

sam narednika, koji je imao više rečki na svojoj puški nego vi obroka, kako je bio tako kažnjen samo zato što je pukovnikova žena zaprljala cipele u blatu koje neki lijeni vojnik nije na vrijeme počistio. Narednik je poslije toga izgubio i čin.

– To je gadna kazna, pogotovo poslije kažnjavanja bajunetom – primijeti Cal. – Zašto su mu oduzeli čin?

– Narednik koji ne može izdavati naredjenja, ne može biti narednik.

– Ali zašto?

– Tako su mu ozlijedili jezik da više nije mogao govoriti.

Svjetiljka u Jansonovu šatoru obasjavala je zlaćanim svjetlom cijelu unutrašnjost. Oficir je sjedio zavaljen u stolicu i pušio cigaru promatrajući krugove dima što ih je stvarala.

– Dim tjera mušice – rekao je kad je Caleb ušao i salutirao.

– Sjedi, mladiću. Budući da smo se upoznali, vrijeme je da popričamo. Zar ne?

Caleb se ogleda za stolicom na koju bi sjeo, ali ne nađe je. Janson je pratio njegov pogled i pokaže mu rukom na svoj nepospremljeni krevet.

– Položi karte na stol. Calebe. Sad obojica znamo na čemu smo.

– Ja znam na čemu sam, gospodine. Ja sam naprosto poručnik u redovima Sjevera i sve što želim jest da ubijem ustaničke i osvetim svoju majku – a zatim doda: – I ostale iz svoje obitelji. I ne želim da mi u tome smeta bilo kakav osobni obračun.

Janson potihom pljesne rukama i ironično se nasmije.

– Kakva junačina. Gospodin

Lincoln bi se zavrtio od sreće da čuje za tvoje plemenite namjere. Uvjeran sam u to.

– Osim da me ubijete, a to možete ako želite, ne vidim što mi gore možete učiniti. Pogotovo ako želite ostati džentlmen i oficir, gospodine.

– Ti si uistinu vrlo mlad. Pri proslavi svog dvadeset prvog rođendana ubio si mog sina, je li? Vidiš i sâm da sam se raspitao o tebi, Cale i da mnogo toga znam. Naivan si ako misliš da te ne mogu natjerati da patiš. U vojsci ja imam sva ovlaštenja i mogu te natjerati da radiš najteže i najodvratnije poslove a da nitko ne prosvjeduje. Ali to nije ono što namjeravam.

– A što namjeravate?

Namjerno je ispustio ono „gospodine“, no Janson nije na to reagirao, zabavljen svojom cigarom, koja je u tami šatora svijetlila crvenkastim sjajem.

– Vrlo dobro. Evo mojih karata. Želim te mrtvog i oko toga nema nedoumice. Ali ja volim svoju zemlju i naprosto želim da za nju učiniš nešto korisno. Bit će to valjda prvi put u tvom beskorisnom mladom životu.

– Nemate prava...

– Imam ja sva prava, Calebe Thorn. Sva prokleta prava ovoga svijeta! Oni ljudi vani iza ograde ne znaju zašto su ovdje. Ali većina od njih bit će sretna da poživi koji dan više nego što im je određeno. Oni su tu da bi ostvarili plan što smo ga smislili ja i moji oficiri. Ti su ljudi osuđeni na smrt. Još šetaju okolo, ali njihov život ne vrijedi ni pišljiva boba. Oni su sada u vojnoj misiji na zadatku izuzetne taktičke važnosti, u kojem je, na žalost, smrtnost vrlo visoka. To

znači da će ih se vratiti samo nekoliko, a možda nijedan. To su zadaci koji stoje pred ljudima iza ograde.

– Dezertirat će.

– Možda. Ali bit će im rečeno da će im kazna biti oprostena ako obave zadatak i vrate se. Ako pad budu zarobljeni, Konfederacionisti će ih odmah strijeljati. Dezertiraju li, čeka ih isto. Oni su opasni ljudi, ali nisu budale. Ne bi bili ovdje da jesu.

– Ne vidim kakve to veze ima sa mnom.

– Strpljenje, Calebe, strpljenja. Vidiš ih odavde, vidiš da su grubi, jadni ljudi, o kojima se nitko ne brine. Teški za vođenje.

Ne kao ti. Oni nikad nisu imali novca kao ti. U slijepom bijesu ubit će te bocom ili revolverom. Ili će te naprosto opljačkati. Ti imaš čisto odijelo, nježne ruke. Ubijaš iz nekih svojih osobnih razloga. Da ti ne bi bilo dosadno. Na neki si način gori od njih. Oni imaju nekog dostojanstva, a ti ga nemaš. Nikakvog.

– Izazvao bih vas za stoti dio svake takve uvrede, Jansone.

– U neko drugo vrijeme i na drugom mjestu ja bih se i odazvao. I ne bih bio toliko blesav da se teškom konjičkom sabljom suprotstavim vještom mačevaocu francuskim mačem. To sam odavno naučio, Calebe.

Caleb je šutio ne želeći se usprotiviti čovjeku koji je očito bio lud. Sjedio je na krevetu očekujući da čuje ostatak priče o skupini kažnjenih.

– Ti ljudi iza ograde su svi pripravnici da krenu protiv ustanika, iako toga još nisu svjesni. Nedostaje im vođa. Hardin je najsnažniji čovjek kojeg sam ikad vidio, ali uz tu snagu ima

volovski mozak. Njima je potreban pametan vođa. Vođa hladne proračunate lisičje pameti. Prepoznaješ li nekoga u tom opisu?

– Ne. Ako želite da idem i ubijam za vas iza ustaničkih linija, ja ću to uraditi. Ali ja neću tamo voditi te ljude. Neću ništa.

Brazgotina na Calovom licu postala je purpurna. Janson je smiješeći se promatrao vrh svoje ugašene cigare.

IX

Ništa se posebno nije dogodilo sljedećeg dana, osim što je pukovnik Jenkins umro od infekcije. Potpukovnik Janson time je automatski postao glavnokomandujući.

U toku jutra Cal je s Iretonom razgledao sve položaje. Mladi potporučnik mu je skrenuo pažnju na način na koji su vezani konji i gdje je smještena koja jedinica. Cal nije ni riječju spomenuo Jansonovu mržnju, ne želeći da se priča proširi i da još više pogorša svoj položaj. Za ručak su dobili hladno meso i grah. Izviđači su javili da su konfederacijske konjičke jedinice udaljene oko sedam kilometara od njihova skrovišta, pa je Janson zapovjedio da se ne pale vatre i da se ne priča osim koliko je najnužnije.

Cal je razmišljao o Jansonovoj prijetnji. Pretpostavljao je da će ga stariji oficir nekako natjerati da se dobrovoljno javi ili pak i njega zatvoriti iza ograde. To bi bilo zaista jednostavno. No, kako Janson nije bio čovjek koji će tek tako slagati, izmisliti da ga je Cal napao, očito je bilo da će ga nekako pokušati isprovocirati pred svjedoci-

ma. Cal je morao samo pripaziti što govori, i nitko, pa ni Janson, neće mu moći ništa. Samo to.

Janson je zahtijevao da Cal za večerom sjedi pored njega, pokazujući time tobožnju brigu za mlade oficire. Znao se našaliti s njima, ali i postaviti barijeru koja je jasno pokazivala da ipak postoji razlika u činovima.

Hrana je bila loša, no to se i moglo očekivati na logorovanju, gdje je moglo stići naređenje za pokret cijele brigade u roku od pet minuta. Stariji oficiri počeli su poslije nekog vremena pričati međusobno, a Janson i Caleb povukli su se iz tog razgovora započevši tihi dijalog. Tih, ali ne i prijateljski.

– Znači, nećeš se dobrovoljno javiti da vodiš veselo društvo s one strane ograde?

– Ne, gospodine. Neću.

– Dobro. To je valjda zato što si kukavica.

– To što govorite uopće me ne smeta – nasmije se Cal. – Zapravo mogao bih zatražiti da to ponovite glasno pred ostalim oficirima. Vaše bi ih riječi vraški začudile.

Janson se također nasmijao. Poglasio je bradu i nastavio:

– Možda i bi, Calebe. Pa da razgovaramo o nečemu drugom. Kako je umro tvoj otac, mladiću?

To je bilo prilično iznenađenje za Cala i u pogledu mu se vidjelo čuđenje. Janson je morao provesti prilično temeljitu istragu da to iskopa.

– Prestao je disati, kao i svi drugi ljudi, gospodine.

– Čuo sam nešto drugo. Pričaju da si ga ti ubio zato što je jađnik prijetio tvojoj majci.

– Moja majka nema ništa s

tim ni s ovim razgovorom. Mrtva je i sahranjena i nemate što govoriti o njoj.

– Shvaćam – rekao je Janson glasom koji je pokazivao da je zaista shvatio.

Cal je malo podigao glas i nekoliko se lica okrenulo prema njima. Budući da nije htio biti isprovociran javno, Cal im se nasmiješio i podigao nazdravljajući čašu piva, a zatim se ponovo okrenuo Jansonu.

– Slabi živci, Calebe? To ima čini se, neke veze s onim što su mi ljudi pričali o tebi i tvojoj majci u Washingtonu.

– Što su pričali? – glas mu je bio leden, iako su mu ruke na čaši podrhtavale a brazgotina na licu postala tamnocrvena.

– Nemoj tako žestoko stiskati čašu, Cale. Zglobovi su ti sasvim pobijelili. Ako je slomiš, to će ti se oduzeti na račun hrane, čak i na logorovanju.

– To me zaista neće uzbuditi, gospodine.

– Dakako da neće. – Janson je tako spustio glas da se Cal morao nagnuti bliže da bi čuo

– Dakako.

– Neće.

– Tvoju majku više neću spominjati jer je to otvorena rana za tebe. Pustit ću je na miru.

– To nema...

– Znam – Janson ga je pogladio po koljenu i iznenada stisnuo čeličnim stiskom. – Iako ste ti i tvoja kurvinska mati zacijelo bili ljubavnici...

– Ne!

Bio je to glasan krik i sva su se lica okrenula prema njima naslućujući svađu. Prsti su i dalje čvrsto držali Calovu nogu prikovanu za klupu.

– Tako je, Calebe. Tako, mladiću – prošaptao je. – Hoćeš li

da ti pričam o tome kako se tvoja mati prodavala svakom prolazniku i služi?

Neartikulirani krik izletio je iz Calova grla. Mahao je očajnički glavom dok ga je čelični stisak i dalje prikivao na mjestu, a suludi glas šaputao te grozne riječi u uho.

– Bolje je da je mrtva. Zemlja je čistija bez nje...

Glas nije prestajao siktati prostote i izmišljotine u njegove uši.

– Dok je tvoj otac ležao na odru, ona je...

– Neeeeeeee!

Krik je izletio iz njega i on se udarcem šake oslobodio Jansonova stiska pokrenuvši šake prema nasmiješenom licu. Uhvatio ga je ludački bijes i on je šakama udarao Jansona izbacivši ga s njegova mjesta. Cal je tek kao kroz maglu naslućivao da ostali oficiri ustaju i kreću prema njemu. Čuo je zvuk prevrnutih klupa i stolova. Zatim su ga zgrabile i stisnule mnoge ruke.

Stajao je tako s rukama na leđima dok je Ireton pomagao Jansonu da ustane. Njegovo lice bilo je krvavo i puno ogrebotina.

– Što se dogodilo, gospodine? – pitao je kapetan s brazgotinom na licu. – Čini se da je sasvim podivljao!

Cal se borio da povрати dah, osjećajući po grču u želucu da je Janson pobijedio. Potukao ga je vrlo vješto. Iskopao je jamu u koju je Cal slijepo upao. Prva mu je misao bila, kad se ponovo sabrao, da im sve ispriča.

Ali oni su se očito divili Jansonu. Kome bi prije povjerovali? Bi li vjerovali kakve mu je

prostačke stvari zapovjednik šaputao u uho? Dakako da ne bi.

– Držite ga čvrsto. Mislim da je mladog poručnika uznemirio naš razgovor. Rekao sam mu da sutra ujutro mora s tobom, Ireton, otići u patrolu. Čini se da je pomislao da će morati u akciju uplašila našega mladog oficira.

– Nisam ja...

– Ti, kukavico! – uzvikne Ireton – Da je po mome, već bi sutra u zoru visio na najvišem drvetu za pouku svima.

Janson se oslobodi ruku koje su ga pridržavale i približi se Calu zagledavši mu se u oči. U njima nije bilo bijesa. Samo gorka, mračna praznina. Nikakvog svjetla. Ni traga trijumfu što ga je morao osjećati.

– Ti i ti, odvedite gospodina Thorna u ograđeni dio, neka bude zajedno s ostalim propalicama. Optužit ću ga za kukavičluk pred neprijateljem i za napad na starijeg oficira. I za jedno i za drugo kazna je smrt. Vodite ga.

Dok je marširao razoružan, čuo je sa stražarskog mjesta vojnika kako mrmlja pjesmicu:

»Doline postaju sve dublje i dublje...«

Ostali zatvorenici nisu mogli vjerovati svojim očima kad je u njihovo ograđeno dvorište dopremljen oficir. Hardin je stajao na ulazu i stražari su ga morali puškama odgurnuti da se makne.

– Da se nisi više usudio da me gurneš tom puškom, dečko, jer ću je slomiti zajedno s tobom.

– Zaveži. Radi vašeg znanja: ovo ovdje je poručnik Caleb

Thorn, upravo stigao iz Marylanda.

— Što je napravio? Obrisao nos prstima pred papa Jansonom?

S druge strane zaorio se glasan smijeh Hardinove klape.

— Ne. On i pukovnik Janson razgovarali su o ratu. Kad mu je pukovnik saopćio da će sutra ići u borbu, pobijesnio je i napao ga. Ide pred prijevremeni sud i do sutra navečer će biti ili obješen ili strijeljan. Naravno, ukoliko ne bude blizu nekih ustanika. A sada na spavanje.

Oficiri su se zatim udaljili, ostavljajući ograđene ljude u polumraku koji je osvjetljivao samo mjesec. S kraja doline čuo se u tišini noći šum vodopada.

— Stišajte se, ljudi! — dobacio im je još jednom stražar s ulaza.

Ta je opomena bila popraćena tihim mrmljanjem. Ali zatvorenike je više zanimao Cal, pa su mu se polako približili i okružili ga.

— Ti si onaj mladi oficir što sam ga prije vidio s Jansonom?

— upitao je Hardin pljucnuvši komad izvakanog duhana.

— Da. A sad me pustite na miru. Moram razmisliti o svemu. Hajde.

— Da, gospodine. Naravno, gospodine. Odmah, poručniče. Vražju mater, poručniče.

Hardin udari Cala u prsa i odgurne ga tako da se gotovo prevrnuo.

— Nisi ti ništa bolji od nas. Još si i gori. Bojiš se borbe. A mi je obožavamo. Zato i jesmo ovdje i čekamo da nam stave po vez preko očiju. Ne kao neki lživci, koji se žele izvući

iz prave borbe. Pobio bi nekoliko žena i djece i onda otpuzao kući nakićen medaljama. Takav si ti, jel'da?

Kao hladan tuš došla je Calu spoznaja da bi ga ti ljudi bez predumišljaja mogli ubiti ako im se samo prohtije. Toliko su duboko mrzili svaku disciplinu i red da ih je sama činjenica da se među njima nalazi oficir mogla potaći na ubojstvo. Cal je to shvatio, i to je Janson znao.

Bio je uvjeren da je u blizini čuo korake. Nije li netko stajao tamo u sjeni drveća? Vjetar je donosio slab miris cigare.

Znači, mladi Janson, sahranjen prije šest mjeseci, sada će najzad biti osvećen. I njegov je otac došao da vidi izvršenje.

X

— Reći ćemo da si nas nazvao kukavicama i napao nas. I kako je onda došlo do tučnjave i ti si...

— Poginuo.

Hardin se nasmijuljio i njegovi su bijeli zubi bljesnuli u noći.

— Odlično, momče. Pametan si. Pred tobom je dug put. Toliko dug koliko te ja mogu udariti.

Krug oko njega se suzio i Cal je nagoniski zauzeo borbeni stav. Uzimao je svojedobno lekcije u šakanju od jednoga starog borca iz New Orleansa i ponosio se svojom vještinom. Ali ovo je bilo nešto drugo. Sedmorica na jednoga.

Ispružio je lijevu šaku štiteći desnom bradu, kao što su ga učili. Nadao se da će uputiti barem udarac ili dva prije nego što ga savladaju. S gorčinom je spoznao da se njegova osvetnička misija završava ovdje, u za-

tvoreničkom krugu konjičkog logora na sjeveru doline Shenandoah. A nije uspio ubiti ni jednoga jedinog ustanika.

To nije bilo pošteno.

Samosažaljenje je opasna stvar jer odvraća pažnju od onoga što se zbiva. Sve Calove vježbe bile su uzalud potraćeno vrijeme. Nijednog od sedmorice nisu zanimali njegovi lijevi i desni direkti. Željeli su jedino ubiti sve živo u tom malom umišljenom oficiru. I to još poručniku. Ništa bolje.

Cal je pao već pri prvom udarcu, osjećajući niz šaka što su ga smlavile. Spasilo ga je samo to što su sva sedmorica htjela udariti odjednom, pa je mnogo udaraca otišlo u tuđe glave i prsa.

Ali bilo je to samo pitanje vremena. Šaka mu je zatvorila lijevo oko. Ritnuo se nogom ne gledajući kamo i sa zadovoljstvom začuo jauk kad se zaustavila na nečijoj nozi.

Zadovoljstvo je bilo kratko jer su ga odmah zatim zasuli udarci šakama, čizmama po tijelu i glavi i tada ga je počela obuzimati vrtoglavica i nesvjestica, počeo je tonuti u tamu.

Iz velike daljine, kao u snu, Calu se učinilo da je čuo pucanj koji je odjekivao, odjekivao...

Mislio sam da ti je to karta za pakao, Thorne – govorio je jedan poznati glas. ali bol mu nije dopuštala da se sjeti.

– Hajde. Dosta pretvaranja! Ustaj!

Ali bilo je ljepše ležati na zemlji. Znao je da će svaki pokret izazvati strahovitu bol, koja će ga natjerati da otvori oči.

– Ustaj, Thorne, ili će te morati ponovo ostaviti Hardinu i njegovim prijateljima.

Bio je to Jansonov glas. Cal se najzad potrudio da se osovi na koljena i laktove. Zmirkao je prema nečemu što je djelovalo kao nesnosno blještavo svjetlo. Kad se malo privikao, shvatio je da je to upaljena baklja što ju je držao Janson. U Oficirovoj drugoj ruci bio je revolver. Cijev je bila uperena prema sedmorici zatvorenika koji su u mrkom redu stajali pored ograde, a uz njih i stražari.

– Ustaj, čovječe. Nemaš razloga da jaučeš. Diži se!

Bilo je nečeg zapovjedničkog u tom glasu i Cal ga je poslušao. Stisnuo je zube, duboko udahnuo i teturajući ustao. Ali stajao je.

– Tako je već bolje. Nisi jako ozlijeđen, samo nekoliko ogrebotina. Tvoje lijepo lice neće nekoliko dana biti privlačno damama. Straže neka se povuku iza ograde i neka tamo ostanu ako treba zapucati. Zatvorenici, pridite. Moram vam nešto reći.

Vukući noge, sedmorica su se približila Jansonu na nekoliko koraka. Calu je bilo drago kad je opazio da jedan od njih, mali pospan plavokosi tip, ima rasječenu usnu. Oko njih je bio mrak što ih je dijelio od cijelog logora. Cal je opet čuo šum vjetra u granama i vodopad u daljini.

Janson je podigao baklju visoko da bi mogao dobro promotriti zatvorenike. Zakočio je revolver i spremio ga u korice. Desnom je rukom zatim pogladio bradu.

– Poručnik Thorn je poput svih vas. Čovjek kojeg očekuje

smrt. Želim vam nešto predložiti. Svima vama. Ako to prihvatite, ali potpuno, živjet ćete neko vrijeme. Ako odbijete, do sutrašnjeg zalaska sunca bit ćete obješeni. Je li to jasno?

Kao dan, gospodine – reče čovjek čija je vojnička uniforma visila u krpama. Bio je mršav i nalikovao na strašilo.

– Dobro – nasmiješio se Janson. – Vrlo dobro. Bit ću kratak i jasan. Pružit ću vam priliku da se borite kao posebna jedinica iza ustaničkih položaja. Bit će vas sedmorica, pod vodstvom Cala Thorna.

Hardin je otvorio usta da progovori, ali ga Janson ušutka.

Samo malo, Hardine. Neću vas zavaravati. Misijska u koju idete vrlo je opasna. Ali postoji izgled, mali, vrlo mali izgled da se vratite živi.

– Kad krećemo?

– Hardine! – glas je ponovo bio zapovjednički. – Ako budeš u toj jedinici, onda ćeš se držati vojne discipline, a to znači i oficire zvati »gospodine«. Jasno?

– Gospodine! – Hardin je salutirao.

– Dobro. Pokuša li itko od vas dezertirati, mi ćemo mu ući u trag i uhvatiti ga. Konfederalisti će biti sretni ako nam u tome pomognu. A onda će mjesec dana proći najstrašnije muke.

– I onda?

– A onda ćemo ga objesiti. Zato se borite, i to dobro, za Sjever, pa ćete na kraju biti otpušteni iz vojske ili primljeni u svoju regimentu čistog dosjea. A možda čak zaradite i kakav čin.

– Odavno sam želio biti narednik, gospodine – reče čov-

jek sitnih razrokih očiju i duge crne kose.

– To je sve što sam vam htio reći. Želim čuti vašu odluku najkasnije u zoru.

– Potpukovniče!

Janson je već bio krenuo, ali na Hardinov poziv stane.

– Što je?

– Govorim u ime svih nas. Znamo da smo svi činili neke loše stvari, ali znate i sami, vidjeli ste naše dosjee, da nikad nismo bili kukavice. I svi ćemo učiniti što od nas tražite. Ići ćemo u tu misiju i ubijati Južnjake. I svi ćemo se vratiti. Ali budale ipak nismo. Nitko od nas neće svoj vrat podmetnuti zbog nekoga drugog.

Zastao je i Janson je čekao da nastavi. Cal je stajao tiho podalje od ostalih, naslućujući što će slijediti.

– Hajde, nastavi. Što te muči?

– On – reče pokazujući rukom na Cala. – Tražite od nas da riskiramo svoje živote za Sjever, i to je pošteno s obzirom na izbor koji imamo. Ali tražite od nas da to učinimo pod njegovom komandom. Komandom mladića, još balavog, bez vojničkog iskustva, i uza sve to još i optuženog za kukavičluk.

Janson je pogledao Cala.

Što ti kažeš, Calebe? Čini se da je pitanje na mjestu.

Caleb je koraknuo naprijed i odmjerio krupnog Hardina.

– Imam dvadeset i jednu godinu. Ubio sam već pola tuceta ljudi mačem i pištoljem. Bolje pucam od bilo kojeg od vas. Bolji sam i u borbi sabljom. Mogu jahati brže i dalje nego bilo koji od vas. Što biste k vragu, još htjeli od oficira?

— Hrabrost. Znanje i hrabrost. Pretpostavljam da je to što govorite istina. Ali vaše igrarije francuskim pištoljima i malim mačevima s vašim bogatim prijateljima i galopiranjem po imanju meni ništa ne znače. Ništa ako nemaš petlje za borbu. Pravu borbu. Prsa u prsa.

Janson je promatrao Cala čekajući da vidi što će ovaj poduzeti. Stari je oficir savršeno izveo svoj naum: izazvao je Cala, otpremio ga iza ograde, dopustio da ga pretuku i spasio ga u posljednjem trenutku. A sad ga je prisiljavao da izazove tučnjavu da bi zadržao položaj koji uopće nije želio.

— Borit ću se s tobom, Hardine. Ovdje i sada. Šakama.

Veliki se čovjek na trenutak ukočio i Cal je osjetio kako je cijeloj skupini zastao dah. A onda se Hardin nasmijao i napetost je popustila.

— Dobro. Vidim da držiš šake kako te je neki stari borac naučio. Dat ću ti savjet prije nego što počnemo. Ne muči se s tim glupostima, osim ako ne želiš da ti odvalim glavu s ramena. Borit ću se s tobom, Thorne. Da vidimo od kakvog si ti to materijala.

Janson se povuče.

— Ako Thorn, pobijedi, hoćeš li pristati da vas vodi?

— Hoću, gospodine. A ako nekim slučajem ne uspije, sa zadovoljstvom ćemo ga sami sahraniti, zar ne, momci?

Potvrda je stigla u zboru.

— Odlično. Ja ću se sada odmaknuti, a i vi ostali također. Ako opazim da je netko od vas samo digao ruku ... ili nogu... da pomogne Hardinu, pucat ću

bez najave. Počnite kad vam bude odgovaralo.

No Hardin je već krenuo glave uvučene među ramena, ispruženih ruku, kojima je namjeravao svoga mladog protivnika zgrabiti u medvjedi zagrljaj i polomiti mu sve kosti.

Ali Cal nije bio tamo gdje ga je Hardin očekivao. Možda mu je nedostajalo iskustva, ali ne i spretnosti. Bilo mu je jasno da je Hardin mnogo jači, pa je sve položio na svoju brzinu i lukavost. Ako ga nije mogao nadjačati šakama, mogao je pameću.

— Hajde, navali Hardine!

— Zgrabi ga, dečko!

— Prestanite bježati, poručniče! Cal je krećući se uokolo ispitivao teren nogama, pazeći da se negdje ne oklizne. Ustanovio je da je tlo suho i prašnjavao, s ponekim čuperkom isušene trave.

Dodirnuo je brazgotinu na licu i ustanovio da je napeta. Napravio je nekoliko pokreta i razgibao prste razmišljajući kako da svlada većeg od sebe.

— Otvorite vrata i on će trčati ravno do Richmonda — dobacio je mali čovjek razbijene usne.

— Ako ga ja uhvatim, bacit ću ga dotle! — odvratio je Hardin napola se okrenuvši svojim drugovima koji su se glasno smijali.

Dvoboji su Calu izoštrili reflektse i on je odmah uočio priliku i krenuo brže nego što se Hardin nadao. Nije gubio vrijeme na boksačke finese, već je snažno nogom udario u protivnikovo koljeno, s odličnim efektom.

Hardin je kriknuo od bola i prevrnuo se postrance kao

panj, mašući rukama po zraku. Prije nego što se našao na zemlji, Cal je ponovo bio na njemu. Razdražen i gotovo podivljao od srdžbe i bijesa osjećao je samo želju da slomi gorostasa, koji ga je pokušao ubiti i zaustaviti u njegovoj osvetničkoj misiji.

— Prokleta kopile! — dobacio je Cal udarajući ga i pokušavajući ga u isto vrijeme okrenuti prema sebi. Ali Hardin je bio izuzetno snažan. Držeći se za ranjeno koljeno, pokušao je ustati i istodobno zgrabiti Calovu nogu, koja se treći put pružila prema njegovom koljenu. Ali je mladi Merilendanin bio hitriji i brže je povukao nogu, pa je Hardin izgubio ravnotežu. A zatim je stigao novi udarac, s istom okrutnom točnošću, koja je Hardina natjerala da se uvalja u prašini. Kad se mladić približio, Hardin je zgrabio šaku zemlje i bacio mu je u lice da ga zaslijepi. Cal se sagnuo i lako izbjegao prašinu pa još jednom udario Hardina nogom, ovaj put ispod pazuha i istisnuo mu zrak iz pluća. Hardinove ruke i noge su se opustile u pokušaju da povrati dah. Glava se spustila, što je Calu bila prilika da odmjeri završni udarac koji je usmjerio ravno u bradu.

— Stoj!

Cal se nije obazirao na povike, već je namjeravao ubiti tu gromadu što se našla između njega i njegova osvetničkog pohoda.

— Još jedan korak, Thorne, i ja ću te ustrijeliti!

Stajao je osjećajući da napetost u njemu popušta i okrenuo se prema svjetlu, gdje je Janson

već bio izvukao revolver i uperio ga u njegov želudac.

— Odlično. Vrlo dobro, Calebe. Drago mi je što si dokazao da moje povjerenje u tebe nije uzaludno. Pusti Hardina da živi i on će ti biti odličan narednik, ako sam ja ikakav poznavalac ljudskih naravi.

Cal je prišao Hardinu, koji je sav blijed u licu čučao. Ispružio je ruku i podigao gorostasa ponovo na noge, no ovaj je nastavio šepesati.

— Dakle?

Hardin se nasmijuljio kroz svoje razbijene zube.

— Čini se da nisi takav mekušac kao što sam mislio. I ta stvar s kukavičlukom bit će neka greška. Ako si dovoljno lud da nas povedeš iza južnjačkih redova, ja sam te voljan pratiti. Posebno dodao je osvrnuvši se prema Jansonu — ako budem dobivao i naredničku plaću.

Promatrajući ih potpukovnik je stavio svoj revolver u korice.

— Poručnik Thorn zadržat će svoj čin i plaću. Ti ćeš, Hardine, biti narednik s deseterskom plaćom. Svi ostali bit će obični vojnici i tako će biti i plaćeni. Ne zaboravite da je to zamjena za vješala.

— Meni to zvuči sasvim dobro — reče mali plavokosi čovjek smiješeći se Calu.

— Kome ćemo se javljati? — zapitao je Cal pokušavajući istegnuti ukočeni vrat.

— Meni i nikome drugome. Obavijestit ćemo ostale oficire o vašem postojanju, ali bez suvišnih pojedinosti. Želim da to ostane tajna. Što se svih ostalih tiče, vi ste samo izvidnica ove regimente i za sva pitanja mo-

gu se obratiti meni. Je li to jasno?

Cal potvrdi.

— Sad nas zanima, gospodine, koji je naš prvi zadatak?

Janson mu se približi.

— Reći ću vam nešto više o tome u mom šatoru, gospodine Thorn. Prije nego što krenete u svoju smrt. Ali mogu vam jednu stvar pouzdano obećati.

— Što to gospodine?

— Vaš prvi zadatak čut će se na sve strane.

XI

Krenulo je njih osam.

Njih sedam ležalo je u gustišu uz željezničku prugu Manassas Gap nedaleko od staroga mosta preko Creeple Creeka. Bili su dobrih 75 kilometara unutar konfederacijskih položaja.

Misijska je započela time što su njih osmorica tiho pred zoru izjahala iz logora. Ispratio ih je potpukovnik Jansona i skupina mladih oficira. Netko je progundao »Vražja brzina« i već su bili sami.

Putovanje nije bilo naporno. Veći dio sjeverne Virginije bile su farme, između kojih se prostiralo trideset do četrdeset kilometara neobrađene zemlje. Ceste su bile mirne i sjenovite i jedina je opasnost prijetila od iznenadne zasjede. Hardin je organizirao naizmjenično izviđanje i nisu opazili nijednog Južnjaka niti je njih itko zapazio.

Jedna je smrt, međutim, bila neizbježna za Calovu četu.

Prošli su oko dvadesetak kilometara od Martinsburga kad su počele neprilike. Bio je to najtiši od sedam zatvorenika,

koji jedva da je riječ izustio otako je Cal bio s njima. Zvao se Andrew Chettom. Mršavo strašilo. Imao je izgovor visoko obrazovanog Bostonca. Ali njegov je dosje govorio da je volio premlade djevojke. To i nije bilo tako loše dok se nije počeo bavljati s maloljetnom majorovom kćeri u tvrđavi gdje je bio vojnik.

— Ja odustajem.

Glas što je odjeknuo u tišini zelenih brda prenuo je Cala iz misli koje su ga bile obuzele. Okrenuo se u sedlu zaustavivši Angela. Hardin je bio odmah iza njega, poguren u sedlu mazge. Cal je ustanovio da je njegova pobjeda nad Hardingom bila korisna, ali su ga još smatrali slabićem. Očekivao je da će ga netko izazvati, ali nije mislio da će to biti Chettom.

Što ste to rekli izvidniče?

— Dragi moj Calebe... Caleb, zar ne? Dojahao sam, čini mi se dovoljno daleko po ovom nemogućem vremenu i namjeravam napustiti taj glupi rat i krenuti svojoj kući, dakle, pravac Boston. Ako još netko ima slične namjere, možda bismo mogli produžiti zajedno?

Nitko se nije ni pomakao. Hardin je samo šmrknuo.

— Uvijek ta prokleta kukavica Andy. Zavirivanje pod ženske suknje ti više leži, je li?

Cal uzdahne. Nagnuo se naprijed kao da je i sâm već umoran. Spustio je polako ruku na torbu u kojoj je držao mali revolver.

— Pristao si kao i svi ostali i dao riječ Jansonu. Ne tiče me se što si učinio prije nego što smo krenuli na zadatak. Sve što znam jest da želim ubijati Juž-

njake. Drugo me se ne tiče osim da nađem vucibatinu koja je pobila moju obitelj. Vjerovao sam da ste svi vi vojnici. Sad vidim da nije tako.

— Da. Čini mi se da nije tako. Kakvo je to gorko razočarenje za tebe, tako mladoga i punog ideala.

Chettomov glas se malo promijenio i Cal se ogledao. U čovjekovoj je ruci bio revolver. Bio je udaljen desetak koraka.

Bio bi to dobar pogodak iz sedla. Ali bilo je to preblizu za mali revolver. Kad ga je popravljaio, skinuo je s njega bubnjić da bi ga lakše nosio. Da ga nije prepravljao, izbacio bi Chettoma sa sedla kao ništa. Ovako baš nije mogao biti precizan.

— Naredniče!

— Gospodine?

— Upitajte izvidnika Chettoma da li bi bio ljubazan da dođe na čelo kolone. Ne želim se s njim dovikivati preko cijele Viriginije.

Hardin se nasmijulji na Calovu ledenu mirnoću i okrene se u sedlu da provede naredbu. Ali Chettom je već bio u pokretu potjeravši svoga konja pored gorostasa.

— Vidim da svi čekate na mene da otvorim vrata. Kad to učinim svi ćete krenuti za mnom.

— Ne budi tako prokleta uvjeren u to — progundao je Hardin propuštajući ga.

Cal ga je pratio kako se približava i zaključio da neće početi pucati a da mu ne pruži priliku da se brani. Znači da je prvi potez pripadao Calu. Negdje je jednom pročitao: »U osveti budi prvi«.

— Pomolite se poručniče. Ubijen u boju, to će...

— Jeeeeeee!

Cal je zavrištao iz petnih žila, zabivši mamuze u Angelove slabine. Konj se propeo. Chettomov, konj, uplašen krikom i Angelovim propinjanjem, uplašeno je poskočio i gotovo odbacio Hardinovu mulu s puta. Čuo se zlokoban pucanj revolvera, ali metak je bezazleno prozujao prema nebu, otkinuvši nekoliko listova s grana na drveću.

Cal je bio previše zauzet obuzdavanjem Angela da bi se brinuo zbog pucnja. Lijevom se borio sa snažnim konjem, a desnom dohvatio revolver.

Angel je bio dobar istreniran konj i trebalo je samo nekoliko trenutaka da se smiri. Cal je nanišanio preko lijeve nadlaktice u prestrašenog Chettoma.

— Samo sam se šalio. Iskušavao sam te, Calebe. Pitao sam tek tako!

— Onda evo mog odgovora — reče Cal i povuče obarač. Kroz oblačić dima ugledao je izvidnika Chettoma kako je izletio sa sedla kao da ga podigla nevidljiva ruka. Pao je na zemlju i ostao ležati. Njegov konj je prestrašeno zaništao i odjurio natrag u smjeru iz kojeg su došli.

— Uхватite ga. Bilo bi loše za nas da ga uhvate Južnjaci! — dovikne Cal.

— Dovraga, poručniče — reče Hardin tiho. — To je bio vraški dobar pogodak. A ja sam već mislio da ste mrtvi.

— A nisi ni malim prstom mrdnuo?

— Tako je gospodine. Čovjek mora imati povjerenja u onoga

tko ga vodi na takvom zadatku, ako razumijete što mislim.

Cal potvrdi glavom. Tu se više nije imalo što reći.

Sada ih je bilo sedam. Chetto- ma su na brzinu sahranili, a njegovu uniformu sakrili su kilometar dalje pored puta. Nastavili su zatim prema svom cilju: mostu preko Creeple Cree- ka. I uspjeli su stići do njega.

Cal je pogledao red ljudi što ih je vodio. Sjetio se kako je bio iznenađen što su tako mirno primili Chettomovu smrt. Čini se da mu to nitko od njih nije zamjerao. Ali osjećao je da još promatraju, očekujući bilo kakav znak kukavičluka ili slabosti u predvođenju.

Najviše ga je ipak iznenadio Hardin. Gorostas, čije je ime, kako je Cal ustanovio, bilo Jubal, prihvatio je čin narednika kao da je s njim rođen. Koman- diranje mu je ležalo, pa je bio dobra veza između Cala i osta- lih pomažući svojim savjetom samo onda kad je bilo nužno.

Čovjek sitnih razrokih očiju zvao se Natchez i bio je odne- kud s juga, blizu granice. Dugu je kosu spremio ispod konjičke kape. Kad bi je pustio, naliko- vao je na Apaša. Hardin je pri- šapnuo Calu da je Natchez vje- rojatno mješanac.

— Ali, zaboga, nemojte mu to slučajno spomenuti, jer on je dospio iza ograde zbog toga što je odrezao uho desetaru koji je ga tako nazvao.

Mali plavokosi tip pospanih očiju bio je očito Južnjak. Zvao se Rhett Stuart i bio je iza ogra- de zbog ubojstva.

— Ponekad je vrlo čudan, go- spodine — upozorio je Hardin Cala. — Pratite njegove oči. Kad

ih gotovo sasvim sklopi kao da će zaspati tada je posebno opa- san.

Bila su još trojica. Veliki, snažni Nizozemac iz Pennsylv- vanije, po imenu Wilhelm Brandt. Bio je visok gotovo kao Hardin, ali ni izdaleka tako na- silan. Brandt se kretao polako i smireno. Imao je kratko ošiša- nu kosu i vrlo svijetle oči.

— Užasan je kad se napije — povjerio mu je Hardin. — Inače je pitom kao tele. Ali ako samo pomiriše čep boce, poludi, i jač onome tko mu se nađe na putu. Ubio je trojicu u baru kod Har- risburga. Zbrisao je i preplivao rijeku Susquehanna i uspio bi umaći da nije stao i pomogao nekom crncu u tučnjavi.

Samo Shuckstein bio je nizak, crnomanjast tip iz New Yorka. Odličan trkač, s najmanjim i najtanjim prstima što ih je Cal ikad vidio na muškoj ruci. Bio je vrlo zatvoren i jahao je uz njih gotovo nečujno ne miješa- jući se ni u što. On i Hardin bili su jedini iz skupine pravi profe- sionalni vojnici. Ostali su bili dobrovoljci.

— Odlično barata nožem. Isto kao i Rhett. Kradljivac je, ali po- šten kradljivac. Ukrast će samo od onih koji mu nisu prijatelji. Kapetan kojem je ukrao sat u Ohaju nije mu bio prijatelj.

Posljednji u skupini bio je Oliver Bell. Bilo mu je samo osamnaest godina, a već je imao više od stotinu kila. Sjedio je kao vreća na konju, koji je iz- gledao kao da se upravo vraća s teškoga poljskog rada. Unifor- ma mu je stršala i virila na sve strane i Cal se pitao kako Bell uspijeva naći dovoljno hrane da popuni tu veliku mješinu.

– S nama je tek dva tjedna, gospodine. Stigao je odmah s velikim paketom hrane što mu ga je poslala mama iz Vermon-ta. Jedan od rijetkih momaka koji nam se priključio u borbi iz istinskog uvjerenja da crnci moraju biti slobodni. Kao što to vjerujemo i nas dvojica, gospo-dine.

Oliver Bell se našao u zatvo-ru jer ga je kuhar zatekao kako krade u poljskoj kuhinji, pa ga je napao, a Bell se obranio ku-hinjskim nožem.

Oko njih je vladala tišina i se-dam je ljudi ležalo u dubokoj sjeni drveća promatrajući most. Cal je po satu pratio sva kreta-nja, promjene straže i prolaske vlakova.

Bila je to jednotračna pruga. No Janson je saznao da se njo-me prevoze vojnici i zalihe iz velike močvare negdje na jugo-zapadu. Zbog toga su je Thorn i njegova šestorka morali dići u zrak. Dići prugu u zrak nije bila osobita teškoća. Ali uteći poslije toga bilo je znatno teže jer je kraj bio preplavljen konfедера-cijskim trupama. Dok je ležao u sjeni pokušavajući smisliti plan kako će se izvući živi, Cal je po-gledao duž pruge. Razmišljao je sad o posebnim sposobnostima svakog od ljudi koje je vodio na tom zadatku, i koje su navele Jansona da upravo njih odredi, a njega kao vođu. Razmišljajući sad hladnokrvno, Cal zaključi da je Janson imao pravo trijum-firati. Izgledi da izgubi glavu bi-li su tako veliki da se potpukov-nik mogao nadati brzoj osveti. Pa ipak, Caleb Thorn je bio izu-zetno bistar momak i dovoljno bezosjećajan, što je povećavalo izgleda.

Hardin? Bez problema. Rode-ni podoficir. Tvrd, jak i snalaž-ljiv. S malo više pameti bio bi sjajan general.

A ostali?

Natchez i Stuart bili su vješti s noževima. Znaju, dakle, ubiti brzo i tiho. Sam Shuckstein je također spretan na nožu. I naj-vještiji kradljivac u okolici.

Wilhelm Brandt bio je struč-njak za eksplozive. Važna oso-ba za zadatak što su ga dobili. A Ollie Bell? Osim svog nezasit-nog apetita, bio je neobično spretan oko životinja. Posebno konja.

Calov mezimac Angel bio je vrlo izuzetan i poslušno se podvrgavao samo svome go-spodaru. Na imanju u Marylan-du jednom je gotovo ubio čovje-ka koji ga je pokušao zajahati. Pa ipak, Ollieja je slušao. Kad bi se debeljko približio velikom pastuhu, konj bi samo blago ot-puhnuo i počeo trljati njušku o njegovo rame. Cala je zanimalo kako mu to uspijeva.

– Ne znam točno, gospodine. Znam samo da je tako oduvijek. Kao dijete sam također bio de-beo, pa su me djeca zadirkivala, a ja bih onda pobjegao u štalu. Konji su, čini se, znali da im ja ništa loše neću učiniti. Bila je to zaista neobično skrpljena sku-pina koju je vodio. Razgovara-jući s Olliejem o konjima, ili s Brandtom o eksplozivima, goto-vo bi smetnuo s uma da su to ubojice. No iako su ga naizgled prihvatili, Cal nikad nije zabo-ravljao da ima posla s ubojica-ma. Nježni Ollie, tihi Natchez ili mirni Wilhelm Brandt. I to mu je bilo vražje prvo zapovjedni-štvo, pomislio je Cal gorko. A

možda i posljednje. Ako bude po Jansonovoj želji, bit će posljednje.

— Mislim da bismo ga morali dići noćas, gospodine — reče Hardin dopuzavši do Cala, koji je bio na samom rubu nasipa. Onako gorostasan kakav je bio, Hardin se kretao zaista nečujno.

— Nema potrebe da me zovete »gospodine« kad smo na ovakvom poslu. Ali nemojte ni slučajno zaboraviti kad je netko drugi blizu.

— Dobro, gospodine. To jest, dobro. Što mislite o tom prijedlogu? Da ga dignemo noću, kad svi budu spavali i ne bude nikoga da šeta okolo?

Zvučilo je to prilično razumno. Hardin je imao mnogo više iskustva s takvim stvarima nego Cal.

Hoćemo li napasti i vlak? Naređenje je da pokušamo dići i vlak kad stigne na most.

— Pucati! Pa vidio si kako paze na te vlakove. Sumnjam da ćemo se uopće uspjeti približiti. Osim ako ne pokušamo s prvim jutarnjim. U koliko je sati taj prošao?

— Oko pet. Pred zoru.

Hardin šmrkne i namršti se. Čeljust mu je radila žvačući uobičajen komad duhana.

— Bilo bi dobro da i njega skinemo, gospodine. Jedan za papa Jansona, zar ne? Čini mi se da oni ne računaju da će se itko od nas vratiti. Bilo bi lijepo da se u tome prevare. Što kažete na to, gospodine?

Cal se nasmiješio i osjetio iznenada strašno olakšanje. Već tjednima, pa čak možda i godinama, nije se tako dobro osjećao. Napokon je radio nešto ko-

risno. Bio je to neobičan osjećaj, dobar osjećaj.

Narednik je imao pravo. Znao je i sâm da ljudi najtvrdje spavaju pred zoru, teško se bude i sporo i smušeno reaguju. To bi moglo biti pravo vrijeme da se dignu most na Creeple Creeku, a bude li sreće, možda i vlak s vojskom ili oružjem.

Sve što je morao napraviti bilo je da smisli plan kako da napadnu i kako da se izvuku. Za napad je bilo lako. Ali izvući se nije bilo lako.

Ustanovili su da most noću čuva osam ljudi. Dva na svakom kraju i po dvojica što patroliraju mostom. Glavni je logor bio udaljen više od kilometra ali se nalazio na jedinom putu kojim su se mogli izvući. Osam stražara imalo je svoju vlastitu baraku i koral uz nju udaljene oko pola kilometra od mosta.

Glavna je teškoća bila u tome kako da se dignu most i istodobno osigura dovoljno vremena da svi pobjegnu pokraj Južnjaka koji će dojuriti istog trena kad čuju eksploziju. Satni mehanizam bi tu najbolje poslužio, ali bilo bi teško sakriti žicu. Morao je to biti brz napad i kratka žica.

Dolje ispod njih jedan ustanički stražar, visok i snažan gotovo kao Hardin, upravo je sišao do Creeple Creeka da obavi nuždu, odloživši za krako pušku sa strane.

— Hardine! Taj je čovjek velik kao ti.

— Da, nekoliko centimetara manji.

— Pozovi ostale. Mislim da sam smislio plan.

XII

Bilo je nešto poslije pet ujutro. Prvo se svjetlo pokazalo na istoku obasjavajući virginijska brda, dok se bijela sumaglica vukla po dolinama. Bilo je hladno i kaputi stražara što su šetali mostom lepršali su na vjetru. Šuštalalo je drveće iznad šljunčanog korita Creeple Creeka. Ljeti je to u mirno vrijeme bilo omiljeno dječje kupalište. Ali sada je bila jesen i ondje su se motale trupe Unije i Konfederacije.

Dosadan i jednoličan stražarski posao na mostu prekidao bi tek poneki vlak. Na sredini mosta nakratko bi se susreli s drugim parom stražara, ali ostalo vrijeme svaki je bio prepušten svojim mislima. Razgovor je bio strogo zabranjen, iako bi stražari razmijenili riječ-dvije kad bi se našli u sjeni drveća na kraju mosta. Vojnik Cutts bio je u paru s vojnikom Danielsom. Obojica su bili iz Alabame. Kad bi stigli do kraja mosta, došaptavali bi se o vrlinama i manama dame koju su obojica poznavali i koja je vodila neku sumnjivu kuću kod Tuscaloose. Ime joj je bilo Val Hart, a zvali su je »Srce«. Mnogi su se muškarci, pričalo se, ubili zbog nje.

— Mislim da ima najveće grudi koje postoje. Vidio sam ih izbliza.

— Ja sam poznavao jednog čovjeka čiji je brat imao dovoljno novca i koji je zbilja spavao s njom. On je pričao da je to stvarno najbolja ljubavnica što ju je ikad imao. A kaže da ima...

— Vojnik Cutts ogledao se u tami ispod drveća, pitajući se zašto je Daniels stao u pola rečenice i to upravo na najzanimljivijem mjestu.

— Daj, reci...

Hardin se nasmijulji.

— Čovjek bi na onaj svijet trebao ipak otići s nekim čistijim mislima.

Natchez obriše svoj nož mjerajući jednim okom Hardina a drugim prugu.

— Malo je stvari o kojima vrijedi više misliti, Jubale.

Tiho su se nasmijali svlačeći u žurbi dva mrtva stražara. Na drugom kraju mosta Shuckstein i Rhett su također bez nepravilika ubili druga dva stražara.

Cal i Brandt su za to vrijeme stajali u sjeni pokrivajući ih. Tu su još bila četvorica Južnjaka, ali oni su se odmarali malo niže na pruzi. Vjerojatno su zasпали. Tek kad je pored njega iskrsla nešto tamnija sjenka, Cal je shvatio da su to Hardin i Natchez.

— Prepustite mi onoga velikog tipa. Onaj što sam ga ucecao bio je premali — reče narednik. — Uzeo sam samo njegovu bluzu.

— Kamo ste s tijelima?

— Sad su već na pola rijeke. Nemamo baš vremena za sahrane — odgovorio je Hardin.

U ustaničkim uniformama stigli su sad i Shuckstein i Stuart.

— I mi smo onu dvojicu bacili u rijeku — dodao je Stuart.

Cal duboko udahne. San je postajao java. Tek sad je vidio kakve su iskusne ubojice ti ljudi.

— Onda, kakvi smo, poručniče? — upitao je Hardin.

— Kao čovjek, kojeg sam poznavao, i koji je skočio s najviše zgrade u Denveru. Na katovima pokraj kojih je padao ljudi su ga čuli kako govori: »Za sada je

odlično. Za sada je odlično.*

Bio je to stari vic, ali svi su se nasmijali.

— Sad da sredimo ostale. Samnom će Brandt i Rhett. Hardine, ti uzmi drugu dvojicu i sredi one na drugom kraju. Onda ćemo se naći nasred mosta za pet minuta.

— U redu.

Hardinova velika figura postajala je na jutarnjem svjetlu sve uočljivija. Dok su se Cal i njegova dva pratioca udaljavali, Hardin im dobaci:

— Sretno!

— I vama.

Na Calovo čuđenje četa je odlično funkcionirala. Ollieja su ostavili da čuva konje. Dode li do neprilika, on će im biti dobro zaleđe. Ugledao je crveni žar lule oko stotinu koraka udaljen niz prugu i osjetio miris duhana. Drveće se spuštalo na samu prugu i tkogod je tamo postavio stražare napravio je to loše, jer Cal i njegovi momci nisu imali osobito težak posao da im se nečujno prikradu iza leđa.

— Samo pokret i obojica ste mrtvi — reče Cal mirnim glasom. Vojnici su se ukočili. Puške su odložili na prugu i sad ih nisu mogli dohvatiti. Jedan od njih se pokušao okrenuti, ali Cal glasno zapne oroz na svom revolveru i vojnik stane. Bio je to onaj visoki tip.

Cal ih pred sobom potjera preko mosta. S drugoga kraja začuli su se koraci i pojavio se Hardin s dvojicom svojih pratilaca. Narednik veselo podvikne kad ugleda krupnog Južnjaka.

— Baš mi je drago. Sad samo vama poručniče, i meni, nedo-

staju uniforme. Svlačite se, vas dvojica.

— Što je bilo s drugom dvojicom stražara?

— Kad smo ih našli, spavali su. A spavali su i kad smo otišli.

Calu i Hardinu trebalo je samo nekoliko minuta da se presvuku. Stuarta su poslali po Ollieja i konje. Stvari su se odvijale prema planu.

— Što ćemo s ovom dvojicom? — pitao je Hardin — pokazujući rukom na zarobljenike.

— Sa sobom ih ne možemo vući — odvratio je Cal, misleći da će biti najbolje da ih svežu i ostave u šumi. No njegova je četa imala svoj plan i dvojica su zajedno s ostalima završila u rijeci.

— Samo je mrtav ustanik dobar ustanik — objasnio je Hardin.

— Slušajte!

Natchez je stajao ukočeno, pažljivo osluškujući. Jednom je nogom stajao na pruzi.

— Što je?

Nije se obazirao na Calovo pitanje već se sagnuo i prislonio prste na prugu.

— Vlak.

— Koliko daleko?

— Teško je reći — pogledao je Cala. — Nekih pet do osam minuta. Možda i manje.

— Odlično. Wilhelme, koliko ti je potrebno da pripremiš eksploziju?

— Pet minuta. Možda koja više. Ali moram početi odmah.

— Onda počni. Vi ostali se razidite i pokrijte oba kraja mosta. Pazite da netko ne naide i nemojte slučajno ubiti Rhetta i Ollieja koji dolaze s konjima. Oni će naići za nekoliko minuta.

Bila je to prava akcija. Dok je Cal ostao s Brandtom na sredini mosta i pomagao mu da izvadi dinamit, ostali su otrčali na prilaze mostu sakrivši se u sjeni drveća. Hardin i Shuckstein su otišli na udaljeniji, a Natchez na kraj s kojeg je morao naići vlak.

— Žica mora biti zbilja kratka, jer bi vlakovođa mogao opaziti dim. Ali ako bude prekratka dići ćemo i sebe u zrak. Ne valja.

— Poručniče!

— Što je?

Natchez se približi iz sjene.

— Mislim da će vlak naići ranije. Siguran sam da sam čuo zvižduk.

— Hajde, Brandte.

— Ako budem žurio, ostat ću bez prstiju. Najmanje tri do četiri minute. Brže ne ide.

— K vragu! Htio sam da dignemo zajedno most i vlak.

— Ono što biste htjeli i što možete nije uvijek isto — reče Hardin priključivši im se. — Ollie i Rhett su stigli s konjima i čekaju.

— Što želite, gospodine? Ako upalim fitilj odmah, eksplodirat će prije nego što naiđe vlak.

Svi su se okrenuli na prodoran zvižduk i ugledali gust, taman oblak dima kako se izvija iznad šume oko 700 metara daleko.

— A što ako skратиš fitilj, pa jedan od nas ostane i upali ga u posljednji trenutak?

Krupni Nizozemac zabaci kapu i počeo se po tjemenu. Neko vrijeme je šutio.

— Ja to mogu napraviti, ali ja neću ostati. Za to je potreban fitilj od deset sekundi i tada nema vremena da se zbriše.

— Ne brini ti o tome. Ja ostajem.

— Nisam mislio da ste od onih oficira koji priželjkuju sjajan sprovod i pun jastučić medalja — šmrkne Hardin.

— I nisam, Jubale. Zapalit ću ga i skočiti u rijeku. Kad eksplodira, bit ću već na sigurnom.

— Znate i plivati — zadržljivo će narednik. — Ja bih se radije našao oči u oči s cijelom južnjačkom vojskom nego skočio u tu rijeku.

Začuo se još jedan zvižduk. Ovaj put sasvim blizu.

— Pokret, Hardine. Ti komandiraš. Uzmite konje i čekajte me na dogovorenom mjestu. Ako ne dođem, vratite se i izvijestite potpukovnika Jansona. Krećite. Brandte, koliko će to još trajati?

— Gotovo je. Samo da ga privežem za stup. Upalite ovo i onda imate deset sekundi.

— Deset sekundi?

Nizozemac se nasmiješi.

— Možda deset. Možda osam. Možda šest. Ali ne manje od šest.

— U redu.

Cal se osvrne. Svi su već bili na sigurnoj strani mosta.

Cal je ostao sâm. Bilo je važno točno planirati vrijeme. Ako prebrzo zapali, most će otići u zrak prije nego što vlak stigne. Ako zakasni, vlak će proći i most će eksplodirati prekasno ili će vlakovođa možda opaziti fitilj. Začuo se treći zvižduk i on posegne u džep za šibicama.

Pruga pod njegovim nogama žestoko je vibrirala. Ugledao je dim iza obližnjeg drveća i začuo zvuk vlaka koji se približavao mostu.

Pitao se u sebi da li je vlak pun oružja ili vojnika koji su stizali kao pojačanje za napad

na Washington. Bilo bi dobro da je vojska. To bi bio krasan početak njegove misije. Pomislio je tada na svoj skok i pitao se ne bi li trebao skinuti čizme. Ali za to nije bilo vremena. Lokomotiva se upravo pojavila iza zavoja.

Prvu mu je šibicu ugasio vjetar. Nagnuo se naprijed zaštitivši rukama drugu i kraj fitilja plane, jurnuvši poput zmije.

Stao je na trenutak šokiran brzinom kojom je fitilj gorio, a zatim okliznuvši se napola skoči u rijeku. Skok u ledenu vodu zaustavio mu je dah. Zaronio je i snažno zagrabio naprijed što dalje.

Bljesak nije bio jak, ali most je bio sasvim uništen. Nosač mosta raspao se na komade koji su popadali u Creeple Creek. Nekih četrdesetak koraka ispred lokomotive otvorila se provalija široka desetak metara.

Cal je žmirnuo i zatresao glavom protrljavši rukom oči. Zurio je u most plivajući prema obali. Pokušavao je razabrati kakav su to vlak uništili.

– Vojnike? Artiljeriju? Zalihe hrane? Oružje?

– Glupava lokomotiva! Sama! Kakav promašaj!

Bila je to mala zardala lokomotiva, bez vagona. Čak ni jednoga jedinog teretnog vagona. Južnjacima je očito služila da im vuče male terete.

Vlakovoda ga je valjda opazio kako skače u rijeku i to mu je bilo sumnjivo, pa je zakočio. Škripa kotača pomiješala se s eksplozijom baš kad je Cal zaronio.

Gotovo da je uspio stati, ali lokomotiva je klizila do ruba

provalije, stala na sekundu i onda polako pala u vodu. Rijeka se nad njom zatvorila u trenutku kad je Cal stigao na obalu. Uslijedila je zatim eksplozija lokomotive u vodi. Dok se Cal izvlačio iz vode uz pomoć jedne grane, ponovo je zavladala tišina.

– Drago mi je što vas vidim, gospodine – rekao je Hardin smiješeći se i Cal je povjerovao da je gorostas uistinu bilo drago kad ga je ugledao kako trči stazom prema mjestu gdje su ostali već čekali u sedlima. U svojoj više nego pretijesnoj uniformi Ollie mu se smješкао. Unatoč opasnosti, Cal nije izdržao da se ne nasmije.

– Drži se straga Ollie. Ne bi bilo dobro da te Južnjaci opaze takvog.

– Koliko mislite da će im biti potrebno? – upitao je Shuckstein.

– Već dolaze – reče Natchez vadeći svoj kolt.

– Koliko ih je?

– Možda dvadeset, možda četrdeset.

Cal ih je prebrojio trideset i šest. Vodio ih je zajapureni kapetan, kojem su pod nosom još bili tragovi pjene za brijanje. Zaustavio je konja i zagledao se u Cala.

– Što, do vraga, tražite ovdje, vojniče? I što se dogodilo? Čuli smo prasak kao da je cijeli Richmond odletio u zrak.

Cal salutira.

– Dobio sam naređenje da čekam i pazim na cestu u slučaju kakve neprilike. Čuo sam da je nešto grunulo, mislim da je to most eksplodirao, ali držim se svojih naređenja i čekam.

Bila je to dvostruka podvala.

U ovoj fazi ratovanja, kad su na frontu bile tisuće vojnika, bilo je malo vjerojatno da bi neki oficir mogao poznavati vojnike iz druge čete. S druge strane, oficir koji je predvodio tu patrolu nije mogao ništa znati o uputama koje su imali stražari što su čuvali most na Creeples Creeku. U protivnom bi se zacijelo zapitao zašto su svi stražari ovdje na konjima, a nikoga nema kod mosta.

Oficir ga je oštro promatrao i Cal na trenutak posumnja da je pretjerao u oponašanju južnjačkog naglaska. Ali čovjek samo otpuhne, podbode svoga konja i daje znak svojim vojnicima da krenu za njim.

— Huu. To je bilo gadno — reče Rhett Stuart brišući znoj sa čela. Pobojao sam se da je možda opazio da baš niste pravi Južnjak, gospodine. Ili da je možda opazio rupe od metaka na našim uniformama.

— Znači, izvukli smo se? — reče Hardin potjeravši svoga konja i prateći pogledom konfederacijske vojnike koji su odjahali prema mostu.

— Nadam se. To su zacijelo bili svi ljudi koje imaju u ovome trenutku na raspolaganju. Ako produžimo ovim smjerom i prođemo njihov logor, možemo mirno nastaviti prema sjeveru kući.

— Pazite!

Natchez se uspravio u sedlu pokazujući rukom niz cestu prema glavnom logoru, odakle je prema njima jurio oblak prašine. Kad se približio, ugledali su jahača. Konfederacijski poručnik, crvena i znojna lica, jurio je kao da ga gone. Zastao je kad je stigao do njih.

— Je li major prošao ovduda? Moram ga stići i upozoriti da se vrati. General misli da je u pitanju podvala i želi da se blokira cesta prema sjeveru. Pojurio sam za njima, ali...

Stao je i zabuljio se u Cal, a zatim u ostale.

— K vragu! Vas uopće ne poznajem. Tko...?

Bio je udaljen samo nekoliko koraka kad je rukom posegnuo za pištoljem, no Cal je već imao revolver u ruci.

— Ne... Niste valjda...?

— Jesmo.

Metak je prekinuo poručnikovu misao, oficir je pao s konja, koji je odbježao u galopu.

Povratak na sjever prošao je bez teškoća iako su gotovo naltjeli na južnjačku patrolu nekih četrdesetak kilometara od Creeple Creeka. Bilo je to prilično neočekivano i Cal je to shvatio kao ozbiljnu opomenu da valja neprekidno biti na oprezu.

Nije bilo teško naći Jansona i regimentu. Pomakli su se nekih dvanaest do petnaest kilometara od mjesta gdje su ih bili ostavili. Sakrili su se u gustom šumi pored jezera. Neprijatelje nisu imali prilike sresti i povratak sedmorice dočekali su s povcima oduševljenja i čudjenja.

Prije nego što je otišao na raport u Jansonov šator, Cal se pobrinuo za smještaj svojih ljudi.

Hardin se svukao i počeo se prati kad je Cal ušao.

— Gle, pa to je onaj kukavički oficir — naslijao se. — Mislim da ste im sad pokazali, gospodine.

— Da. Mislim da smo im pokazali. Zahvaljujući vašoj pomoći, naredniče.

— Ništa, ništa. Nadam se da će biti još prilike. Ljudima se to sviđa.

Thornovi jahači ponovo protiv Južnjaka.

Cal se nasmijao i izašao. Kimanjem je pozdravio ostalu petoricu. Čak se i mrki Natchez smješкао.

Janson je sjedio u šatoru i nešto pisao. Nije ni podigao pogled kad je Cal ponosno umarširao.

– Čujem da ste digli most za mene, Thorn.

– Pogodili smo i vlak, gospodine, ali...

– Nije bio pravi vlak. Čuo sam. Izgubili ste, vidim, jednog čovjeka.

– Vojnika Chettoma, gospodine. Jedna pokvarena jabuka, koja bi mogla pokvariti košaru. Strijeljao sam ga, gospodine.

– Dobro. Dobro sam izabrao, zar ne, Calebe? I još si živ i možeš se boriti protiv Južnjaka, sve dok ne naide metak s tvojim imenom.

– Mogu ja pričekati, gospodine. Ima vremena. Ali drago mi je što niste zadovoljni završetkom naše misije.

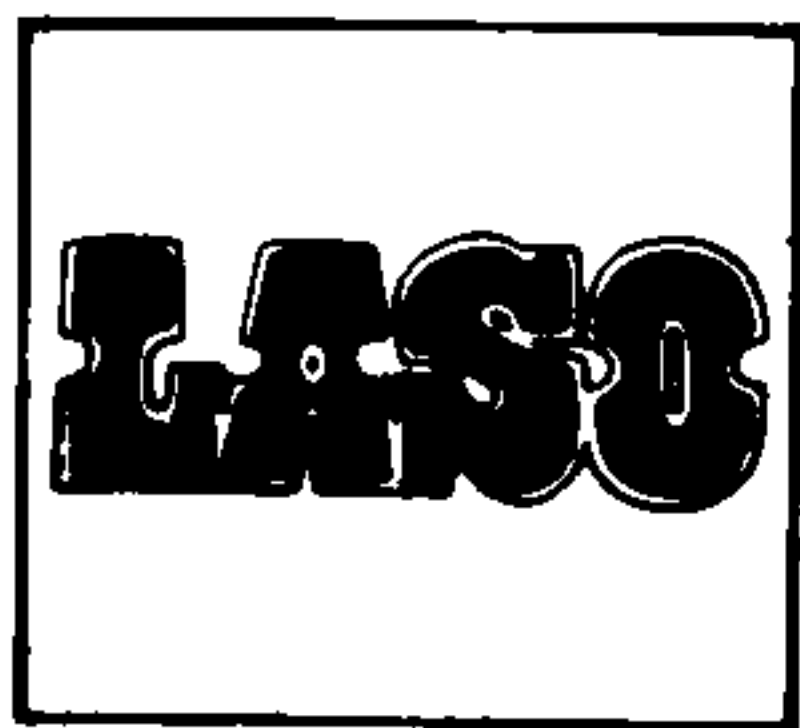
– Završetkom, Calebe Thorn? Završetkom? – Janson je ustao i približio se Calu. – Gospodine Thorn, moralo bi vam biti jasno da je vaša misija tek počela.

Hodao je polako kroz svježe vir-džinijsko predvečerje u rumenilu zalaska sunca. Logor se spremao za noć i on se polako kretao među redovima šatora. Na nekoliko mjesta gorjele su male vatre i oko njih su tiho sjedili vojnici. Tu i tamo netko je svirao na usnoj harmonici ili pjevao. Nedaleko od njegova šatora sjedio je dječak, koji je izgledao kao da je lažno iznio svoje godine kad se prijavljivao za vojsku. Okružen starijim vojnicima, pjevao je pjesmu koja se poput niti provlačila kroz Calov život posljednjih mjeseci:

»Odavde pa dalje brda ne postaju viša,
ali doline postaju sve dublje i dublje.«

U PRIPREMI

Al Mills: POVRATAK GORDONA JACKSONA

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 7020 d, a za šest mjeseci 3510 d. U cijenu je uračunat i pretplatnički popust. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa: SOUR »Vjesnik«, Interna banka, Zagreb, broj 30101-833-1216, za »Laso«.

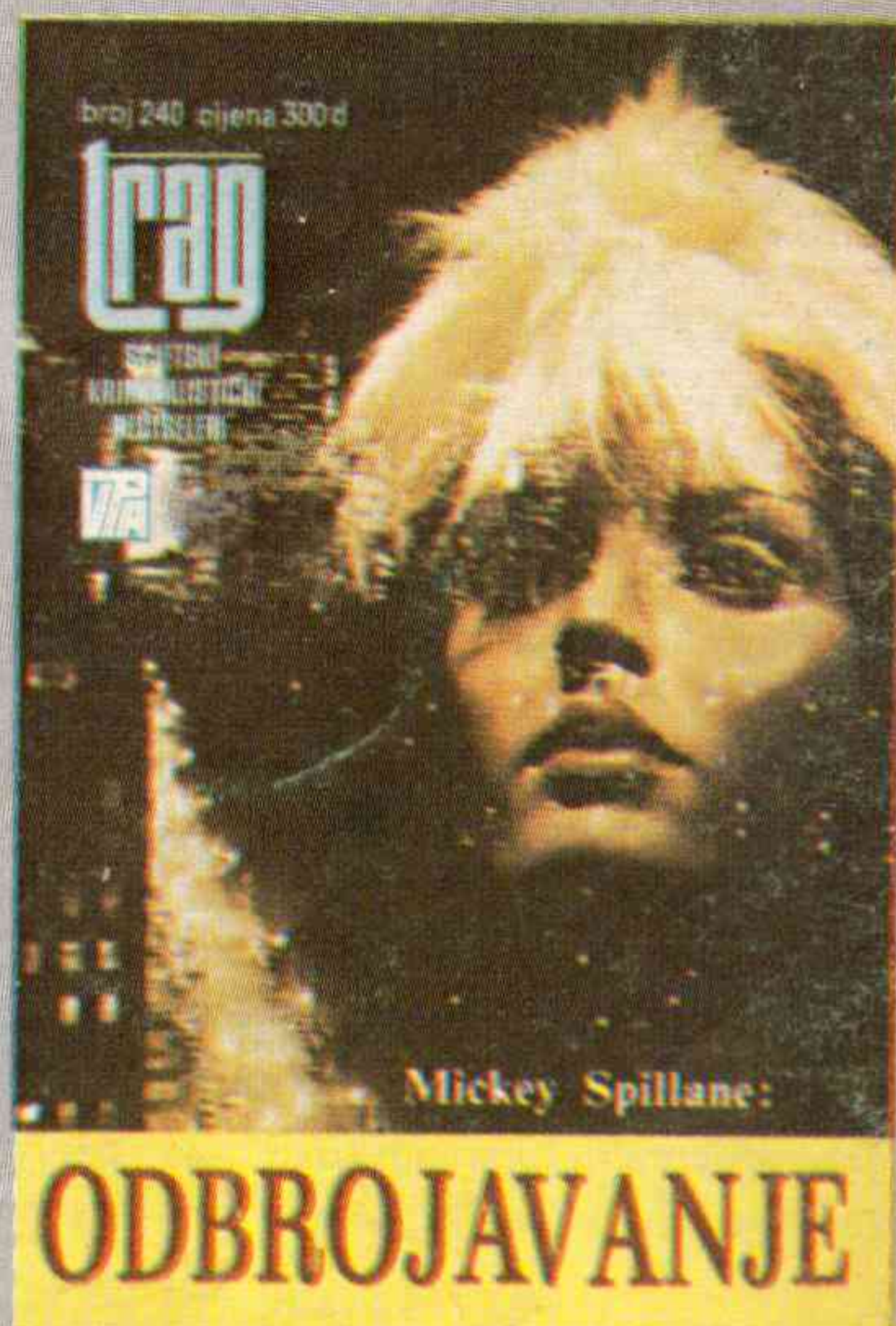
Cijena za inozemstvo: DM 2,00, ASCH 10,00, SFRS 2,00, HFL 2,50. Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DM 36,00, SKR 63,00, ASCH 250,00, FF 74,00, SFRS 36,00, HFL 37,00, US 15,00.

Uplata na devizni račun 30301 – 620 – 16 – 25731 – 3252051 kod Udružene banke Hrvatske, Zagrebačke banke, Zagreb (za »Laso«, izdanje OOUR-a IRI)

Ekonomska propaganda: »Vjesnik«, Agencija za marketing, Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 6.

Zadnja kolor stranica 75.000 d, c/b stranica 50.000 d. Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7 1973. od 26. XI 1973. Rukopisi se ne vraćaju.

*Već je u prodaji novi
hit biblioteke*

ODBROJAVANJE

autora **MICKEYA SPILLANEA**

ODBROJAVANJE

*je roman sa svim najboljim karakteristikama
svjetskog krimića*

- *napetost*
- *tempo i akcija*
- *zanosne smrtonosne ljepotice*
- *nezaustavljivi iskusni »ratnici podzemlja«*